KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

BMS 7
Beleid & Management in Sport

JONGEREN IN BEWEGING

Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen

Jeroen Scheerder
Jan Seghers

2011

Onderzoek in opdracht van

sporta

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

BMS 7
Beleid & Management in Sport

JONGEREN IN BEWEGING

Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen

Jeroen Scheerder
Jan Seghers

2011

Onderzoek in opdracht van

sporta

Beleid & Management in Sport (BMS)

BMS-Rapport 7

Jongeren in beweging
Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen

Jeroen Scheerder – Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement, K.U.Leuven
Jan Seghers – Afdeling Bewegingsopvoeding & Sportpedagogie, K.U.Leuven

Dit is het zevende nummer in de reeks BMS-rapporten.

De BMS-rapporten willen een bijdrage leveren aan het sociaal-wetenschappelijke onderzoek naar beleid en management met betrekking tot sport en fysieke activiteit. Deze publicaties zijn een product van de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de K.U.Leuven.

De BMS-rapporten kunnen mits registratie gratis gedownload worden via www.faber.K.U.Leuven.be/BMS.

Vormgeving: J. Scheerder en S. Vos
Verantwoordelijke uitgever: J. Scheerder

Reproductie: K.U.Leuven

© 2011 J. Scheerder, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement, Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen, K.U.Leuven
Tervuursevest 101, 3001 Leuven (Heverlee)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, gereproduceerd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle rechten voorbehouden.

D/2011/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

REEDS VERSCHENEN BMS-RAPPORTEN

Nr. 1

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Pluym, K. (2009). *Sportbeleidsplanning in Vlaanderen. Een inhoudelijke en financiële analyse* (Beleid & Management in Sport 1). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 2

Vos, S. & Scheerder, J. (2009). *'t Stad sport. Onderzoek naar de sportdeelname en sportbehoeften in de stad Antwerpen* (Beleid & Management in Sport 2). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 3

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. (2010). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 3). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 4

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Kesenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2010). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 5

Scheerder, J., Breesch, D., Pabian, S. & Vos, S. (2010). *Balanceren in een grijze zone. Een verkennende studie van de semi-agorale arbeid in de sport* (Beleid & Management in Sport 5). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 6

Vos, S. & Scheerder, J. (2011). *Opleidings- en competentiebeleid in de Vlaamse fitnesssector. Sleutel tot succes?* (Beleid & Management in Sport 6). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 7

Scheerder, J. & Seghers, J. (2011). *Jongeren in beweging. Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport 7). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Nr. 8

Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeerschen, H. & Vos, S. (2011). *Sport in clubverband (Deel 1): Analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport 8). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Nr. 9

Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeerschen, H., Winand, M. & Vos, S. (2011). *Sport in clubverband (Deel 2): Uitdagingen voor de clubgeorganiseerde sport* (Beleid & Management in Sport 9). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

No. 10

Scheerder, J., Vandermeerschen, H., Van Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K. & Vos, S. (2011). *Understanding the game: sport participation in Europe. Facts, reflections and recommendations* (Sport Policy & Management 10). Leuven: K.U.Leuven/Research Unit of Social Kinesiology & Sport Management.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel v
Woord vooraf vii
DEEL 1 Jeugdsport: context, trends en profielen 1
Hoofdstuk 1 Jeugdsport in maatschappelijk perspectief 3
1. Jeugdsport vanuit een beleidscontext 3
2. Sportaanbod voor jongeren 6
Hoofdstuk 2 Jeugdsportparticipatie in cijfers 11
1. Jeugdsport versus andere vrijetijdsactiviteiten 11
2. Evolutie en trends in de sportdeelname van jongeren 13
3. Regelmaat en organisatorische context van de sportbeoefening door jongeren 18
4. Sociale gelaagdheid van de sportbeoefening door jongeren 23
5. Besluit 26
Hoofdstuk 3 Jeugdsport als basis voor levenslange sportbeoefening? 29
1. Sportsocialisatie 30
2. Onderzoeksmateriaal 32
3. Sportloopbanen 33
4. Besluit 38
Hoofdstuk 4 Segmentatie van jeugdsportparticipatie 41
1. Segmentatieproces 42
2. Onderzoeksmateriaal 43
3. Jeugdsportsegmenten 44
4. Besluit 49
DEEL 2 Fysieke activiteit en gezondheid bij schoolgaande jongeren 51
Hoofdstuk 5 Fysieke activiteit en gezondheid: een maatschappelijk perspectief 53
1. Gezondheidsvoordelen van fysieke activiteit bij jongeren 53
2. Fysieke (in)activiteit van de Vlaamse jeugd in internationaal vergelijkend perspectief 54
3. Fysieke activiteit en gezondheidsbevordering in een beleidscontext 57
Hoofdstuk 6 Determinanten van fysieke activiteit: een theoretisch kader 59

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

1. Het psychosociale gedragsverklaringsmodel *60*
2. Het sociaal-ecologische model *63*
3. Besluit *64*
Hoofdstuk 7 Determinantenanalyse van fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren 65
1. Proefgroep *65*
2. Meetinstrumenten *66*
3. Resultaten *67*
4. Besluit *68*
Hoofdstuk 8 Strategieën ter promotie van fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren 69
1. Woonomgeving *69*
2. Schoolomgeving *70*
3. Brede school met sportaanbod *74*
4. Besluit *82*
Synthese 85
Bibliografische referentielijst 89
Geraadpleegde websites 101
Over de auteurs 103

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

WOORD VOORAF

In opdracht van *Sporta-federatie vzw* voerden de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement en de Afdeling Bewegingsopvoeding & Sportpedagogie van de K.U.Leuven in het najaar van 2011 een wetenschappelijk onderzoek uit naar de trends, het profiel en de determinanten van de sport- en bewegingsdeelname van jongeren in Vlaanderen. Op basis van beschikbare databanken van beide afdelingen werden onderzoeksgegevens gebundeld en waar wenselijk en haalbaar verder aangevuld op basis van nieuwe gegevens uit de literatuur.

Het rapport bestaat uit twee delen. In een eerste deel wordt gefocust op trends en profielen in jeugdsport in Vlaanderen. Het tweede deel besteedt aandacht aan het gezondheidsbevorderend aspect van sport en beweging bij de Vlaamse jeugd.

In het eerste deel wordt in het eerste hoofdstuk jeugdsport in maatschappelijk perspectief geplaatst. In een tweede hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de evolutie en trends betreffende de sportdeelname van jongeren enerzijds, alsook de sociale profielen en sportsetting van de sportbeoefening door jongeren. In Hoofdstuk 3 wordt een antwoord geformuleerd op de vraag in welke mate (niet-)sportdeelname tijdens adolescentie in verband staat met (niet-)sportdeelname op volwassen leeftijd. Tot slot van het eerste deel wordt de segmentatie van de jeugdsportparticipatie onder de loep genomen (Hoofdstuk 4).

Binnen het tweede deel van het rapport staat de relatie tussen fysieke activiteit en gezondheid centraal. In eerste instantie wordt aandacht besteed aan de maatschappelijke en beleidsrelevantie van bewegingspromotie bij schoolgaande jeugd in functie van gezondheidspromotie (Hoofdstuk 5). In het zesde hoofdstuk wordt het theoretisch kader geschetst met betrekking tot de determinanten van fysieke activiteit bij jongeren. In Hoofdstuk 7 worden vervolgens de resultaten gepresenteerd van een kwantitatieve determinantenanalyse van fysieke activiteit bij een representatieve steekproef van lagere schoolkinderen. In een achtste en laatste hoofdstuk worden strategieën aangereikt om jongeren aan te zetten tot meer beweging. Binnen deze strategieën staat het concept ‘Brede School met Sportaanbod’ centraal en geldt dit als een toonbeeld van samenwerking tussen de verschillende sportactoren.

Het voorliggende rapport wenst op een wetenschappelijk onderbouwde manier een bijdrage te leveren aan het debat op het gebied van het bevorderen van de sport- en bewegingsdeelname van jongeren. In het bijzonder richt dit rapport zich tot verantwoordelijken op het gebied van sport en

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

beweging bij jongeren opdat zoveel mogelijk jongeren de beweegnorm van één uur matige tot intense beweging per dag te laten halen.

.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

DEEL 1

JEUGDSPORT: CONTEXT, TRENDS EN PROFIELEN

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 1

JEUGDSPORT IN MAATSCHAPPELIJK PERSPECTIEF

In dit hoofdstuk geven we duiding bij het fenomeen van jeugdsport vanuit een maatschappelijk perspectief. In eerste instantie wordt stilgestaan bij de beleidscontext, met name de aandacht en initiatieven die er vanuit de overheid ten aanzien van jeugdsport zijn. Vervolgens wordt nagegaan in welke mate het jeugdsportbeleid ondersteund wordt vanuit wetenschappelijk onderzoek. Het tweede luik van dit eerste hoofdstuk focust op het sportaanbod voor jongeren. Vanuit het profitsectoren-model wordt het jeugdsportaanbod gesitueerd en gepositioneerd. Ook een aantal ingrijpende ontwikkelingen in het sportaanbod voor jongeren passeren de revue.

1. Jeugdsport vanuit een beleidscontext

Sinds het begin van de jaren negentig is de bevordering van de jeugdsport een prioritair item in het Vlaams sportbeleid. In de voorbije twintig jaar werd immers in elke regeringsverklaring het belang van de (georganiseerde) jeugdsport onderstreept (zie Vlaams Parlement, 1999: 41; Vlaamse Raad, 1992: 6; 27; 1995: 40; Vlaamse Regering, 2004: 53; 2009: 72). Dat jongeren gedurende de voorbije decennia een van de belangrijkste doelgroepen in het Vlaamse sportbeleid zijn geweest, mag ook blijken uit de beleidsintenties die in het *Strategisch Plan voor Sportend Vlaanderen*[1] geformuleerd werden. In het kader van haar jeugdsportbeleid wenst de Vlaamse overheid zo veel mogelijk jongeren in een kwaliteitsvol kader tot actieve sportbeoefening aan te zetten (Scheerder e.a., 2002; 2006a; Wylleman e.a., 2000). Daarbij gaat een bijzondere aandacht uit naar de actieve sportdeelname door jongeren in clubgeorganiseerd verband. Meer bepaald biedt de Vlaamse overheid sportfederaties enerzijds en lokale besturen anderzijds de mogelijkheid om subsidies aan te vragen om de kwaliteit van de jeugdsportwerking en jeugdsportbegeleiding te bevorderen[2].

[1] De Vlaamse Regering keurde in december 1997 het *Strategisch Plan voor Sportend Vlaanderen* goed. Het opstellen ervan was een sleutelmoment in het Vlaams sportbeleid. Dit plan is een beleidsinstrument dat voor de eerste keer systematisch de missie, de kerntaken, de strategische doelstellingen en de kritische succesfactoren omschreef, op basis waarvan het sportbeleid in Vlaanderen verder uitgebouwd kon worden. Met dit plan kwam het Vlaamse sportbeleid in een stroomversnelling terecht. Meer bepaald werd in het strategisch plan duidelijk gestipuleerd dat een geïntegreerd en kwaliteitsvol jeugdsportbeleid dient te worden nagestreefd, op een gedecentraliseerd niveau en met een bijzondere aandacht voor de samenwerking tussen school, club en gemeente (Martens, 1997).

[2] Meer bepaald gaat het om (1) de facultatieve opdracht 'jeugdsport' in het *decreet houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding* (2001) wat de sportfederaties betreft, en (2) de impulssubsidies in het *decreet houdende de subsidiëring*

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Niet alleen op papier, maar ook in de beleidsuitvoering werd de focus op jeugdsport zichtbaar. Zo ging het BLOSO, de Vlaamse sportadministratie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het Vlaams sportbeleid, in 1992 van start met de landelijke promotiecampagne *Als het kriebelt, moet je sporten* (1992-1996). In 2000 volgde het *Contract JeugdSport*[3] (2000-2004) en in 2002 de beleidsactie *Bij een sportclub zit je goed* (2002-2004) (BLOSO, meerdere jaargangen). Ook bij andere beleidsinitiatieven, waaronder de *Flexibele Opdracht voor de Leerkracht Lichamelijke Opvoeding* (FOLLO; zie Vlaams Parlement, 2000)[4] en de *Brede school met sportaanbod* (zie Cardon e.a., 2007; De Bourdeaudhuij e.a., 2006) werd het verhogen van de georganiseerde sportdeelname door weinig en niet-sportende jongeren centraal gesteld.

Dat in het Vlaamse sportbeleid heel wat aandacht uitgaat naar schoolgaande jongeren, kan verklaard worden door de zorgwekkende fysieke toestand van deze doelgroep. Gedurende de voorbije drie decennia verschenen met enige regelmaat alarmerende berichten betreffende de fysieke conditie van en de deelname aan fysieke activiteiten door jongeren. Reeds bij aanvang van de jaren tachtig stelde de Bond voor Lichamelijke Opvoeding (BVLO) in het *Witboek lichamelijke opvoeding* de fysieke onderontwikkeling van de schoolgaande jeugd aan de kaak, inclusief de nefaste gevolgen die een dergelijke situatie op het socio-economische vlak zou veroorzaken (BVLO, 1983: 20). In 1988 ging de Koning Boudewijnstichting (KBS) met een jeugdprogramma van start waarin gefocust werd op de gezondheid en de fysieke conditie van de jeugd. Daarbij ging in het bijzonder aandacht uit naar het stimuleren van sport bij maatschappelijk kwetsbare jongeren (De Knop & Walgrave, 1992; De Knop e.a., 1994; Goyvaerts, 1994). Begin jaren negentig werd stevig aan de alarmbel getrokken in het *Witboek over de fysieke conditie van de jeugd in België* (Vrijens e.a., 1991). Ditmaal kwamen de waarschuwingen ook vanuit medische hoek en het leger.

van gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid (2007) wat de lokale besturen betreft.

[3] Het 'Contract JeugdSport' had tot doel initiatieven te ondersteunen waarbij een structurele samenwerking tussen de scholen, de sportclub en het lokale sportbeleid centraal staat, en dit met het oog op het verhogen van de sportparticipatie van de niet- of weinig sportende jongeren, voornamelijk de 12- tot en met 18-jarigen (Maeschalck e.a., 2001: 352; Vander Aerschot e.a., 2006).

[4] 'FOLLO' is een proefproject op initiatief van de Vlaamse overheid. Het betreft een samenwerking tussen de beleidsdomeinen onderwijs en sport waarin deeltijds gedetacheerde leerkrachten lichamelijke opvoeding een naschoolse opdracht vervullen binnen een sportclub, een sportfederatie en/of een lokale sportdienst. In de opdracht zitten zowel lesgevende als organisatorische en coördinerende taken vervat. Met de FOLLO worden drie hoofddoelstellingen beoogd: (i) de deelname door jongeren aan naschoolse sportbeoefening in school, gemeente en club verhogen, (ii) de samenwerking tussen school, gemeente en sportclub uitbouwen, en (iii) het pedagogisch verantwoorde aanbod aan sportactiviteiten voor jongeren verhogen (De Boever e.a., 2001; Scheerder, 2003; Swinnen, 2006).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

In navolging van de witboeken werden in opdracht van de Vlaamse overheid door het *Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid* (IOS) meerdere beleidsstudies uitgevoerd waarin gepeild werd naar de fysieke conditie en de sportdeelname van de jeugd in Vlaanderen (zie Beunen e.a., 1991; 1993; De Knop e.a., 1991; Laporte e.a., 1991; Vanreusel e.a., 1992). Om de evolutie van de fysieke fitheid van jongeren in Vlaanderen regelmatig te evalueren, wordt gebruik gemaakt van de *Eurofit*-testbatterij (zie Duvigneaud e.a., 2006; Lefevre e.a., 1999, 2006; Van der Aerschot, 1994). Uit deze studies komt naar voor dat de bewegingsarmoede voornamelijk bij oudere jongeren, namelijk vijftienplussers, hoog scoort. Als remedie tegen dit adolescente motorisch analfabetisme werd meermaals geopperd om het vak lichamelijke opvoeding te herwaarderen, bijvoorbeeld en bij voorkeur door een toename van het aantal lesuren (Buekers, 1997). Via dit curriculaire bewegingspakket bereikt men immers élke jongere in dezelfde mate, ongeacht geslacht, leeftijd of socio-culturele afkomst. Daarnaast werd eveneens sterk gepleit voor een blijvende erkenning en promotie van de club- en schoolsport en van sportinitiatieven georganiseerd door de lokale overheid, en meer nog voor een onderlinge samenwerking tussen deze drie actoren, met name de sportclub, de school en de gemeente (Cardon, e.a., 2007; Scheerder, 2003; Van Acker e.a., 2011a; 2011b; 2011c).

Het sportbeleidsgerelateerd onderzoek bij jongeren in Vlaanderen spitste zich de voorbije decennia niet enkel toe op het in kaart brengen van de fysieke conditie van en de sportbeoefening door de schoolgaande jeugd. Er werd eveneens aandacht besteed aan (1) de ontwikkeling van de sportdeelname door jongeren doorheen de tijd (zie Scheerder e.a., 2001; 2002; 2005a; 2006b; 2007), (2) de sociale context en de sociale gelaagdheid van de sportbeoefening bij jongeren (zie Duquet e.a., 1993; Scheerder, 2004a; 2004/2005; 2005a; Scheerder e.a., 2003; 2004; 2005b), (3) het socialisatieproces met betrekking tot sportdeelname bij jongeren (zie Renson, 1993; Scheerder & Vanreusel, 2006; 2011; Scheerder e.a., 2006; 2008; Vanreusel e.a., 1990; 1993a; 1993b; 1997), (4) de differentiatie en segmentatie van sportparticipatiepatronen bij jongeren (zie Scheerder, 2005b; 2006a; 2006b; Taks & Scheerder, 2007), (5) internationale trends en vergelijkingen inzake jeugdsportdeelname (zie De Knop e.a., 1996; Scheerder & Breedveld, 2004), (6) de kwaliteitszorg van de jeugdsport (zie De Knop, 1998; De Knop & Buisman, 1998; De Knop e.a., 1992; 1994; 2000) en (7) de brede school met sport- en bewegingsaanbod (zie Cardon e.a., 2007; De Bourdeaudhuij e.a., 2006; Van Acker e.a., 2011a; 2011b; 2011c). Een aantal van deze invalshoeken zullen eveneens in het voorliggende rapport aan bod komen en waar haalbaar verder worden toegelicht.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

2. Sportaanbod voor jongeren

De jeugdsport bekleedt reeds van bij het ontstaan van de moderne sport een prominente plaats in het sportlandschap. In feite kan sport beschouwd worden als een van de eerste uitingen van een specifieke jeugdcultuur, lang voordat jeugd(sub)culturen met betrekking tot populaire muziek, haardracht of kledij het levenslicht zouden zien (Stokvis, 2010; Ter Bogt & Hibbel, 2000). Sportbeoefening was decennialang zelfs in hoofdzaak een jeugdige aangelegenheid, in die mate dat de gymnoloog Rijsdorp (1957) sport medio vorige eeuw nog als een typische 'jongmenselijke activiteit' omschreef. Het bestuur van de sportorganisaties waarin de sportbeoefening door jongeren plaatsvond zou daarentegen reeds aan het einde van de negentiende eeuw in handen komen van volwassenen (Stokvis, 2010). Net als in heel wat andere (West-)Europese landen, werd de lokale breedtesport in Vlaanderen tot diep in de vorige eeuw gedomineerd door sportclubs (Scheerder, 2004b). Tot op heden is de sportclub dan ook een van de belangrijkste organisatievormen van de jeugdsport, in sterke mate gekenmerkt door een formele organisatiestructuur waarin sprake is van een sterk vrijwilligersinitiatief, een uitgebouwd competitiesysteem en aangepaste sportinfrastructuur (Coakley & Pike, 2009; Scheerder, 2005c; 2005d; Theeboom e.a., 2006). Parallel aan het sportverenigingsleven speelde ook het onderwijssysteem een belangrijke rol in de ontwikkeling van de sportbeweging en sportbeleving van en door jongeren (Renson, 1995). Hoewel er daarvoor reeds sprake was van interscholen-sportwedstrijden en sportnamiddagen zou het geheel van sport- en spelactiviteiten die buiten de les lichamelijke opvoeding aan alle schoolgaande jongeren wordt aangeboden onder de verantwoordelijkheid van de school en/of de schoolsportfederaties, kortweg de schoolsport, voornamelijk vanaf de tweede helft van de vorige eeuw officieel gestructureerd worden[5] (De Knop & Van Lierde, 2000; Scheerder e.a., 2002).

Vandaag echter zijn de sportclubs en de extra-curriculaire schoolsport lang niet meer de enige aanbieders van jeugdsport. Naast clubs en scholen hebben thans ook andere actoren een specifiek sportaanbod voor jongeren. Denken we maar aan overheidsdiensten met een sport- en bewegingsaanbod, aan commerciële sportactoren, alsook heel wat sportinitiatieven binnen de sector van het jeugdwelzijn en het jeugdwerk. Daarbij dient een duidelijk onderscheid te worden gemaakt

[5] Zo werd in 1949 het *Nationaal Sportverbond van het Vrij Katholiek Onderwijs/Fédération Nationale Sportive de l'Enseignement Catholique Libre* (NSVO-FNSEL, aanvankelijk NSFVO-FNSEL van *Nationale Sportfederatie van het Vrij Onderwijs/Fédération Nationale Sportive de l'Enseignement Catholique Libre*) voor het secundair onderwijs opgericht. Als pendant van het NSVO richtte het Departement Nationale Opvoeding in 1973 voor het rijksonderwijs de schoolsportfederatie *Rijks-Onderwijsorganisatie Omni-Sport* (ROOS) in. Dankzij het BLOSO kwam in datzelfde jaar een Coördinatiecommissie tot stand 'Bloso-NSVO-ROOS'. Nadat tenslotte in 1982 ook de *Gemeentelijk & Provinciaal Onderwijs Schoolsportfederatie* (GEPOS) opgericht was, werden vanaf 1984 de schoolsportsecretariaten van de drie onderwijskoepels in een overkoepelende structuur ondergebracht die als ontmoetingsplatform zou fungeren, genaamd *Stichting Vlaamse Schoolsport* (SVS) (zie Faveere, 1998; Renson, 1995; Van Driessche, 2001).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

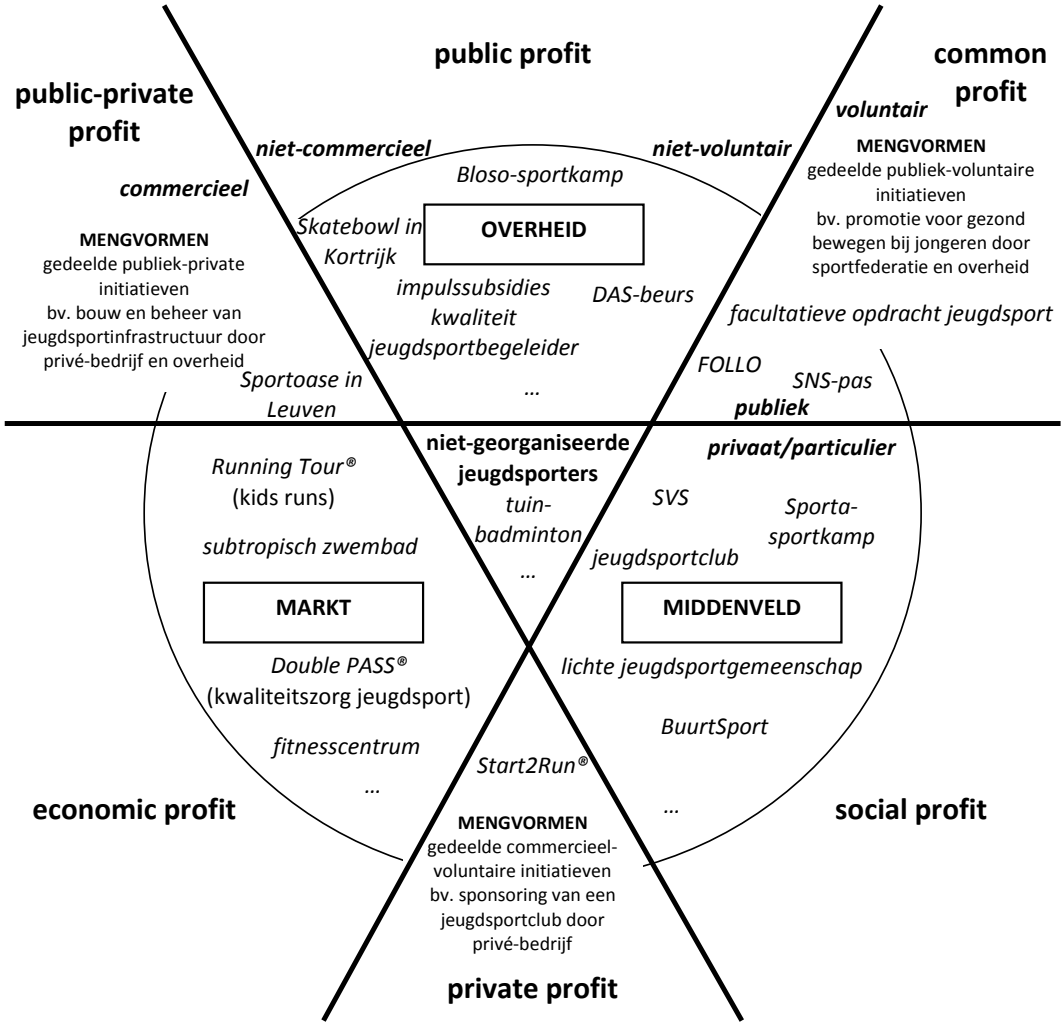
tussen aanbieders waarbij sport in eerste instantie als doel op zich geldt versus aanbieders waarbij sport in hoofdzaak als middel wordt aangewend, bijvoorbeeld in het kader van sociale integratie. Bij aanvang van de eenentwintigste eeuw kleuren zowel publieke als private actoren, profit en non-profit spelers, als clubgeorganiseerde, anders- en niet-georganiseerde aanbieders en participanten het jeugdsportlandschap (Scheerder, 2007a). Hoewel de clubgeorganiseerde en extra-curriculaire sport nog steeds een belangrijke plaats innemen in dit landschap, beschikken deze organisatievormen dus niet langer over een monopolie. Zij opereren nu parallel aan het aanbod vanwege overheidsinstanties en commerciële spelers. De evolutie van een monopolie van enkele particuliere spelers naar een veelheid van aanbieders gaat gepaard met de verschuiving van een uniform naar een meer pluriform sport- en bewegingsconcept. Naast eerder traditionele kenmerken als competitiviteit, prestatiegerichtheid, standaardisatie en regulering zijn gedurende de laatste decennia ook andere waarden als gezondheid, ontspanning, plezier en zelfontplooiing nadrukkelijker op de voorgrond getreden (Crum, 1991; Scheerder, 2007a). Deze ontwikkeling kan onder meer verklaard worden door maatschappelijke verschuivingen die zich vandaag voordoen. Tenminste vijf van dergelijke verschuivingen kunnen onderscheiden worden wat de sport- en bewegingscultuur betreft (Scheerder & Vanreusel, 2009). Meer bepaald gaat het om (1) het toegenomen belang van ontspanning en ontmoeting via sport, van beweging én beleving, (2) het toegenomen belang van individuele gezondheid en fitheid, (3) het toegenomen belang van zelforganisatie en persoonlijke tijdsplanning, (4) de rol van specifieke bevolkingsgroepen, i.c. vrouwen en ouderen, en (5) de rol van commercialisering en professionalisering in de sport.

In figuur 1 geven we een schematisch overzicht van de actuele aanbieders op de markt van de jeugdsport. We maken daarvoor gebruik van het zogenaamde ‘profitsectoren-model’ van de sport (Scheerder, 2007a). Dit model maakt een opdeling in drie hoofdsectoren die telkens aan een bepaalde vorm van ‘profijt’ gerelateerd worden. De drie hoofdsectoren zijn de overheid, het maatschappelijke middenveld en de commerciële markt. De overheid wordt geacht ***public profit*** (‘publiek kapitaal’) te genereren. Via het overheidsbeleid (Europees, nationaal, regionaal, provinciaal of gemeentelijk) wordt getracht om het algemene welzijn van de burgers te bevorderen conform een aantal welvaartsprincipes (cfr. herverdeling, collectiviteit, solidariteit, marktcorrectie). De voordelen die op deze manier worden gerealiseerd, vloeien in principe naar de hele gemeenschap terug. Binnen de overheidssector zijn zowel het BLOSO (regionaal bestuursniveau) als de lokale sportdiensten (gemeentelijk bestuursniveau) belangrijke facilitatoren inzake jeugdsport. Bij het maatschappelijke middenveld staat ***social profit*** (‘sociaal kapitaal’) centraal. Het profijt dat hier nagestreefd wordt, bestaat uit immateriële, sociale voordelen waaronder socialisatie, sociale samenhang, sociale integratie, etc. De maatschappelijke meerwaarde die op deze manier gegenereerd wordt, gaat in

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

eerste instantie naar de gebruikers en leden van particuliere, niet-commerciële organisaties. Voor de jeugdsport zijn met name de clubsport en de schoolsport belangrijke leveranciers van deze vorm van maatschappelijk kapitaal. Binnen de commerciële markt ten slotte draait het in hoofdzaak om het genereren van ***economic profit*** ('economisch kapitaal'). De markt streeft immers een zo groot mogelijk tastbaar, lees financieel of materieel voordeel na. Deze vorm van winst vloeit normaliter naar de eigenaar van een particuliere, commerciële organisatie, bijvoorbeeld een fitnesscentrum.

Figuur 1.1 *Model van profitsectoren toegepast op de jeugdsport*

Bron: eigen bewerking op basis van Scheerder (2007a: 19)

Op basis van de bevindingen uit het *Vlaams Sportclub Panel 2009* (Scheerder & Vos, 2010a), het *Vlaams Fitness Panel 2009* (Scheerder & Vos, 2010b) en het *Vlaams Sportdienst Panel 2010*

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(Scheerder & Vos, 2011) is het mogelijk om het publiek waarop respectievelijk sportclubs, fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten zich richten, in kaart te brengen. Meer bepaald kunnen we nagaan in welke mate sportclubs, fitnesscentra en gemeentelijke sportdiensten een specifiek aanbod voorzien voor jongeren. Uit de analyse van Vos en Scheerder (2011) blijkt dat er tussen de drie verschillende settings grote verschillen optreden. Iets meer dan een derde (37,4%) van de sportclubs geeft aan specifieke sportactiviteiten voor jongeren te organiseren. Bij de fitnesscentra ligt dit aandeel wat lager (27,4%). Vrijwel alle gemeentelijke sportdiensten (94,4%) beschikken daarentegen over een jeugdsportaanbod, bijvoorbeeld in de vorm van sportacademies en sportkampen. Deze cijfers dienen met enige nuance te worden geïnterpreteerd. Zo kunnen wellicht heel wat sportclubs hun aanbod ter beschikking stellen van zowel jongeren, volwassenen als ouderen zonder hierin een specifiek onderscheid te moeten maken naar leeftijd. De gegevens uit de drie bovenvermelde panels van sportaanbieders in Vlaanderen laten eveneens toe om de samenstelling van het ledenbestand van sportclubs en fitnesscentra te becijferen. Jongeren (min 18-jarigen) blijken sterker vertegenwoordigd binnen de sportclubs in vergelijking met de fitnesscentra: een derde van het ledenbestand van de sportclubs (33,0%) in Vlaanderen is achttien jaar of jonger, terwijl dit aandeel in het ledenbestand van de Vlaamse fitnesscentra iets meer dan vijftien procent (15,6%) bedraagt. Binnen de totale Vlaamse populatie kennen min 18-jarigen een aandeel van ongeveer zeventien procent. In verhouding tot hun aanwezigheid in de bevolking zijn jongeren dus oververtegenwoordigd in het ledenbestand van sportclubs en lichtjes ondervertegenwoordigd in het ledenbestand van fitnesscentra.

Naast het eerder formele aanbod vanuit het middenveld (clubsport en schoolsport), de overheid (sportkampen, sportacademies, sportinitiaties, …) en de markt (fitnesscentra, sportevenementen, …) wordt het jeugdsportlandschap ook en steeds meer gekenmerkt door informele en lichte sportorganisatievormen (Scheerder & Van Bottenburg, 2010; Scheerder & Vanreusel, 2009; Seghers & Vanreusel, 2011). Heel wat sport- en bewegingsvormen vinden juist hun ontstaan en betekenis buiten het traditionele, formele sportaanbod. Voor jongeren biedt dit de mogelijkheid om zelf te experimenteren, nieuwe bewegingservaringen op te doen en eigen sociale verbanden te creëren (Coakley & Pike, 2009). Concreet denken we hier aan anders- en niet-georganiseerde sport- en bewegingsvormen in buurten, parken en tuinen, en op straat, (school)pleinen en parkeerterreinen, waaronder buurtvoetbal, dansrages, parkoeren, skaten, etc. Dergelijke bewegingservaringen worden opgebouwd buiten het oog van ouders, leerkrachten en trainers en beantwoorden zeer goed aan wat elders als ‘lichte sport- en bewegingsgemeenschappen’ werd aangeduid (zie Scheerder e.a., 2008; Scheerder & Vanreusel, 2009; Scheerder & Van Bottenburg, 2010). Het gaat immers niet

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(noodzakelijk) om intensieve engagementen, langdurige lidmaatschapsformules of zware organisatieverbanden.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 2

JEUGDSPORTPARTICIPATIE IN CIJFERS

In dit tweede hoofdstuk trachten we de actieve deelname aan sport door jongeren met cijfermateriaal in kaart te brengen. In eerste instantie bestuderen we de plaats van de jeugdsportparticipatie ten aanzien van andere vrijetijdsactiviteiten. Vervolgens maken we een vergelijking van de jeugdsportparticipatie doorheen de tijd, en dit zowel wat de algemene sportbeoefening betreft, de sportbeoefening in clubverband als de voorkeur voor sporten. Daarna wordt specifiek gefocust op het sportparticipatiegedrag anno 2009. Meer bepaald gaan we hier in op de regelmaat, de organisatorische context en het niveau van de sportbeoefening. Tenslotte bestuderen we de sociale gelaagdheid van de jeugdsportparticipatie.

1. Jeugdsport versus andere vrijetijdsactiviteiten

De actieve deelname aan sport is in Vlaanderen een relatief populaire vrijetijdsbesteding onder jongeren. Uit vrijetijdsonderzoek van Smits (2004) bij 14- tot en met 18-jarigen blijkt dat het beoefenen van sport buiten clubverband in de top vijf van wekelijks beoefende uithuizige vrijetijdsactiviteiten staat (tabel 1). Met name vier op de tien jongeren geeft aan wekelijks aan sport te doen buiten clubverband. Alleen het bezoeken van vrienden, het afspreken met het lief en de deelname aan het verenigingsleven scoren nog hoger. Als wekelijkse, uithuizige vrijetijdsbesteding laat de actieve sportbeoefening een aantal andere vrijetijdsactiviteiten vlot achter zich. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het naar de film of een fuif gaan of het op café gaan. Bijna driekwart van de jongeren zegt wel eens sportactief te zijn gedurende de vrije tijd.

Wanneer we inzoomen op de verenigingsparticipatie door jongeren zien we dat de sportclub de meest populaire vereniging is waarvan 14- tot en met 18-jarigen actief lid zijn. Het lidmaatschap van een sportclub is dan ook heel wat populairder dan het lidmaatschap van andere vrijetijdsverenigingen. Alleen het lidmaatschap van een vereniging binnen het jeugdwerk (Chiro, Scouts, KSJ/KSA/VKSJ, etc.) benadert met 33 procent de populariteit van de sportclub. Anderzijds blijkt slechts 16 procent van de jongeren nooit lid te zijn geweest van een jeugdbeweging, terwijl dit percentage voor de sportclub op een kleine 29 procent ligt.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 2.1 *De 10 populairste uithuizige vrijetijdsactiviteiten bij 14- tot en met 18-jarigen in Vlaanderen anno 2002, percentages i.f.v. totale populatie*

Vrijetijdsactiviteit	**Wekelijks**	**Wel eens**
Vrienden bezoeken	69,3	98,4
Afspreken met lief	47,1	55,7
Naar vereniging gaan (incl. **sportclub**)	47,0	58,7
Sportbeoefening buiten clubverband	**42,1**	**74,2**
Rondhangen op straat of plein	35,6	72,3
Op familiebezoek gaan	32,6	96,4
Eten in restaurant, frituur of snackbar	30,6	95,9
Op café gaan	29,7	66,7
Fietstochtje maken	28,8	71,2
Shoppen	19,1	91,5

Bron: Smits (2004: 30)

Tabel 2.2 *De 10 populairste lidmaatschappen van verenigingen bij 14- tot en met 18-jarigen in Vlaanderen anno 2002, percentages i.f.v. totale populatie*

Vereniging	**Actief lid**	**Nooit lid geweest**
Sportvereniging	**39,3**	**28,7**
Vereniging behorende tot het jeugdwerk (Chiro, Scouts, KSJ/KSA/VKSJ, etc.)	33,4	16,1
Culturele vereniging	13,0	73,1
Hobbyclub	4,5	85,7
Tijdelijke organisatie	3,5	89,5
Fanclub	2,8	91,1
Andere vereniging	2,8	94,5
Vereniging verbonden aan een café	2,3	95,0
Wijk- of buurtvereniging	2,2	93,6
Derdewereldorganisatie	1,9	90,7

Bron: Smits (2004: 88; 96)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

2. Evolutie en trends in de sportdeelname van jongeren

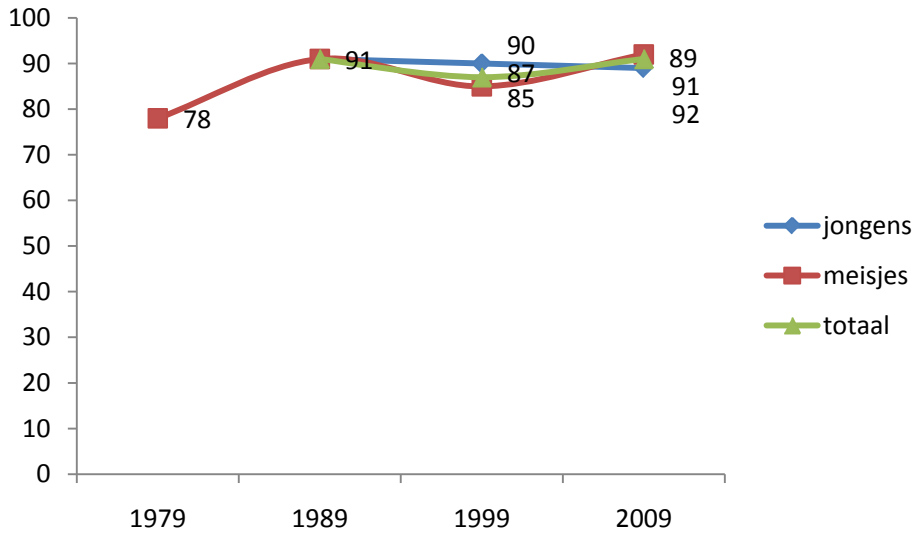
In Vlaanderen bestaat er een zekere traditie om op basis van grootschalig surveyonderzoek naar de actieve sportbeoefening van schoolgaande jongeren te peilen. Om het jeugdsportbeleid te kunnen (bij)sturen is het immers van belang op regelmatige basis een beeld te krijgen van het aantal sport(in)actieve jongeren. Voor het detecteren van mogelijke verschuivingen in het sportparticipatiegedrag zijn we aangewezen op sportparticipatieonderzoek waarin op meerdere tijdstippen, en bij voorkeur over meerdere decennia, de sportdeelname door jongeren wordt bestudeerd. De tot op heden langstlopende, nog steeds gecontinueerde studie naar de actieve deelname aan jeugdsport in Vlaanderen is het zogenaamde PF/SBV-onderzoek[6]. Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement van de K.U.Leuven (zie Scheerder e.a., 2002; 2003). Deze reeks van studies focust op het sportparticipatiegedrag van schoolgaande jongeren en hun ouders. De PF/SBV werd in 1969 opgestart en telt tot op heden vijf 'golven' met telkens een meetinterval van tien jaar. De eerste bevindingen over 2009 werden door Scheerder en Vos (2010; 2011) gerapporteerd. In het PF/SBV-onderzoek wordt een relatief ruime definitie van actieve sportdeelname gehanteerd. Immers, ook louter sporadische, occasionele sportbeleving wordt hier als sportbeoefening erkend. Deze werkwijze biedt het voordeel dat we een duidelijk beeld krijgen van het aantal jongeren dat helemaal niet op een actieve manier met sport in contact komt. In plaats van over 'actieve sportdeelname' te spreken, is 'actief sportcontact' in die zin wellicht een meer accurate omschrijving.

Anno 2009 blijkt negen procent van de jongeren uit het secundair onderwijs in Vlaanderen volledig sportinactief te zijn gedurende de vrije tijd. Dat is vergelijkbaar met de cijfers op het einde van de jaren tachtig en het einde van de jaren negentig (figuur 1). Het aantal sport(in)actieve jongeren is bijgevolg niet drastisch gedaald of gestegen gedurende de afgelopen twee decennia. Of anders geformuleerd: ongeveer negen op de tien jongeren komen gedurende hun vrije tijd op een actieve manier met sport in contact. Op basis van de SBV'09-gegevens is het mogelijk om ook een minder ruime definitie van sportbeoefening te hanteren. Deze bevindingen worden verderop in dit rapport besproken. Een vergelijking doorheen de tijd is hier echter niet mogelijk.

[6] PF en SBV staan respectievelijk voor *Physical Fitness* en *Studie over de Bewegingsactiviteiten in Vlaanderen*. Meer bepaald gaat het om een tienjaarlijks crosssectioneel sportparticipatieonderoek dat uitgevoerd werd in 1969 (PF'69), 1979 (PF'79), 1989 (SBV'89), 1999 (SBV'99) en 2009 (SBV'09).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 2.1 *Evolutie van het actieve sportcontact in Vlaanderen bij jongeren uit het secundair onderwijs, 1979-2009*

Bron: Scheerder e.a. (2011a: 49)

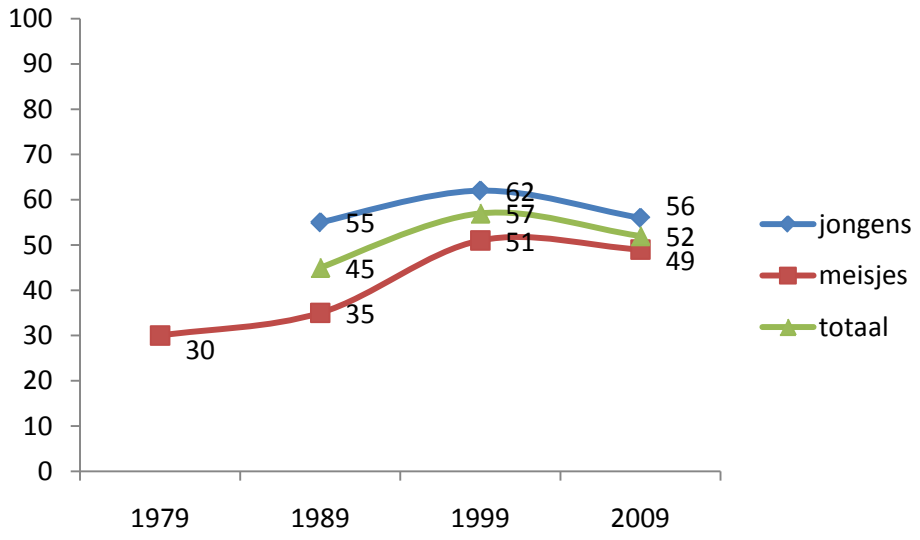
In tegenstelling tot de algemene sportparticipatiegraad kunnen voor de sportbeoefening in clubverband wel opvallende verschuivingen worden vastgesteld (figuur 2). Op het einde van de jaren tachtig deed minder dan de helft van de jongeren uit het secundair onderwijs aan sport in een clubcontext. Tien jaar later bedroeg het percentage clubsporters onder de jongeren 57 procent. Deze ontwikkeling wordt bevestigd door de resultaten uit het IOS[7]-onderzoek. Dit onderzoek werd opgestart in 1990 en vervolgens opnieuw uitgevoerd in 1993, 1997 en 2001. Op elk van deze meetpunten werd er gepeild naar de graad van (club)sportparticipatie bij de Vlaamse jeugd (zie Lefevre e.a., 1999; 2002). Anno 2009 is het aantal jongeren dat actief lid is van een sportclub echter gedaald tot 52 procent.

Zowel voor het algemene sportcontact als voor de deelname aan sport in clubverband liggen de percentages vanaf het einde van de jaren tachtig beduidend hoger dan deze voor 1969 (alleen cijfers voor jongens[8]; niet weergegeven in de grafieken) en 1979 (alleen cijfers voor meisjes).

[7] IOS staat voor het *Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid*. In het kader van dit onderzoekscentrum werd onder meer onderzoek verricht naar de evolutie van de sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren.
[8] Anno 1969 bedroeg het aantal sportende jongens 76 procent; het aantal sportende jongens in clubverband lag op 35 procent.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 2.2 *Evolutie van de sportdeelname in clubverband in Vlaanderen bij jongeren uit het secundair onderwijs, 1979-2009 (percentages i.f.v. totale populatie)*

Bron: Scheerder e.a. (2011a: 50)

Naast de evolutie van de (clubgeorganiseerde) sportbeoefening door jongeren kunnen we op basis van de PF/SBV-gegevens ook mogelijke verschuivingen in kaart brengen wat de tien meest beoefende sporten betreft. Uit tabel 3 leiden we af dat anno 2009 zeven van de tien populairste sporten zogenaamde 'solosporten' zijn. Solosporten zijn sporten die voor een recreatieve beoefening geen directe tegenstrever(s) vereisen. Nooit eerder lag het aantal solosporten in de top tien zo hoog. Duo- en teamsporten[9], alsook typische clubsporten als basketbal, volleybal en tafeltennis, verliezen daarentegen aan marktwaarde. Alleen voetbal vormt een uitzondering op deze ontwikkeling en neemt de koppositie over van het recreatief zwemmen. Loopsport, dans, paardensport en fitness duiken voor de eerste keer op in de top tien. De loopsport slaagt er zelfs in meteen door te stoten naar de tweede positie. Het effect van de tweede loopsportgolf komt duidelijk ook bij een jeugdig publiek tot uiting, denken we maar aan het succes van de kids runs (Scheerder, 2007b; 2009a; 2009b). Hoewel deze verschuivingen niet noodzakelijk impliceren dat jongeren thans minder prestatief of competitief aan sport doen, is wel duidelijk dat zij dit vandaag (ook) steeds meer buiten de structuur en context van de sportclub doen.

[9] Voor de beoefening van 'duosporten' en 'teamsporten' als formele spelvorm zijn respectievelijk ten minste één en twee tegenstrevers nodig. Teamsport wordt doorgaans gekenmerkt door een hogere graad van organisatie en competitie: er is een miniaal aantal spelers vereist, groepstrainingen zijn aangewezen en er wordt gewedijverd met andere teams. Dat is niet noodzakelijk het geval bij de beoefening van solo- en duosporten (zie De Haan & Breedveld, 2000; Scheerder, 2004b; 2007a).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 2.3 *De 10 populairste sporttakken bij jongeren uit het secundair onderwijs in Vlaanderen anno 1989, 1999 en 2009*

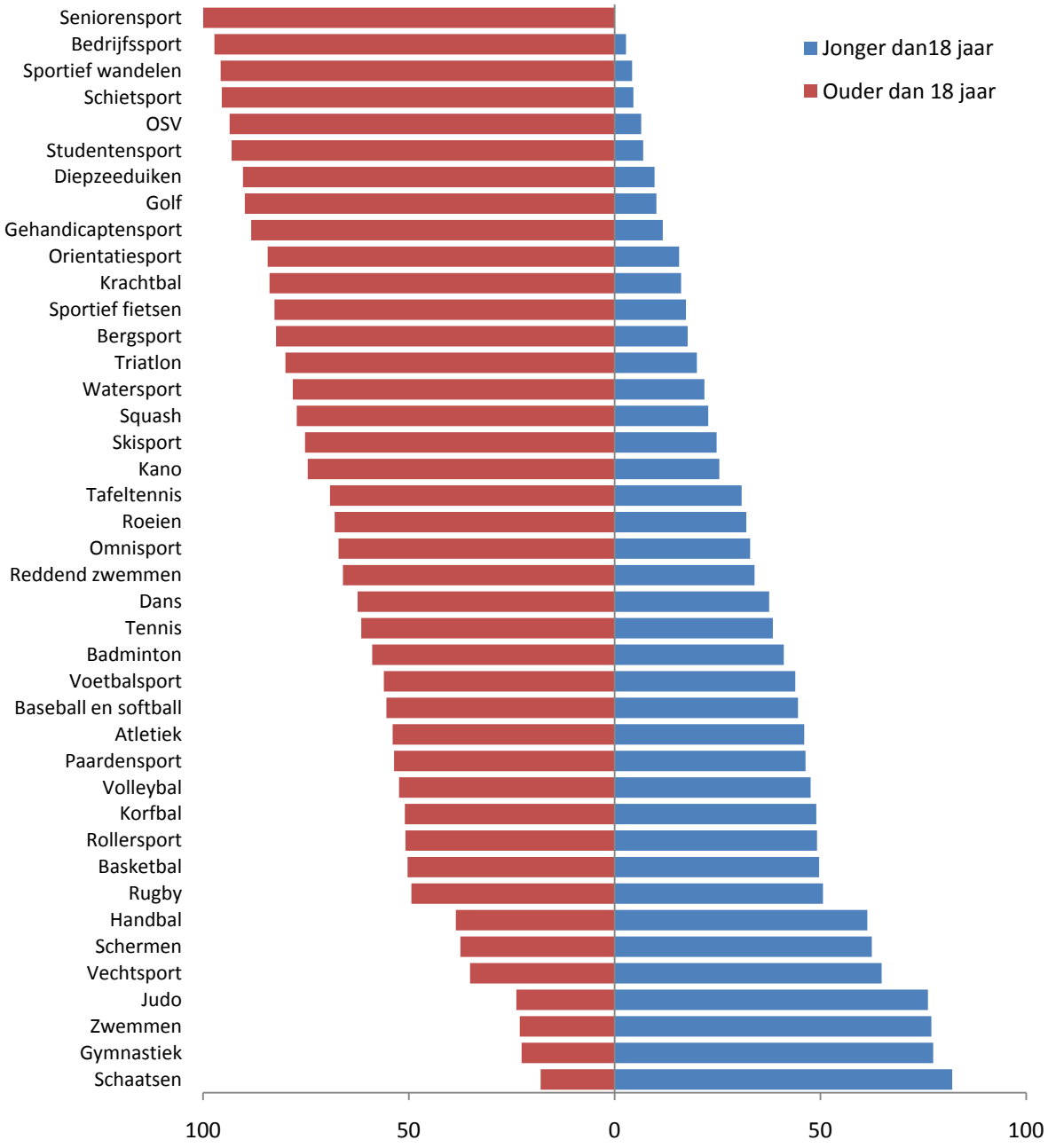
1989	**1999**	**2009**
Recreatief zwemmen	Recreatief zwemmen	Voetbal
Voetbal	Voetbal	Loopsport
Tennis	Basketbal	Dans
Badminton	Tennis	Recreatief zwemmen
Tafeltennis	Volleybal	Recreatief fietsen
Volleybal	Badminton	Tennis
Atletiek	Tafeltennis	Paardensport
Gymnastiek	Fitness	Fitness
Recreatief fietsen	Recreatief fietsen	Volleybal
Basketbal	Gymnastiek	Gymnastiek

Bron: Scheerder e.a. (2011b: 73)

Figuur 3 geeft per sporttak de verhouding weer tussen het aantal leden jonger dan wel ouder dan achttien jaar. Deze resultaten hebben betrekking op de leden van de erkende en/of gesubsidieerde Vlaamse sportfederaties. Uit deze figuur blijkt dat er opvallende verschillen opduiken wat de voorkeur naar leeftijd betreft. Vooral schaatsen, gymnastiek, zwemmen en judo kennen in sterke mate een eerder jeugdig publiek. Sportief wandelen, schietsport, diepzeeduiken en golf bereiken dan weer voornamelijk ouderen. Rugby, basketbal, rollersport, korfbal en volleybal kunnen op hun beurt eerder als quasi leeftijdsneutrale sporten worden omschreven. Zij bereiken in vergelijkbare mate zowel jongeren als ouderen.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 2.3 *Verhouding tussen het aantal leden jonger en ouder dan 18 jaar per sporttak in Vlaanderen anno 2009*

Bron: Scheerder e.a. (2011c: 105)

OSV = organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (luchtsporten, hengel-, honden- en andere dierenhobby's, internationale volkssporten en traditionele sporten)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

3. Regelmaat en organisatorische context van de sportbeoefening door jongeren

Uit het voorgaande mag blijken dat anno 2009 negen op de tien jongeren uit het secundair onderwijs op een actieve manier met sport in contact komen. Op basis van de meest recente gegevens uit het PF/SBV-onderzoek is het mogelijk om voor *alle* schoolgaande jongeren, met name de jongeren tussen zes en achttien jaar, uitspraken te formuleren betreffende hun sportparticipatiegedrag, alsook om de definitie van sportdeelname verder te verfijnen (Scheerder & Vos, 2010; 2011). Uit deze nieuwe analyses blijkt dat ook met de jongeren uit het lager onderwijs erbij gerekend, het aantal sportactieve jongeren 91 procent bedraagt. Of anders gesteld, dat ook in de totale groep van de schoolgaande jongeren in Vlaanderen bijna tien procent helemaal niet met sport in contact komt gedurende de vrije tijd (tabel 4).

Indien we stellen dat om als sportbeoefenaar te worden beschouwd men minstens meerdere keren per maand aan sport dient te doen, dan blijkt anno 2009 dat acht op de tien jongeren dit criterium halen. Dit cijfer ligt echter op 55 procent wanneer we een criterium van minstens meerdere keren per week hanteren. Bijna de helft van de schoolgaande jongeren in Vlaanderen haalt deze norm niet en is dus maximaal één keer per week of minder sportactief. Bovendien is er sprake van een opvallend geslachtsverschil. Er treedt een beduidend verschil op tussen jongens en meisjes wat de sportbeoefening op weekbasis betreft. Slechts minder dan de helft van de schoolgaande meisjes slaagt erin tenminste meerdere keren per week aan sport te doen. Bij de schoolgaande jongens ligt dit percentage daarentegen op 62 procent.

Tabel 2.4 *Frequentie van de sportbeoefening bij jongeren uit het lager en secundair onderwijs in Vlaanderen anno 2009*

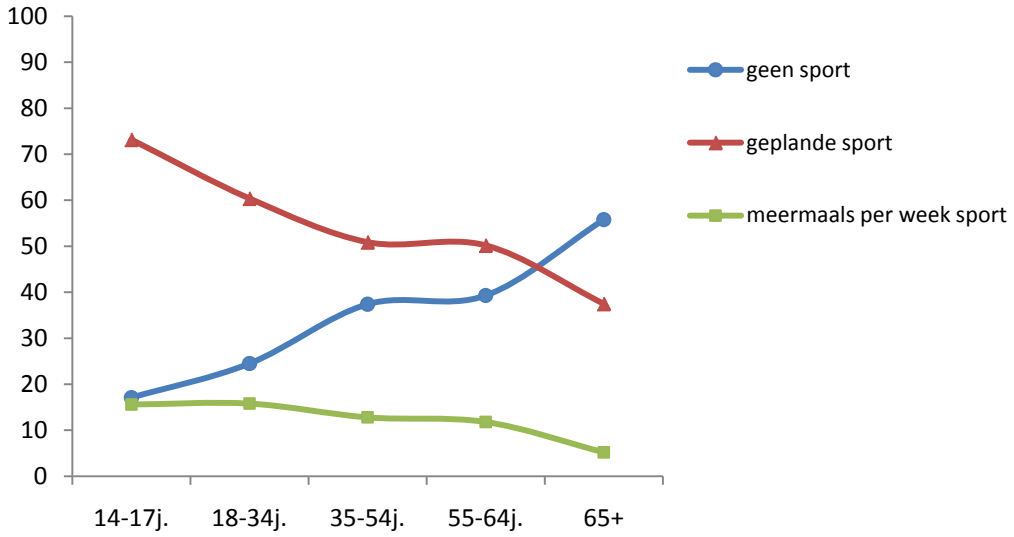
	Totaal	**Jongens**	**Meisjes**
Minimum meerdere keren per jaar	87,7	87,0	88,6
Minimum meerdere keren per maand	81,2	81,5	81,1
Minimum meerdere keren per week	55,4	61,9	49,0

Bron: Scheerder e.a. (2012, in voorbereiding)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Onderzoek op basis van de sportparticipatiegegevens uit de *Participatiesurvey 2009* (Scheerder e.a., 2011a) van het wetenschappelijk Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport toont aan dat 14- tot en met 17-jarigen in Vlaanderen in vergelijking met oudere leeftijdsgroepen meer kans hebben om meermaals per week aan sport te doen. Ook zogenaamde 'geplande sport'[10] blijkt in sterkere mate een kenmerk te zijn van jongeren dan van volwassenen. Sportinactiviteit komt daarentegen het minste voor bij jongere leeftijdsgroepen. In figuur 4 worden deze ontwikkelingen grafisch voorgesteld.

Figuur 2.4 *Regelmaat van de sportbeoefening naar leeftijd in Vlaanderen anno 2009, percentages i.f.v. totale populatie*

Bron: eigen bewerking op basis van Scheerder e.a. (2011a)

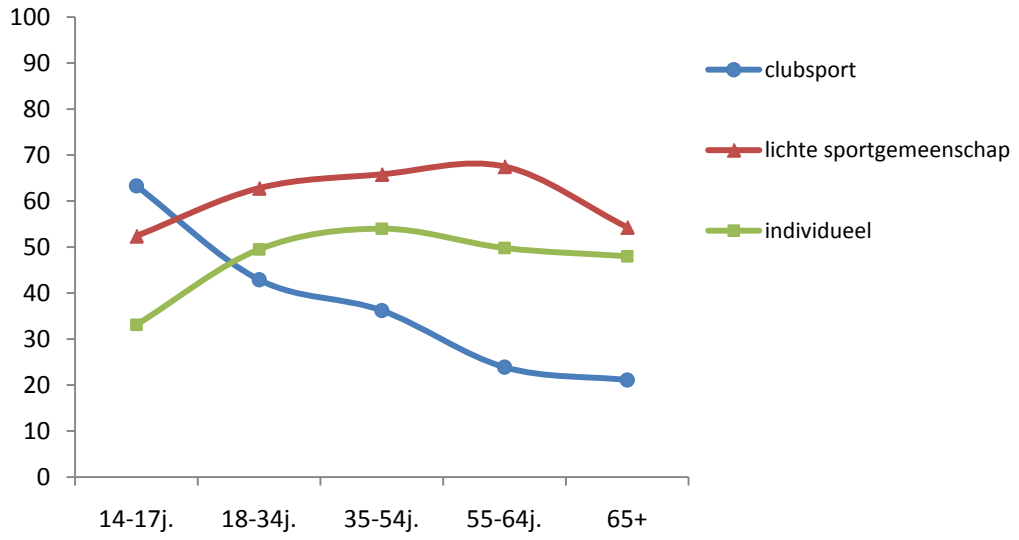
Niet alleen wat de regelmaat van de sportbeoefening betreft, maar ook met betrekking tot de organisatorische context van de sportbeoefening treden een aantal opvallende verschillen op tussen jongeren en volwassenen (figuur 5). Jongeren scoren veruit het hoogst voor clubsport: 63 procent van de sportieve 14- tot en met 17-jarigen is actief lid van een sportclub. Vervolgens neemt het aantal clubsporters af naarmate de leeftijd toeneemt. Een tegenovergestelde trend noteren we voor de sportdeelname in lichte gemeenschappen en in individueel verband. Hoewel deze contexten reeds redelijk populair zijn onder jongeren, 52 procent sport in een lichte gemeenschap en 33

[10] 'Geplande sport' verwijst naar een gestructureerde, regelmatige vorm van sportbeoefening. Voorbeelden van geplande sportbeoefening zijn de sportparticipatie in clubverband, maar even goed het skiën in de Franse Alpen ook al gaat het hier slechts om een week op jaarbasis. Niet-geplande sportbeoefening is daarentegen occasioneel. Het is met andere woorden eerder toevallig dat men in dat geval aan sport doet. Een voorbeeld van een niet-geplande sportactiviteit is de incidentele zwembeurt in de zee tijdens een vakantie in het buitenland of de occasionele, recreatieve fietsverplaatsing tijdens een uitstap met het gezin.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

procent op individuele basis, neemt het belang van deze contexten nog toe naarmate de leeftijd stijgt. Bij de 55-plussers (individueel sporten) en de 65-plussers (lichte sportgemeenschap) neemt het aandeel van deze settings opnieuw af.

Figuur 2.5 *Context van de sportbeoefening naar leeftijd in Vlaanderen anno 2009, percentages i.f.v. sportieve populatie*

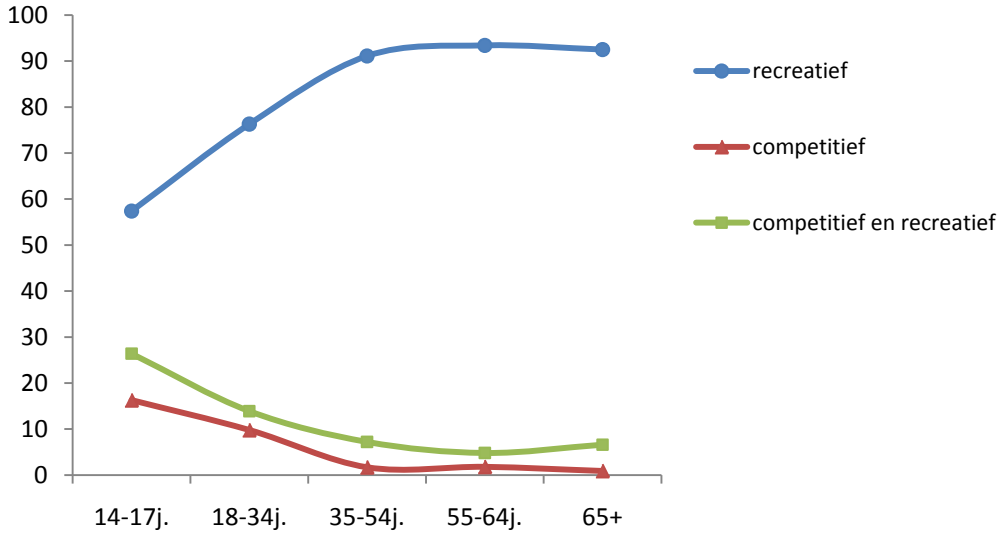

Bron: eigen bewerking op basis van Scheerder e.a. (2011a)

Uit figuur 6 blijkt dat jongeren beduidend meer op een competitieve manier aan sport doen dan oudere leeftijdsgroepen. Toch zijn meer jongeren op een recreatieve manier (57%) sportactief dan op een louter competitieve manier (16%). Recreatieve sportbeoefening neemt daarentegen toe met stijgende leeftijd. Vanaf de leeftijdsgroep van 35 tot en met 54 jaar is meer dan 90 procent recreatiesporter. Dat recreatieve sportbeoefening aan belang wint naarmate de leeftijd toeneemt, zal ook duidelijk tot uiting komen in Hoofdstuk 3 wanneer we op basis van longitudinale onderzoeksgegevens het sportsocialisatieproces bestuderen (infra).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 2.6 *Niveau van de sportbeoefening naar leeftijd in Vlaanderen anno 2009, percentages i.f.v. sportieve populatie*

Bron: eigen bewerking op basis van Scheerder e.a. (2011a)

In wat volgt gaan we nog even dieper in op de context van de sportbeoefening door jongeren. We maken daarvoor opnieuw gebruik van de gegevens uit de *Participatiesurvey 2009* van het wetenschappelijk Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport. We voeren een aantal extra analyses uit voortbouwend op de studie van Scheerder e.a. (2011a). Deze analyses hebben echter betrekking op de 14- tot en met 18-jarigen (in plaats van enkel de 14- tot en met 17-jarigen). We bestuderen achtereenvolgens (1) het niveau van de sportbeoefening (competitief en/of recreatief), (2) het organisatorische verband van de sportbeoefening (club, lichte gemeenschap, individueel, etc.), (3) het gezelschap waarmee men aan sport doet (familie, vrienden, alleen), en (4) de locatie waar men aan sport doet (bos, plein, sporthal, etc.).

De resultaten in tabel 5 tonen aan dat recreatiesport populairder is onder jongeren dan competitiesport. Een vijfde van de sportieve jongeren doet op louter competitieve basis aan sport. Meisjes doen beduidend minder aan competitiesport, terwijl ruim driekwart op een recreatieve manier aan sport doet.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 2.5 *Context van de sportbeoefening door 14- tot en met 18-jarigen in Vlaanderen anno 2009, percentages i.f.v. sportieve populatie*

	Totaal	**Jongens**	**Meisjes**
Niveau			
Competitief	19,0	26,6	10,8
Recreatief	56,2	36,7	77,0
Competitief + recreatief	24,8	36,7	12,2
Organisatorisch verband			
Sportclub	61,3	63,7	58,8
Unisportclub	56,0	60,2	51,5
Omnisportclub	8,0	6,8	9,3
Vereniging met sportaanbod	6,0	6,9	5,2
Lichte sportgemeenschap	51,0	51,0	51,0
Individueel verband	34,7	42,2	26,8
Commercieel verband	11,3	13,4	8,8
Gemeentelijke sportdienst	2,0	2,0	2,1
Extra-curriculaire schoolsport	18,5	18,4	18,6
Sportkamp	2,5	2,0	3,1
Gezelschap			
Alleen	34,7	42,2	26,8
Uitsluitend alleen	5,0	6,9	3,1
Met familie	32,2	23,5	41,2
Met vrienden	75,0	71,6	78,6
Locatie			
Sportzaal/sporthal	38,1	32,3	45,0
Zwembad	13,6	8,2	20,0
Bos	8,5	12,5	3,7
Thuis	9,6	12,5	6,2
Tuin	5,1	8,3	1,3
Straat	16,9	20,8	12,3
Plein	10,8	13,5	7,5
Park	4,0	5,2	2,5
Outdoor	22,6	27,1	17,3

Bron: aanvullende analyses op basis van Scheerder e.a. (2011a)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

De sportclub is het populairste organisatorische verband waarin jongeren aan sport doen. Jongens zijn in iets sterkere mate in de sportclub vertegenwoordigd dan meisjes. Lichte sportgemeenschappen komen qua favoriet organisatorisch verband op de tweede plaats (51%), gevolgd door het individueel sporten (35%). De schoolsport weet iets minder dan een vijfde van de sportliefhebbers te bekoren; de commerciële sport iets meer dan tien procent.

Samen met vrienden sporten is bij jongeren een pak populairder dan alleen sporten of in familieverband. Opvallend is wel dat alleen sporten hoger scoort bij jongens dan bij meisjes.

De populairste sportlocatie is de sportzaal/sporthal: bijna vier van de tien jeugdige sporters doet in een sportzaal/sporthal aan sport. Bij de meisjes ligt dit aantal opmerkelijk hoger dan bij de jongens. Ook het zwembad geniet een sterkere voorkeur onder meisjes. Op hun beurt zijn publieke openluchtplaatsen als een bos, plein of straat erg in trek bij jongens.

4. Sociale gelaagdheid van de sportbeoefening door jongeren

Eerdere studies hebben aangetoond dat de jeugdsportparticipatie een duidelijk sociaal gelaagd patroon vertoont (zie bijvoorbeeld Hasbrook, 1986; Scheerder, 2004a; 2004/2005; 2005a; Scheerder e.a., 2006; Sisjord, 1994). Sociale achtergrondkenmerken als geslacht, socio-economische status en het sportkapitaal van de ouders blijken een sterke invloed uit te oefenen op het sportparticipatiegedrag van jongeren. Om een zo recent mogelijk beeld te geven van de sociale stratificatie van de sportparticipatie door jongeren in Vlaanderen maken we ook hier gebruik van de gegevens uit de *Participatiesurvey 2009* van het wetenschappelijk Steunpunt Cultuur, Jeugd & Sport. Opnieuw voeren we een aantal extra analyses uit die voortbouwen op het onderzoek van Scheerder e.a. (2011a). De hierna gerapporteerde bevindingen hebben aldus betrekking op de 14- tot en met 18-jarigen.

De resultaten weergegeven in tabel 6 tonen aan dat ook anno 2009 de deelname aan sport door jongeren sociaal gelaagd is. Zo komt sportinactiviteit beduidend meer voor bij meisjes, jongeren uit de lagere socio-economische statusgroepen, jongeren met een kleiner sociaal netwerk, jongeren waarvan één of beide ouders niet aan sport doen en jongeren die vroeger reeds sportinactief waren. 'Geplande sportbeoefening'[11], meermaals per week sporten en het actieve lidmaatschap van een

[11] 'Geplande sport' verwijst naar een gestructureerde, regelmatige vorm van sportbeoefening. Voorbeelden van geplande sportbeoefening zijn de sportparticipatie in clubverband, maar even goed het skiën in de Franse Alpen ook al gaat het hier slechts om een week op jaarbasis. Niet-geplande sportbeoefening is daarentegen occasioneel. Het is met andere woorden eerder toevallig dat men in dat geval aan sport doet. Een voorbeeld van een niet-geplande sportactiviteit is de incidentele

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

sportclub komen daarentegen juist in sterkere mate voor bij de respectieve tegenhangers van de hiervoor opgesomde groepen van jongeren, met name: jongens, jongeren uit de hoogste socio-economische statusgroep, jongeren met een groot sociaal netwerk, jongeren waarvan beide ouders sportactief zijn en jongeren die vroeger reeds sportactief waren (in clubverband).

Deze resultaten worden in grote lijnen bevestigd wanneer we een binair logistisch regressiemodel laten lopen waarin we de algemene deelname aan sport trachten te verklaren op basis van het geslacht, de socio-economische status van het gezin, de grootte van het sociaal netwerk en de sportbeoefening van de ouders. De sportbeoefening vroeger van de respondent nemen we niet in het model op. De bevindingen van de regressieanalyse worden weergegeven in tabel 7. Het achtergrondkenmerk met de sterkste bijdrage in de verklaring van het model is het sociale netwerk, gevolgd door het geslacht, de sportbeoefening door de ouders en de socio-economische status van het gezin. Uit het model zelf blijkt dat mensen met een groot sociaal netwerk (= meer dan negen vrienden of kennissen) tot bijna vier keer meer kans hebben om actief aan sport te doen in vergelijking met jongeren met een klein sociaal netwerk (= minder dan vijf vrienden of kennissen). Op hun beurt zouden jongens, in vergelijking met meisjes, twee keer meer kans hebben om sportactief te zijn. Gezien de eerder kleine steekproef is enige voorzichtigheid aangewezen bij de interpretatie van de bevindingen. Dat het sociale netwerk een sterke samenhang vertoont met de actieve deelname aan sport kan wellicht ook verklaard worden door het feit dat het samen met vrienden aan sport doen hoog scoort bij jongeren (supra). Of actief aan sport doen tot een groter sociaal netwerk leidt dan wel dat een groot sociaal netwerk tot actieve sportbeoefening aanzet, kan op basis van de hier beschikbare gegevens niet bepaald worden. Feit is dat een minderheid van de jongeren (uitsluitend) alleen aan sport doet. Het merendeel van de sportende jongeren beoefent aldus sport in gezelschap van anderen. Dat jongens tijdens hun late adolescentie beduidend meer kans hebben om actief aan sport te doen in vergelijking met meisjes, wijst erop dat het drop-out effect in deze levensfase sterker speelt bij meisjes dan bij jongens. In het volgende hoofdstuk zullen we dieper ingaan op het uitvalverschijnsel in de sport.

zwembeurt in de zee tijdens een vakantie in het buitenland of de occasionele, recreatieve fietsverplaatsing tijdens een uitstap met het gezin.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 2.6 *Sportbeoefening door 14- tot en met 18-jarigen in Vlaanderen anno 2009 naar achtergrondkenmerken, percentages i.f.v. totale populatie*

	Geen sport	Uitsluitend niet-geplande sport	Geplande sport[12]	Maximaal 1x/maand sport	Maximaal 1x/week sport	Meer dan 1x/week sport	Clubsport
Totaal	19,5	9,4	71,0	11,0	15,3	54,2	52,0
Geslacht							
Jongens	15,7	5,0	79,3	5,8	9,1	69,4	59,8
Meisjes	23,4	13,4	63,0	15,6	21,1	39,8	44,1
Socio-economische status van het gezin							
SES1 (laag)	25,0	15,4	61,5	16,7	8,1	50,2	38,5
SES2	26,0	7,7	66,7	9,1	14,3	50,6	42,9
SES3 (hoog)	16,5	9,6	73,9	11,4	16,5	55,7	58,0
Sociaal netwerk							
0-4 mensen	30,4	13,0	56,5	13,0	17,4	39,1	39,1
5-9 mensen	25,0	11,8	63,2	13,2	9,2	52,6	48,7
>9 mensen	11,8	7,1	81,0	9,4	18,1	60,6	59,1
Sportbeoefening ouders							
Geen van beide ouders sport	24,2	11,6	64,5	13,3	13,3	49,2	43,3
Één van beide ouders sport	19,2	9,0	71,8	10,3	16,7	53,8	55,1
Beide ouders sporten	10,2	6,0	84,0	6,1	18,4	65,3	68,0
Sportbeoefening vroeger van de jongere							
Geen sport	58,1	21,3	19,7	22,6	11,3	8,1	4,8
Geen sport in clubverband	5,0	5,1	90,1	5,0	35,0	55,0	19,0
Clubsport	6,7	6,1	87,2	7,9	14,6	70,7	73,8

Bron: aanvullende analyses op basis van Scheerder e.a. (2011a)

[12] 'Geplande sport' verwijst naar een gestructureerde, regelmatige vorm van sportbeoefening. Voorbeelden van geplande sportbeoefening zijn de sportparticipatie in clubverband, maar even goed het skiën in de Franse Alpen ook al gaat het hier slechts om een week op jaarbasis.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 2.7 *Associatie tussen de algemene deelname aan sport en een aantal achtergrondkenmerken bij 14- tot en met 18-jarigen in Vlaanderen anno 2009, coëfficiënten (Exp(β) van de binaire logistische regressie*

		Exp(β)
Geslacht	Man	2,15*
	Vrouw (ref.)	
Socio-economische status van het gezin	SES2	NS
	SES3 (hoog)	NS
	SES1 (laag) (ref.)	
Sociaal netwerk	5-9 mensen	NS
	>9 mensen	3,66**
	0-4 mensen (ref.)	
Sportbeoefening ouders	Één van beide ouders sport	NS
	Beide ouders sporten	NS
	Geen van beide ouders sport (ref.)	
	$N_{gewogen}$	307
	Nagelkerke R^2	0,127
	Δ-2LL	224,48 (*p*<.01)

(*ref.*) = referentiecategorie in de regressieanalyse

* = *p*<.05, ** = *p*<.01

Bron: aanvullende analyses op basis van Scheerder e.a. (2011a)

5. Besluit

Actief aan sport doen (al dan niet in clubverband) blijkt in vergelijking met de deelname aan andere uithuizige vrijetijdsactiviteiten een erg populaire bezigheid te zijn bij schoolgaande jongeren. Alleen het bezoeken van vrienden, het afspreken met het lief en het actieve lidmaatschap van een vereniging scoren hoger dan sportbeoefening. De sportclub blijkt zelfs de populairste vrijetijdsvereniging te zijn onder jongeren. Grootschalig sportparticipatieonderzoek toont aan dat negen op de tien jongeren (wel eens) aan sport doet. Dit cijfer is de voorbije twee decennia constant gebleven. Indien we om als sportbeoefenaar beschouwd te worden een criterium hanteren van

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

‘meerdere keren per week sportactief zijn’, dan blijkt nog iets meer dan de helft van de jongeren als sportbeoefenaar gedefinieerd te kunnen worden. Bijna één op twee jongeren voldoet dus niet aan dit criterium anno 2009.

Hoewel de sportclub thans nog steeds de populairste setting voor jongeren is om actief aan sport te doen, is tegelijkertijd ook duidelijk dat het lidmaatschap van een sportclub ietwat op zijn retour is. in vergelijking met tien jaar geleden zijn vandaag minder jongeren actief lid van een sportclub. Andere sportcontexten verschijnen dan ook op het sporttoneel. Zo blijkt de helft van de sportieve jongeren in een lichte gemeenschap te sporten, een derde in individueel verband en een tiende in commercieel verband. Dat de sportclub haar monopoliepositie verloren heeft, komt ook tot uiting wanneer we een blik werpen op de top tien van de meest beoefende sporttakken. Waar tot en met het einde van de vorige eeuw clubsporten als basketbal, tennis en volleybal vrij goed vertegenwoordigd waren in de sporthitlijst, stellen we anno 2009 de intrede van heel wat ‘solosporten’ vast. Zeker loopsport en dans scoren erg hoog. De grote uitzondering op deze ontwikkeling vormt het voetbal.

Ondanks de populariteit van de actieve sportbeoefening onder jongeren, blijft deze vorm van vrijetijdsbeleving nog steeds in sterke mate een sociaal gelaagd patroon vertonen. Vormen van sociale ongelijkheid blijven dus vooralsnog aanwezig in het jeugdsportlandschap. Onder meer de participatieverschillen naar geslacht zijn frappant. Los van het feit dat jongens en meisjes er andere sportparticipatievoorkeuren op na houden – jongens meer competitief versus meisjes meer recreatief, jongens eerder individueel versus meisjes meer in familiaal verband, meisjes meer in traditionele sportinfrastructuur als sporthallen en zwembaden dan jongens, etc. – zijn vooral het verschil in participatiekansen (jongens uit het secundair onderwijs sporten meer dan meisjes) en het verschil qua sportfrequentie (meer jongens meerdere keren per week sportactief dan meisjes) opvallend.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 3

JEUGDSPORT ALS BASIS VOOR LEVENSLANGE SPORTBEOEFENING?

Drop-out is een veel voorkomend en complex fenomeen in het verloop van de sportieve loopbaan van jongere tot volwassene. Om heel uiteenlopende redenen verlaten jongeren de sport. Ze besluiten om hun actieve sportdeelname te stoppen, te onderbreken of te wijzigen. Deze vorm van non-participatie vormt een opvallende belemmering voor een samenleving die zoveel mogelijk sport- en bewegingskansen voor jongeren wil creëren. Een wetenschappelijk onderbouwd inzicht in vormen van non-participatie, en in het bijzonder het ontbreken van kansen tot deelnemen, kan een belangrijke bijdrage leveren tot het realiseren van een zo optimaal mogelijk sport- en bewegingsbeleid voor jongeren. Als tegenpool van het uitvalverschijnsel is er de beleidsintentie voor het levenslang participeren in vormen van sport en fysieke activiteit. In dit hoofdstuk bestuderen we de drop-out in de sport tegenover de *lifetime* sportbeoefening vanuit een longitudinaal perspectief. Meer bepaald bekijken we het verloop van het al dan niet deelnemen aan sport van eenzelfde groep van jongeren tot de levensfase van volwassenheid.

Het promoten van een levenslange deelname aan sport en beweging is een belangrijke doelstelling van het sport- en bewegingsbeleid in Vlaanderen. Niet alleen voor de overheid, maar ook steeds meer spelers op het maatschappelijke middenveld en de bedrijfswereld hechten heel wat belang aan een blijvende, actieve deelname aan sport en beweging. Ook in het vakconcept van de lichamelijke opvoeding op school is actieve sportdeelname als voorbereiding op een latere, gezonde levensstijl een veelgebruikt argument (Fairclough e.a., 2002; Shephard & Trudeau, 2000). Lifetime sport, als doelstelling van de lichamelijke opvoeding, veronderstelt juist een voortgezette sportdeelname van jeugd naar volwassenheid.

Studies waarin de relatie tussen fysieke activiteit, fitness en gezondheid centraal staat, benadrukken het belang van een voortgezette deelname aan fysieke activiteit van jeugd naar volwassenheid (zie bijvoorbeeld Bouchard e.a., 1994; Dishman & Dunn, 1988; Malina, 2001a). Ondanks de hier gesitueerde maatschappelijke aandacht voor levenslange sportbeoefening, blijkt er evenwel weinig empirische evidentie te zijn die de vermeende transfer van sportieve jeugdervaringen naar een latere

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

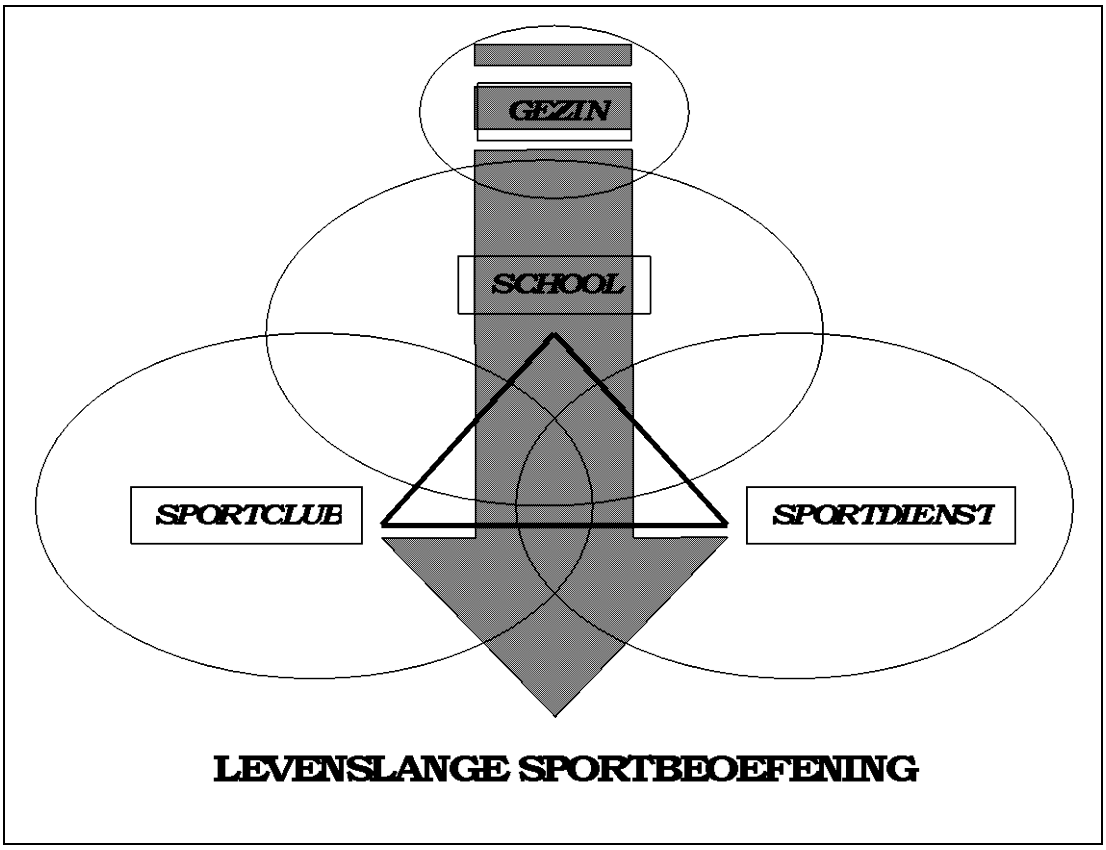
levensfase ondersteunt. Een dergelijke redenering gaat ervan uit dat sportbeoefening op jeugdige leeftijd een socialiserend effect genereert voor de verdere levensloop, en aldus resulteert in een sportactieve periode als volwassene. Het verschijnsel van drop-out in de (georganiseerde) sport doet echter vermoeden dat het 'jong-geleerd-oud-gedaan'-ideaal slechts door een minderheid van participanten wordt bereikt (Laporte e.a., 1991; Scheerder, 2007a; Vanreusel e.a., 1992). De vraag die in dit hoofdstuk gesteld wordt, luidt of het al dan niet participeren in sport op jeugdige leeftijd een invloed heeft op het al dan niet blijven participeren in vormen van actieve sport als volwassene.

1. Sportsocialisatie

In de literatuur omtrent sportsocialisatie bestaat een sterke onderzoekstraditie waarin wordt gefocust op hoe jongeren via sport door het aanleren van rollen, normen, waarden en vaardigheden gesocialiseerd worden in onze samenleving (zie bijvoorbeeld Coakley, 1993; Nixon, 1990; Renson, 1993; Scheerder, 2003; Steenbergen e.a., 1998). De sport- en bewegingsopvoeding van kinderen en jongeren is op de eerste plaats een verantwoordelijkheid en taak van de ouders (De Knop, 1989). Het gezin en bij uitbreiding de familie en vriendenkring worden als *primaire socialisator* aangeduid. Voor het al dan niet verwerven van een sportief leefpatroon vormen gezin, familie en vrienden, en hieraan gekoppeld de buurt, wijk en omgeving waarin men opgroeit, de belangrijkste (f)actoren voor kinderen en jongeren. Andere mogelijke socialisatoren met betrekking tot actieve sportbeoefening zijn het onderwijs (bewegingsopvoeding en extra-curriculaire schoolsport), het verenigingsleven (clubgeorganiseerde sport) en de overheid (andersgeorganiseerde sport) (figuur 1). Onderwijs, verenigingen en overheid kunnen beschouwd worden als secundaire actoren in het sportsocialisatieproces. Het heet dan ook geen toeval dat juist deze drie actoren, i.c. scholen, sportclubs en lokale sportdiensten, steeds meer de handen in elkaar slaan om kinderen en jongeren te stimuleren tot regelmatige sportbeoefening. Voorbeelden van dergelijke samenwerkingsverbanden zijn met name: het *JeugdSportContract*, de *Flexibele Opdracht voor de Leerkracht Lichamelijke Opvoeding* (FOLLO), de *Brede School met Sport- en Bewegingsaanbod*, de *Sport-Na-School*-pas (SNS), etc. Ook commerciële spelers als fitnesscentra en de organisatoren van sportevenementen leveren steeds meer een bijdrage in het sport- en bewegingssocialisatieproces van jongeren. Aan het lijstje van socialisatoren kunnen ook televisie, internet en andere, nieuwe media worden toegevoegd. Deze actoren kunnen als tertiaire socialisatoren worden beschouwd. De vraag kan echter worden gesteld of de massamedia bijdragen tot jeugdige sportiviteit of juist niet (Seghers & Vanreusel, 2011). In die zin zouden zij ook als 'de-socialisatoren' kunnen fungeren.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 3.1 *Schematisch overzicht van primaire en secundaire actoren in het sportsocialisatieproces*

Bron: Scheerder (2003: 24)

De sportloopbaan krijgt echter niet alleen vorm door een veelheid en verscheidenheid aan socialisatoren, zij wordt ook bepaald door een continu, sterk individu-gerelateerd proces van socialisatie, desocialisatie en resocialisatie (Scheerder e.a., 2006; 2008; Vanreusel e.a., 1997). Sportsocialisatie is met andere woorden een interactief, dynamisch en complex proces dat bestudeerd dient te worden vanuit een geïntegreerd, holistisch socialisatiemodel (Renson, 1979; 1993; Yang, 1997). Vanuit de sociale leertheorie wordt benadrukt dat jeugdervaringen bepalend zijn voor opvattingen, attitudes en gedrag op volwassen leeftijd (Ormrod, 1999). Het al dan niet participeren in vormen van sport en beweging is vanuit deze theorie dus mede het resultaat van een sociaal leerproces. Via observatie en imitatie worden gedurende de jeugd en de adolescentie sociale rollen en identiteiten eigen gemaakt die op hun beurt een sterke invloed uitoefenen op het levenspatroon als volwassene (Bandura, 1977; Bronfenbrenner, 1979). Het concept dat achter deze vraagstelling centraal staat, wordt in de literatuur omschreven als '*tracking*' (Malina, 1996; 2001b).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

'*Tracking*' of stabiliteit is het fenomeen waarbij een welbepaald kenmerk, zoals de deelname aan sport en beweging, gedurende een langere periode aanwezig blijft en in die zin een stabiel patroon vertoont. Uit retrospectief onderzoek blijkt dat de participatie in fysieke activiteiten gedurende de jeugd van wezenlijk belang is om een positieve attitude ten aanzien van sport en beweging te kunnen ontwikkelen die zich op latere leeftijd laat vertalen in een sportieve levensstijl (zie bijvoorbeeld Godin & Shephard, 1990; Van der Meulen, 2000). Onderzoek waarbij dezelfde respondenten gedurende een langere periode op meerdere tijdstippen bevraagd worden, het zogenaamde longitudinale onderzoek, blijkt schaars te zijn, zeker met betrekking tot de deelname aan sport en fysieke activiteit (zie bijvoorbeeld Beunen e.a., 2004; Engström, 1990; Kuh & Cooper, 1992; Tammelin e.a., 2003; Thompson e.a., 2003). Longitudinaal onderzoek is evenwel aangewezen, wil men uitspraken kunnen formuleren omtrent aspecten van volgehouden socialisatie betreffende sportdeelname. Dezelfde argumenten gelden in grote mate in de omgekeerde richting. Ook het niet deelnemen aan sport kan het resultaat zijn van een aangeleerd en verworven patroon van non-participatie. Zo zullen negatieve sport- en bewegingservaringen de uitval uit de sport versterken. De kansen op drop-out dan wel voortzetting zijn bovendien niet sociaal gelijk gespreid. Ondanks een doorgezette democratisering van de sport blijft de culturele context en het waardenpatroon waarin de sport zich bevindt nog steeds in sterke mate als eerder mannelijk, jong en *middle class*. Dit betekent dat de kans op uitval voor andere groepen zoals meisjes, ouderen en lager opgeleiden nog altijd beduidend groter is (zie bijvoorbeeld Scheerder e.a., 2011; Stokvis, 2011).

2. Onderzoeksmateriaal

Om het verschijnsel van sport(in)activiteit vanuit een socialisatieperspectief te bestuderen, maken we gebruik van onderzoeksgegevens uit twee longitudinale sportparticipatiestudies (zie Scheerder & Vanreusel, 2006; 2011; Scheerder e.a., 2006; 2008; Vanreusel e.a., 1990; 1993a; 1993b; 1997). Deze studies werden uitgevoerd in het kader van de *Leuven Longitudinal Study on Lifestyle, Fitness & Health* (LLSLFH). De LLSLFH is een multidisciplinair onderzoeksproject met betrekking tot de fysieke fitheid van jongeren en volwassenen dat uitgevoerd wordt binnen het Interdepartementaal Centrum Bewegen & Gezondheid van de K.U.Leuven (Matton e.a., 2007). De studie uitgevoerd door Vanreusel en collega's, betreft een longitudinaal onderzoek waarbij uit een groep van 588 mannelijke adolescenten respectievelijk 236 (tot de leeftijd van 30) en 176 (tot de leeftijd van 35) mannen omtrent hun sportparticipatiegedrag werden opgevolgd. In het longitudinale onderzoek van Scheerder en collega's werd het sportdeelnamepatroon van 257 vrouwen vanaf hun jeugd tot volwassenheid in kaart gebracht.

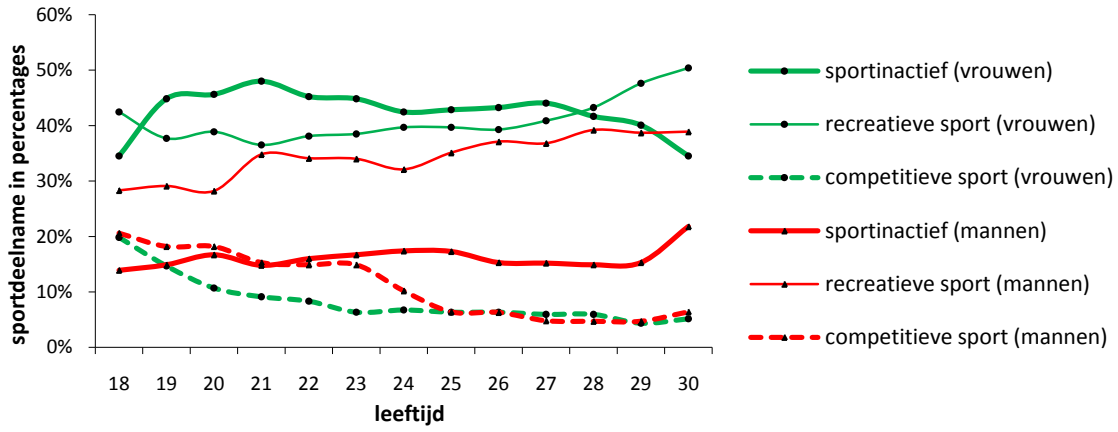
© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

De gegevens van de mannelijke adolescenten zijn afkomstig uit een gecombineerd cross-sectioneel en longitudinaal onderzoek bij 8 963 12- tot en met 20-jarige jongens uit het secundair onderwijs in België. Deze gegevens werden tussen 1969 en 1974 verzameld in het kader van de *Leuven Growth Study on Belgian Boys* (zie Beunen e.a., 1988; Ostyn e.a., 1980). De data van de vrouwelijke adolescenten komen uit een cross-sectioneel onderzoek bij 9 698 meisjes uit het lager en secundair onderwijs in Vlaanderen. Dit onderzoek vond plaats in 1979 en kaderde binnen de *Leuven Growth Study on Flemish Girls* (zie Renson & Vanreusel, 1990; Simons e.a., 1990). De mannelijke subjecten werden opnieuw bevraagd op de leeftijd van 30 en 35 jaar. De vrouwelijke respondenten participeerden voor een tweede maal in het onderzoek tussen de leeftijd van 32 en 41 jaar. De bevindingen uit deze twee studies worden in dit hoofdstuk bij elkaar gebracht zodat we zowel voor mannen als voor vrouwen uitspraken kunnen formuleren omtrent het al dan niet continueren van een sportieve levensstijl. Voor meer toelichting bij de methode, operationalisering en beperkingen van het onderzoek verwijzen we naar de bijdrage van Scheerder en Vanreusel (2011).

3. Sportloopbanen

In figuur 2 wordt de sportparticipatiecarrière van mannen en vrouwen tussen achttien en dertig jaar weergegeven. Gezien het beperkte aantal respondenten is enige voorzichtigheid aangewezen, zeker wat de vergelijking tussen beide geslachten betreft. In plaats van te focussen op de absolute scores van sport(in)activiteit geniet het daarom de voorkeur om naar de algemene ontwikkeling in de sportdeelname te kijken.

Figuur 3.2 *Evolutie van de sport(in)activiteit bij mannen en vrouwen vanaf 18 tot en met 30 jaar, retrospectieve data in percentages*

Bron: Scheerder & Vanreusel (2011: 46)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

De resultaten in figuur 2 tonen aan dat de niet-deelname aan sport stijgt eens men het secundair onderwijs verlaten heeft. Zeker bij de vrouwen is die trend opvallend sterk aanwezig. Een derde van de vrouwen blijkt op de leeftijd van achttien jaar sportinactief. Nauwelijks drie jaar later heeft bijna de helft van de vrouwen de sport de rug toegekeerd. Bij de mannen liggen de cijfers voor sportinactiviteit heel wat lager. Bovendien is de toename van het aantal sportinactieven minder uitgesproken. Waar het aantal sportinactieve twintigers bij de mannen relatief stabiel blijft (minder dan 20 procent tot de leeftijd van 30 jaar), stellen we vast dat er zich bij de vrouwen na het eenentwintigste levensjaar een quasi geleidelijke afname van de sportinactiviteit voordoet met toenemende leeftijd. Hoewel de cijfers voor het aantal niet sportende vrouwen over de ganse lijn beduidend hoger liggen dan bij de mannen, noteren we bij de vrouwen dus wel een positievere ontwikkeling wat de actieve deelname aan sport betreft. Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in de verschuiving van sportbeoefening van een prestatiecontext naar een context van fitheid en gezondheid. De blijvende participatierespons van vrouwen op deze verschuiving zou sterker zijn dan die van mannen.

Naast de (non-)participatie in sport, laten de resultaten weergegeven in figuur 2 ook toe uitspraken te formuleren met betrekking tot het niveau van de sportbeoefening. Zowel bij mannen als vrouwen kan worden vastgesteld dat het belang van competitieve sportbeoefening afneemt in functie van de leeftijd, terwijl we een tegenovergesteld participatiebeeld te zien krijgen wat de recreatieve sportbeoefening betreft. Vanaf de leeftijd van 25 is in absolute zin nog slechts een minderheid van de mannen en vrouwen sportcompetitief. Mannen blijken de competitiesport wel langer trouw te blijven dan vrouwen. Anderzijds noteren we bij de vrouwen iets hogere participatiecijfers voor de recreatiesport. De eerder vermelde waardeverschuiving van een prestatie-oriëntatie naar een oriëntatie waarbij gezondheid centraal staat, kan ook hier als mogelijke verklaring worden aangevoerd. Drop-out uit de sport zou met andere woorden beperkt kunnen worden door het beter en actief uitspelen van deze verschuiving in het sportbeleid.

Om de mogelijke continuïteit van de deelname aan sport tussen jeugd en volwassenheid in kaart te brengen, berekenen we een aantal correlaties. De resultaten in tabel 1 geven aan dat, zowel bij mannen als bij vrouwen, de correlatiescores tussen het sportparticipatiepatroon als jonge adolescent (jonger dan 15 jaar) en het sportparticipatiepatroon op volwassen leeftijd niet significant zijn. Tussen de sportdeelname tijdens de late adolescentie (15 tot en met 18 jaar) en de sportdeelname als volwassene blijkt daarentegen wel een beduidend verband te bestaan, al betreft het een eerder matige correlatie. Dit is een mogelijke indicatie dat zowel bij mannen als bij vrouwen eerder de late dan de vroege adolescentie als een bepalende periode in het leven kan worden aangeduid in functie van een sportieve levensstijl als volwassene.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 3.1 *Correlatiescores voor actieve sportdeelname tussen de periode van adolescentie en volwassenheid bij mannen en vrouwen*

Vrouwen		**Mannen**	
Leeftijd	*32-34*	*Leeftijd*	*30*
12-14	.12	13	.09
(N = 125)		14	.07
		(N = 236)	
Leeftijd	*35-41*	*Leeftijd*	*35*
15-18	.28**	15	.15*
(N = 132)		16	.14
		17	.16*
		18	.18**
		(N = 176)	

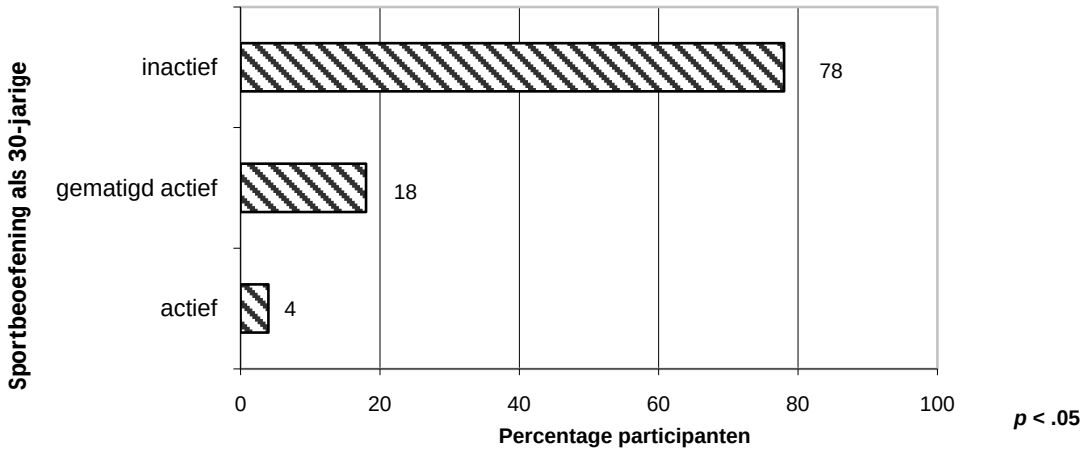
* = p<.05; ** = p<.01

Bron: Scheerder e.a. (2008: 34)

In figuren 3 en 4 presenteren we de resultaten van de analyses waarbij de relatie tussen sportinactiviteit op jeugdige leeftijd en het al dan niet participeren in sport op volwassen leeftijd wordt onderzocht. In figuren 5 en 6 concentreren we ons vervolgens op de zeer sportieve jongeren (zes uur of meer sportbeoefening per week op jaarbasis) en gaan na hoe het met de sportdeelname van deze respondenten gesteld is op volwassen leeftijd. Omdat uit de voorgaande analyse het belang van de late adolescentie mocht blijken, nemen we deze levensfase als uitgangspunt in de volgende analyses. Voor de jongeren houden we dus enkel rekening met de sport(in)activiteit gedurende de late adolescentie.

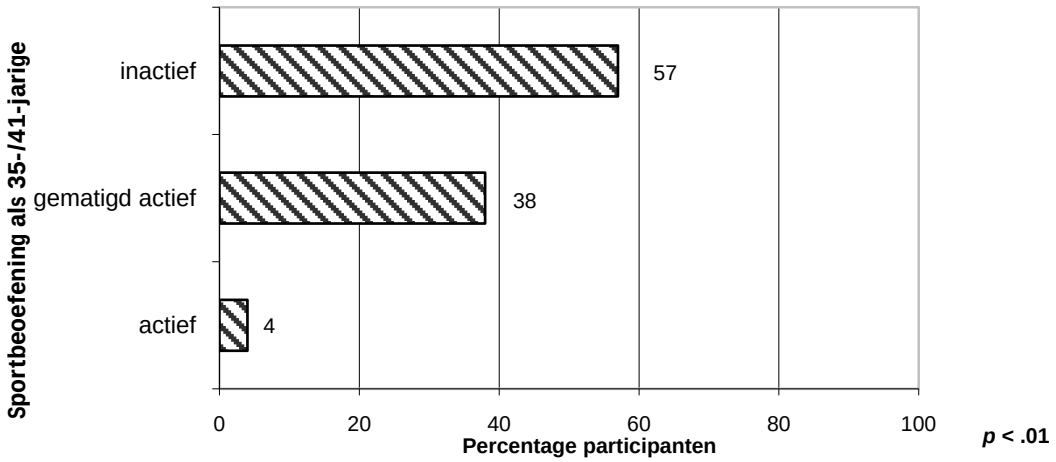
© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 3.3 *Sport(in)activiteit bij 30-jarige mannen die sportinactief waren als 17-jarige (10%)*

Bron: Scheerder e.a. (2008: 35)

Figuur 3.4 *Sport(in)activiteit bij 35- tot en met 41-jarige vrouwen die sportinactief waren als 15-, 16-, 17- en/of 18-jarige (36%)*

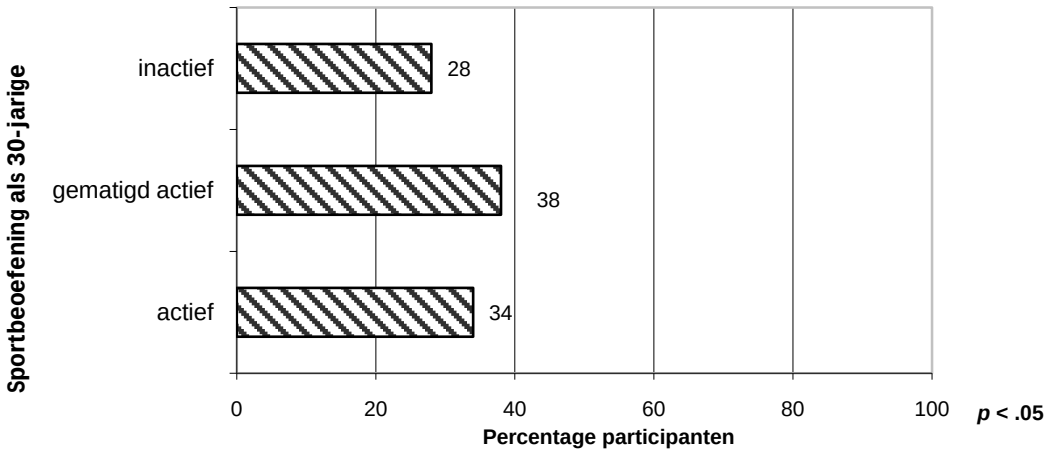
Bron: Scheerder e.a. (2008: 35)

Uit de resultaten weergegeven in figuur 3 blijkt dat van de mannen die sportinactief zijn op de leeftijd van 17, een meerderheid van 78 procent ook sportinactief is op dertigjarige leeftijd. Slechts een minderheid (22%) van de sportinactieve, mannelijke adolescenten doet aan sport als volwassene. Een vergelijkbaar patroon stellen we vast bij de vrouwen. De bevindingen in figuur 4 tonen aan dat bijna zes op tien vrouwen die niet of sporadisch aan sport deden tijdens de late adolescentie, als volwassene eveneens geen sport beoefenen. Net als bij de mannen stellen we ook

hier vast dat een beduidende minderheid van de respondenten hun sportinactief gedrag tijdens de late adolescentie hebben omgezet naar een sportactieve levensstijl tijdens de volwassenheid. Opmerkelijk is wel dat het aandeel mannen dat sportinactief blijft, hoger ligt dan bij de vrouwen. Anderzijds dient te worden opgemerkt dat het aantal jongens dat tijdens de late adolescentie sportinactief was (i.c. 10%) heel wat lager ligt dan het aantal meisjes dat niet aan sport deed tijdens deze levensfase (i.c. 36%).

Ook voor de respondenten die zeer intensief aan sport deden tijdens hun late adolescentie kunnen een aantal opvallende bevindingen worden vastgesteld. De cijfers uit figuren 5 en 6 geven aan dat van de respondenten die op jeugdige leeftijd sterk sportactief waren, respectievelijk zeven op tien mannen en acht op tien vrouwen nog steeds sportactief zijn op volwassen leeftijd. Hoewel er een duidelijk geslachtsverschil bestaat wat het aantal zeer sportieve adolescenten betreft – 31 procent van de jongens doet zeer intensief aan sport versus 14 procent van de meisjes – hebben beide groepen een quasi vergelijkbare kans om op volwassen leeftijd (gematigd) sportactief te blijven. We benadrukken dat gezien de steekproefgrootte enige voorzichtigheid gewenst is bij het interpreteren van de percentages. Van belang zijn niet zozeer de absolute waarden, maar wel de meer algemene tendens achter de cijfers.

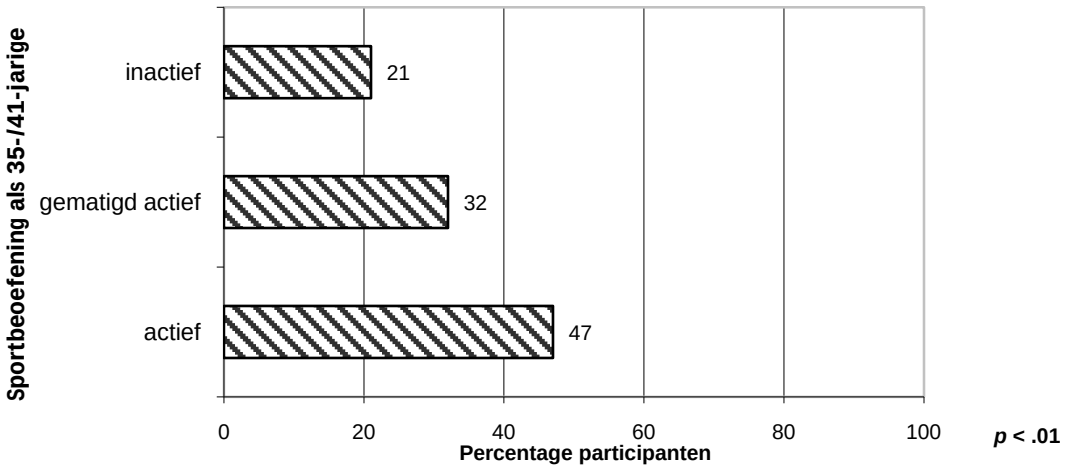
Figuur 3.5 *Sport(in)activiteit bij 30-jarige mannen die zeer sportactief (≥ 6u/week) waren als 17-jarige (31%)*

Bron: Scheerder e.a. (2008: 36)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 3.6 *Sport(in)activiteit bij 35- tot en met 41-jarige vrouwen die zeer sportactief (≥ 6u/week) waren als 15-, 16-, 17- en/of 18-jarige (14%)*

Bron: Scheerder e.a. (2008: 36)

4. Besluit

In steeds meer sport- en bewegingsprogramma's krijgt de doelstelling van een levenslange sportbeoefening vorm. Tegelijkertijd echter wordt vastgesteld dat drop-out een veel voorkomend kenmerk is van de sportloopbaan van jongeren en volwassenen. Uit de hier gepresenteerde resultaten mag blijken dat sportinactiviteit op laatadolescente leeftijd een grotere kans inhoudt om ook als volwassene sportinactief te blijven. Slechts een minderheid van de sportinactieve adolescenten slaagt erin om op volwassen leeftijd sportactief te worden. Sportactief zijn tijdens de adolescentie biedt daarentegen slechts een beperkte kans om ook tijdens de volwassenheid sportactief te zijn. Hieruit kunnen we afleiden dat er zich een sterkere continuïteit voordoet tussen adolescentie en volwassenheid van een sportinactieve dan van een sportactieve levensstijl. Met andere woorden, niet alleen actieve participatie maar ook drop-out en non-participatie vertonen een *tracking* van jeugd naar volwassenheid. Het vermoeden dat ook niet-deelnemen op een of ander wijze aangeleerd en verworven wordt gedurende de levensloop wordt aldus bevestigd. Ervaringen die tot uitval leiden op jonge leeftijd kunnen meegenomen worden tijdens de verdere levensloop en de kans tot latere actieve participatie aanzienlijk verkleinen.

Daarnaast is duidelijk dat de sportloopbaan eerder door een discontinu participatiepatroon dan door stabiliteit wordt gekenmerkt. Na het beëindigen van de middelbare studies blijkt zich een vorm van discontinuïteit voor te doen wat de actieve deelname aan sport betreft. Zo daalt de algemene sportdeelname en is er evenmin sprake van een continu participatiepatroon wat de competitiesport

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

betreft. Het aantal competitiesporters daalt immers in functie van de leeftijd. De deelname aan recreatiesport wint daarentegen aan belang, zeker bij 25-plussers. Competitiesporters blijken een minder grote kans te hebben op een volgehouden competitieve sportloopbaan dan hun sportrecreatieve collega's op een blijvende recreatieve sportloopbaan. Het ziet er bijgevolg naar uit dat drop-out kan bestreden worden door meer nadruk te leggen op overstapmomenten in de sportloopbaan. Het niveau en de aard van de sportbeoefening, alsook de kans tot succesvol overstappen van het ene niveau naar het andere blijkt aldus bepalend voor de continuïteit van de sportloopbaan.

Tenslotte kunnen ook een aantal opvallende genderverschillen worden vastgesteld. Meisjes hebben tijdens de late adolescentie een grotere kans dan hun mannelijke leeftijdsgenoten om sportinactief te zijn en te worden. Het risico op uitval is nog altijd groter bij meisjes dan bij jongens. Na hun middelbare studies vertonen meisjes een sterkere vorm van desocialisatie uit het sportsysteem dan jongens. Dat neemt echter niet weg dat we onder jongvolwassen vrouwen dan weer een sterkere resocialisatie naar actieve sportparticipatie kunnen vaststellen.

De hier gepresenteerde bevindingen kunnen relevant zijn bij het ontwikkelen van beleidsprogramma's inzake sport en beweging. Zo blijkt de adolescentieperiode tussen 15 en 18 jaar een kritische periode te zijn wat de kans op een blijvende sportdeelname betreft. In deze fase van de levensloop de sport verlaten, kan beslissend zijn voor later. Het resultaat van deze keuze wordt immers meegenomen doorheen de latere levensloop en is medebepalend voor het sportparticipatieprofiel op latere leeftijd. Levenslange sportbeoefening wordt ook bepaald door het type, het niveau en de context van de sportparticipatie. Recreatieve sport- en bewegingsactiviteiten blijken een sterkere transfer te genereren in functie van een volgehouden sportbeoefening als volwassene dan competitieve activiteiten. In hun promotiebeleid dienen sportsocialisatoren als het sportonderwijs en de sportclubs zo veel mogelijk rekening te houden met deze vaststellingen. Een beter inzicht in het proces van socialiseren, desocialiseren en eventueel resocialiseren tot, uit en weer in actieve sportbeoefening, is van cruciaal belang voor alle spelers in een sportbeleid.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 4

SEGMENTATIE VAN JEUGDSPORTPARTICIPATIE

De markt van de jeugdsport is een veelvoudige en veelvormige werkelijkheid geworden, zoveel is intussen duidelijk. Naast het rijke sport- en bewegingsaanbod is ook de vraag, met name de manier waarop jongeren aan sport (wensen te) doen, hun motieven om (niet) sportactief te zijn en de betekenis die ze aan dit vrijetijdsgedrag geven, vandaag zeer heterogeen en divers, en daarom nog moeilijk onder één noemer te vatten. Dit impliceert dat sportplanners niet alleen geconfronteerd worden met een zeer grote groep van jeugdsporters, maar eveneens met een complexe en hybride doelgroep. Wanneer we vat willen krijgen op de verscheidenheid en complexiteit aan sportgedragingen, biedt het gebruik van participatieprofielen – lees: sportsegmenten – een houvast. Onderzoek naar participatie- en consumptiegedrag maakt een onderscheid tussen *marktsegmentatie* enerzijds en *productdifferentiatie* anderzijds (Van Raaij & Antonides, 1997). Wie spreekt in termen van het segmenteren van consumenten en participanten in specifieke doelgroepen is bezig met de vraagkant; wie focust op de aanbodkant laat zich in met de positionering van diensten, producten en/of merken (De Rijcke & Van Kenhove, 2000).

In dit vierde hoofdstuk wensen we vanuit een sociaalwetenschappelijke benadering een marktsegmentatie uit te voeren met betrekking tot de actieve deelname aan sport door jongeren. Meer bepaald trachten we mogelijke doelgroepen en marktsegmenten in kaart te brengen binnen het domein van de jeugdsport. Dit betekent dat we op zoek gaan naar subgroepen van sportparticipanten – met name jeugdsporters – die voor een aantal kenmerken een overeenstemming vertonen betreffende hun sportdeelnamegedrag. We focussen bijgevolg op een aantal karakteristieken van jeugdsporters (vraagzijde) en niet op eigenschappen van het product ‘jeugdsport’ (aanbodzijde). Het opdelen van de groep van jeugdsporters in meerdere, specifieke segmenten is een belangrijk aandachtspunt bij het ontwikkelen van een toegepast en gedifferentieerd jeugdsportbeleid. De categorie van ‘sportactieve jongeren’ is vanuit een marketing- en/of beleidsperspectief immers een te algemene en te brede omschrijving om optimaal in te kunnen spelen op de respectieve noden en behoeften binnen deze groep. Inzicht in hoe de markt van een groep van consumenten (i.c. jeugdsporters) is samengesteld, vormt dan ook een belangrijk gegeven in het voorbereiden van een doelgroepgericht beleid (Taks & Scheerder, 2006).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

1. Segmentatieproces

Niet elke vorm van segmenteren is even zinvol. Marktsegmentatie is pas interessant indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Om tot bruikbare segmenten te komen, onderscheiden Kotler e.a. (2006: 365 e.v.) vier vereisten waarmee rekening dient te worden gehouden. Volgens deze auteurs moet een marktsegment (i) meetbaar, (ii) substantieel, (iii) bereikbaar en toegankelijk, en (iv) bewerkbaar zijn. Indien niet tegelijkertijd aan deze voorwaarden tegemoet wordt gekomen, is het aangewezen om de marktsegmentatie kritisch te analyseren. Voor de marktsegmentatie komt het er immers op aan om die variabelen te detecteren die een zo maximaal mogelijk onderscheid tussen de segmenten toelaat (Vanhaverbeke, 2008: 69).

(i) **Meetbaar**: het is van belang dat segmenten accuraat en afdoend afgebakend kunnen worden. Dit impliceert dat de kenmerken op basis waarvan er gesegmenteerd wordt, goed en eenduidig meetbaar zijn. Zo dienen bijvoorbeeld de omvang, de koopkracht en de profielen van de segmenten kwantificeerbaar te zijn.

(ii) **Substantieel**: het is belangrijk dat de onderscheiden segmenten voldoende groot zijn qua omvang en/of winstgevendheid wil men ze voor een specifieke marktbewerking in aanmerking laten komen. Een afzonderlijke marketing- en beleidsstrategie blijkt doorgaans niet haalbaar voor te kleine doelgroepen. Een minimale grootte is dus een vereiste. Daarnaast dienen segmenten op zich ook voldoende homogeen te zijn. Anders geformuleerd, betekent dit dat de gevormde doelgroepen voldoende van elkaar dienen te verschillen. Men tracht dus best een zo hoog mogelijke homogeniteit binnen de segmenten en voldoende heterogeniteit tussen de segmenten na te streven. Indien de verschillen tussen de segmenten te gering zijn, kunnen ze even goed samengevoegd worden en eventueel met een zelfde strategie worden benaderd.

(iii) **Bereikbaar en toegankelijk**: de segmenten in de markt dienen zonder uitzonderlijke inspanningen, doch zo efficiënt en effectief mogelijk bereikt en bediend te kunnen worden.

(iv) **Bewerkbaar**: het moet mogelijk zijn om segmenten afzonderlijk te benaderen en bewerken op basis van specifieke marketingprogramma's. Kan de beoogde doelgroep bijvoorbeeld worden aangesproken via de media, het onderwijs, de woonplaats, …?

Van Raaij en Antonides (1997: 574) voegen aan deze lijst nog drie voorwaarden toe, met name: (i) stabiliteit, (ii) potentieel, en (iii) aantrekkelijkheid.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(i) **Stabiel**: de segmenten dienen voldoende stabiel te zijn in de loop van de tijd. Indien consumenten en participanten na een bepaalde periode tot een ander segment zouden behoren dan het segment waartoe ze aanvankelijk werden toegewezen, is er sprake van instabiliteit.

(ii) **Potentieel**: de segmenten dienen over voldoende koopkracht te beschikken willen zij voor een specifieke marktbewerking in aanmerking komen.

(iii) **Aantrekkelijk**: de segmenten dienen voldoende aantrekkelijk te zijn in het kader van sensibilisatie- en advertentiecampagnes.

Segmenten dienen dus geïdentificeerd te kunnen worden, homogeen te zijn, bruikbaar te zijn en relevant te zijn voor een strategische benadering. Alleen indien een marksegment aan deze vereisten voldoet, is het nuttig om er een afzonderlijk (marketing)beleid op toe te passen waarin specifieke voorwaarden, prijssetting, acties, … op het segment gericht kunnen worden. Op basis van de marktsegmentatie kunnen dan producten, diensten en/of boodschappen worden gedifferentieerd voor de verschillende segmenten. Aldus zal marktsegmentatie productdifferentiatie mogelijk maken.

2. Onderzoeksmateriaal

Om onze marktsegmentatie vorm te geven, maken we gebruik van een reeds eerder gepresenteerde analyse van de jeugdsportmarkt (zie Scheerder, 2005b; 2006a; 2006b). De gegevens uit deze exploratieve marktanalyse zijn afkomstig uit een grootschalig sportparticipatieonderzoek, met name de *Studie over de Bewegingsactiviteiten in Vlaanderen*, afgekort SBV. Zoals eerder in dit werk aangegeven is de SBV een tienjaarlijks onderzoek waarin de actieve deelname aan vrijetijdssport van 6- tot en met 18-jarige schoolgaande jongeren in Vlaanderen empirisch in kaart wordt gebracht. Meer bepaald wordt er op basis van een gestandaardiseerde vragenlijst (retrospectieve methode) gepeild naar diverse kenmerken van de actieve sportdeelname gedurende de vrije tijd. Zo worden onder meer de intensiteit, de diversiteit, de organisatorische context, het niveau en de voorkeur van de sportbeoefening bestudeerd. Naast het sportgedrag wordt in het SBV-onderzoek ook gevraagd naar de socio-culturele en socio-economische achtergrond van de jongeren en het gezin waarin ze opgroeien. Dit betekent dat de SBV-gegevens de mogelijkheid bieden om sportparticipatieprofielen van schoolgaande jongeren in Vlaanderen in kaart te brengen en aldus na te gaan of er binnen deze populatie specifieke segmenten van jeugdsporters gedetecteerd kunnen worden. Voor meer duiding bij het SBV-sportparticipatieonderzoek verwijzen we naar Scheerder e.a. (2002; 2003) en Scheerder

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

en Vos (2010; 2011). Toelichting bij de kenmerken en profielen van de sportdeelname door jongeren vindt men bij Scheerder (2004/2005; 2005a; 2005b; 2005c; 2005d) en Theeboom e.a. (2006).

Omdat de SBV zowel sportgerelateerde als achtergrondkenmerken bevat, wordt het mogelijk om segmenten van jeugdsporters te identificeren door gebruik te maken van zowel algemene als domeinspecifieke eigenschappen. Tegelijkertijd merken we op dat het gebruik van de SBV-gegevens enkel toelaat om met objectieve kenmerken te werken. Dit impliceert dat we in onze illustratie geen rekening kunnen houden met subjectieve variabelen, zoals bijvoorbeeld leefstijlkenmerken en attitudes. Anderzijds is er wel de mogelijkheid om te segmenteren aan de hand van productgerelateerde karakteristieken, met name kenmerken die specifieke informatie bevatten over de sportdeelname zelf waaronder de intensiteit, de diversiteit, de organisatorische context en de voorkeur inzake sportbeoefening. We benadrukken bovendien dat de SBV-studie een participatie- en geen behoefteonderzoek is. In de SBV wordt dus onderzocht wat het effectieve sportgedrag van jongeren is en dus niet welke sport- en bewegingsnoden er leven bij deze bevolkingsgroep. Omdat we in de SBV-studie beschikken over zowel persoons- als participatiekenmerken, geven we er de voorkeur aan om de simultane segmentatietechniek[13] toe te passen.

Om doelgroepen af te bakenen, opteren we voor een niet-lineaire canonieke correlatieanalyse. Deze analysetechniek wordt aangewend omdat ze de mogelijkheid biedt het statistische verband tussen twee sets van variabelen te berekenen, i.c. een set met daarin alle sportgerelateerde kenmerken versus een set met daarin alle achtergrondkenmerken. Bovendien kan op basis van de bevindingen uit deze analyse een grafische weergave worden gepresenteerd waarin de verschillende segmenten worden voorgesteld (zie verder).

3. Jeugdsportsegmenten

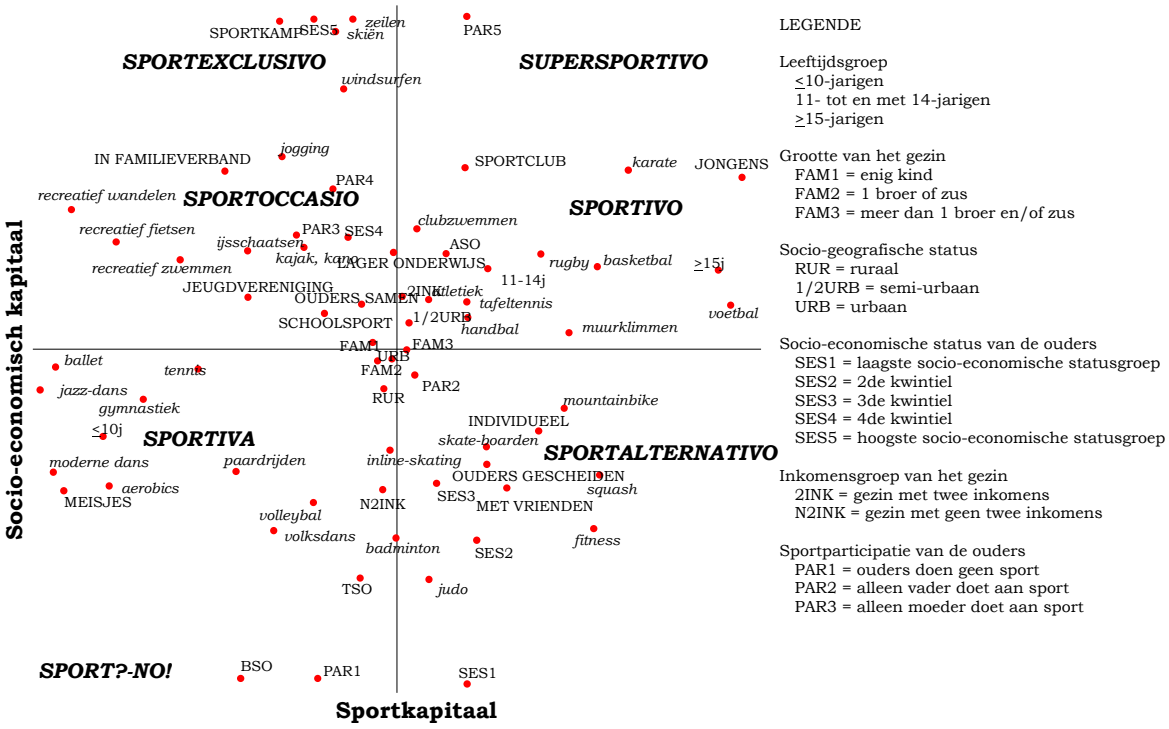
In figuur 1 presenteren we de resultaten van de canonieke correlatieanalyse. De op basis van deze techniek gedetecteerde segmenten worden door middel van een tweedimensionale voorstelling weergegeven. De x-as staat voor het ‘sportkapitaal’, de y-as voor het ‘socio-economische kapitaal’. Hoe meer sportkapitaal iemand heeft, hoe sportactiever hij of zij is – lees: hoe intensiever en/of gediversifieerder hij of zij aan sport doet. Hoe meer socio-economisch kapitaal men bezit, hoe hoger

[13] Bij *simultane segmentatie* wordt tegelijkertijd gesegmenteerd op de relatie tussen persoonskenmerken enerzijds en participatie- en consumptiegedrag anderzijds. Het voordeel van deze techniek is dat er homogene, gemakkelijk bereikbare doelgroepen worden gevormd, twee belangrijke voorwaarden bij marktsegmentatie. De participanten en consumenten worden tegelijkertijd geclusterd op grond van bijvoorbeeld hun sportgedrag enerzijds en hun leeftijd, geslacht en andere persoonskenmerken anderzijds.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

iemands socio-economische positie[14] is. Het kruisen van deze twee assen levert vier kwadranten op, waarin zes sportsegmenten gelokaliseerd kunnen worden. In het kwadrant rechts bovenaan treffen we twee segmenten aan: de *sportivo's* en de *supersportivo's*. Het kwadrant links bovenaan omvat de *sportoccasio's* en de *sportexclusivo's*. Links onderaan, in het derde kwadrant, vinden we enerzijds de *sportiva's* en anderzijds de *sport?-no!'s*. In het vierde en laatste kwadrant bevinden zich de *sportalternativo's*. In wat volgt, zullen we meer toelichting geven bij deze jeugdsportsegmenten.

Figuur 4.1 *Marktsegmentatie van de jeugdsport in Vlaanderen bij aanvang van de 21ste eeuw*

Bron: Scheerder (2006b: 511)

Om de bovenstaande figuur zo accuraat mogelijk te interpreteren, is een juiste 'leeswijzer' aangewezen. Zeker drie zaken zijn daarbij van belang. Ten eerste dient te worden aangestipt dat bij elk punt dat in figuur 1 wordt weergegeven ofwel een specifieke sporttak (kleine letters in cursief) hoort, ofwel een achtergrondkenmerk van de participant of een sportgerelateerde eigenschap van de sportbeoefening (hoofdletters). De achtergrondkenmerken hebben betrekking op (1) de leeftijd,

[14] De socio-economische status (SES) wordt hier bepaald op basis van het opleidingsniveau en de beroepsstatus van de ouders.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(2) het geslacht, (3) de grootte van het gezin, (4) de graad van verstedelijking van de woonplaats van het gezin, (5) het onderwijsniveau en de onderwijsvorm die het kind geniet, (6) de socio-economische status van de ouders, (7) de inkomensgroep van de ouders, (8) de huwelijksstatus van de ouders, en (9) de sportbeoefening door de ouders. Het sportgerelateerde kenmerk verwijst naar de context waarin de sportbeoefening plaatsvindt, met name: (1) in clubverband, (2) in schoolsportverband, (3) tijdens een sportkamp, (4) in een jeugdvereniging, (5) in familieverband, (6) met vrienden, en/of (7) individueel.

Ten tweede is het belangrijk te benadrukken dat het veld waarin we al deze kenmerken en voorkeuren weergeven, op een 'geografische' manier gelezen dient te worden. Hoe dichter twee verschillende punten zich ten opzichte van elkaar in de ruimte verhouden, hoe meer ze ook qua betekenis en functie bij elkaar aanleunen. Zo wordt karate eerder door jongens beoefend, terwijl we meisjes voornamelijk terugvinden bij moderne dans. Schoolsport daarentegen trekt in vergelijkbare mate jongens en meisjes aan. Jongeren die zeilen of windsurfen zullen we in het winterseizoen ook gemakkelijker op de skipiste tegenkomen. Fervente judoka's zijn doorgaans geen grote liefhebbers van joggen. Enzovoort.

Ten derde is het bij segmentatie van belang – zoals we reeds eerder aangaven – om duidelijk onderscheidbare clusters af te bakenen. De identificatie van verschillende doelgroepen is in figuur 1 mogelijk op basis van de afstand tussen verschillende punten. Hoe groter die afstand, hoe minder de punten inhoudelijk met elkaar verband houden. Er is echter meer. Voor een identificatie van clusters op basis van de positionering van de kenmerken en voorkeuren is meer dan alleen de interpretatie van de nabijheid (gelijkenis) en de afstand (verschil) tussen twee punten vereist. Er dient ook rekening gehouden te worden met de afstand tot het nulpunt, met name het punt waar de twee assen elkaar snijden. Hoe verder een punt van het nulpunt verwijderd is, hoe 'uitgekristalliseerder' – of ook: hoe gedifferentieerder en dus herkenbaarder – een bepaald stijl- of participatiekenmerk is. Een voorbeeld: de drie categorieën voor de graad van verstedelijking van de omgeving waarin het kind woonachtig is, bevinden zich bijna volledig in de buurt van het nulpunt. Deze kenmerken dragen bijgevolg weinig bij tot de identificatie van het sportgedrag van jongeren. De socio-economische status (SES) en het parentaal sportkapitaal (PAR) blijken daarentegen een veel sterkere bijdrage te hebben in het afbakenen van jeugdsportsegmenten.

Op basis van de bovenstaande procedure kunnen we aldus een aantal sportsegmenten onderscheiden, zoals reeds hierboven opgesomd. De ***sportivo*** staat voor het type sporter dat in een sterk organisatorisch kader (sportclub) op een matig-actieve tot actieve manier een eerder traditionele sportdiscipline (atletiek, clubzwemmen, voetbal, basketbal, …) beoefent. Sportivo's zijn

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

op de eerste plaats jongens uit het algemeen secundair onderwijs. In het verlengde van de sportivo bevindt zich de ***supersportivo***. In deze groep van sporters vinden we de uiterst sportactieve jongeren terug. Supersportivo's zijn supersnel, superkrachtig en superintensief, kortom supersportief en uitermate getalenteerd. Ook technisch en tactisch staan ze sterk in hun sportschoenen. Van alle jongeren besteden de supersportivo's het meeste tijd aan actieve sportbeoefening: per week zijn ze namelijk meer dan zes uur sportactief. Hun sport beoefenen zij bijna uitsluitend in clubverband. De supersportivo komt uit een zeer sportkansrijk gezin: beide ouders zijn zelf (nog steeds) sportactieve mensen; bovendien is minstens een van hen actief lid van een sportclub. Het sportgedrag van zowel de sportivo als de supersportivo is 'traditioneel-bevestigend'. Traditioneel omdat het om de competitieve clubgeorganiseerde sportbeoefening gaat. In tegenstelling tot andere sportsegmenten is het sportgedrag van de sportivo en supersportivo weinig vernieuwend en daarom eerder bevestigend. Vandaar dat we deze twee sportsegmenten ook als 'georganiseerde conformisten' kunnen aanduiden.

Tegenover de sportivo staat de ***sportiva***. Dat is in figuur 1 goed vast te stellen, aangezien deze twee segmenten exact 180 graden uit elkaar liggen. Het merendeel van de sportiva's zijn meisjes tot en met tien jaar. Hun sportpreferenties verschillen duidelijk van het sportpatroon van de sportivo's: voornamelijk dansante, expressieve en minder competitiegeoriënteerde sport- en bewegingsvormen, veelal muzikaal ondersteund, genieten hun voorkeur. Daardoor zijn de sportiva's als het ware de diva's van het sporttoneel. Toch treffen we in dit segment niet louter de meer artistieke sportmodi aan. Tennis en paardrijden bijvoorbeeld vinden enigszins ook aansluiting bij dit sportsegment. In tegenstelling tot de (super)sportivo's zijn de sportiva's minder conformistisch. Door massaal in een aantal eigentijdse sporttakken te participeren – denk maar aan moderne dans en andere ritmisch-dansante bewegingsvormen – houden ze zich heel wat minder aan het vigerende sportpatroon en zijn ze vernieuwender dan hun collega's uit het eerste kwadrant. Het sporten in een organisatorisch sterk kader blijft belangrijk, maar dit gegeven is niet noodzakelijk meer gekoppeld aan een prestatie- en competitiemotief. Sportiva's kunnen daarom ook als 'georganiseerde progressieven' omschreven worden.

De ***sportoccasio*** ziet sportbeoefening als iets occasioneels. Hij of zij is een gelegenheidssporter. De intensiteit en de frequentie van de sportbeoefening zijn heel wat minder belangrijk dan het kader en de context waarin gesport wordt. De omgeving is hier een determinerende factor: zowel het landschap en het decor (een fietsexcursie in de natuur, een zwempartij in een subtropisch knuffelbad, een sportieve stadswandeling, etc.) als het weer en complementaire vrijetijdsvoorzieningen (*food, film & fun*) bepalen in eerste instantie of men aan sport doet of niet. Competitie en prestatie spelen hier nauwelijks een rol, het gaat op de eerste plaats om recreatief

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

sportactief zijn. Het sporten vindt voornamelijk plaats in een familiale context, samen met ouders en/of andere gezins- en familieleden. In dit segment zijn recreatief wandelen, recreatief fietsen en recreatief zwemmen erg populair, hoewel ook de gezinsjogging en een dagactiviteit als kanovaren hier goed scoren. De sportoccasio's zijn haast nooit sportactief tijdens de week. Sportoccasio's vinden op een gewone weekdag immers zelden de tijd om in gezinsverband aan sport te doen. Er moet gelegenheid zijn om te sporten en die vindt men in het weekend of tijdens vakantieperiodes. Vandaar dat ook de jeugdvereniging hier relatief goed scoort als sport- en bewegingscontext. In het verlengde van de sportoccasio treffen we de ***sportexclusivo*** aan. Nog meer dan de gelegenheidssporter hecht dit type sporter belang aan het kader en de sfeer waarin de sportbeoefening plaatsvindt, in die mate dat het om een exclusief gegeven gaat. In dit segment nestelen zich bijna uitsluitend leden uit de hoogste socio-economische statusgroepen. Sporttakken die hier de voorkeur genieten zijn sporten die als hogestatussporten of minder democratische sporten omschreven kunnen worden, waaronder skiën, windsurfen en zeilen (zie Scheerder, 2004a; 2004b). Ook de deelname aan sport in kampverband behoort tot dit sportsegment. Onderzoek heeft aangetoond dat voornamelijk de jongeren uit het algemeen secundair onderwijs, de jongeren uit de hogere socio-economische statusgroepen en de jongeren uit de meest sportieve milieus zich inschrijven voor een sportkamp (Scheerder e.a., 2005a; 2005b). Dit bevestigt het eerder exclusieve karakter van dit sportsegment. Net als het sportgedrag van de (super)sportivo's kan de sportstijl van zowel de sportoccasio's als de sportexclusivo's als traditioneel-bevestigend worden omschreven. Traditioneel omdat het om sporttakken en sportvoorkeuren gaat die al enkele decennia op dezelfde manier gepraktiseerd worden, namelijk op een recreatieve en/of meer elitaire manier. In tegenstelling tot de (super)sportivo's gaat het bij de sportoccasio's en sportexclusivo's echter om de sportbeoefening in een niet- of andersgeorganiseerd verband, bijvoorbeeld de wekelijkse of zelfs maandelijkse zwembeurt met moeder en/of vader in het gemeentelijke zwembad, de deelname aan een officieuze stratenloop of de jaarlijkse skivakantie met een groep vrienden. Daarom kunnen we de sportoccasio's en sportexclusivo's ook als 'niet- of andersgeorganiseerde conformisten' identificeren.

Tegenover de sportoccasio en de sportexclusivo positioneert zich de ***sportalternativo***. Op zichzelf of hoogstens met enkele vrienden is dit sporttype op de eerste plaats op zoek naar sportief plezier, naar sportief avontuur of naar een sportieve uitdaging. Sportalternativo's gaan in tegen klassieke bewegingspatronen en experimenteren graag met nieuwe, eigentijdse en ongedwongen sportstijlen en bewegingsvormen. Het zijn onder meer 'glijfanaten', namelijk fervente adepten van zweef-, vlieg- en valpret (zie bijvoorbeeld Loret, 1995). In die context kunnen ze als trendsetters beschouwd worden of ook: bewegingsculturele pioniers. Sportalternativo's kunnen we daarom ook 'niet- of andersgeorganiseerde progressieven' noemen.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Ten slotte is er de ***sport?-no!***, oftewel de niet-sporter. Deze jongere voelt zich niet aangesproken door het (huidige) sportaanbod of heeft niet gemakkelijk of zelfs geen toegang tot vrijetijdssport. Dit segment wordt sterk vertegenwoordigd door jongeren uit het beroepsonderwijs, jongeren uit de laagste socio-economische statusgroep en/of jongeren van wie beide ouders sportinactief zijn. Tot dit segment behoren ook iets meer meisjes dan jongens.

4. Besluit

In het sportbeleid en heel wat sportpromotiecampagnes worden jongeren gemakkelijk als een homogene (doel)groep beschouwd. Onderzoek toont evenwel aan dat er opvallende verschillen opduiken in het sportparticipatiegedrag van jongeren. Een gedifferentieerde benadering van jongeren bij het voorbereiden en implementeren van sportprogramma's lijkt dan ook aangewezen. De bevindingen uit de hier gepresenteerde analyse van de jeugdsportmarkt tonen aan dat binnen de groep van jeugdsporters meerdere segmenten onderscheiden kunnen worden. Toekomstig onderzoek zal moeten aantonen in welke mate de hier gevormde jeugdsportsegmenten stabiel zijn in de loop van de tijd. Dit neemt echter niet weg dat een beleid dat de (georganiseerde) sportbeoefening door jongeren wil bevorderen, rekening zal moeten houden met verschillen inzake sportparticipatie. Zal men op de eerste plaats de jongeren die reeds makkelijk bereikt worden en al heel wat 'sportprikkels' ontvangen, nog meer mogelijkheden aanbieden om actief aan sport te doen? Of zal men daarentegen eerder andere doelgroepen trachten aan te spreken, bijvoorbeeld jongeren die niet of slechts matig met actieve sport in contact komen? Afhankelijk van de sector van waaruit een organisatie opereert – overheid, markt of middenveld – zal mogelijk anders omgegaan worden met deze problematiek.

Nu aangetoond werd dat de jeugdsportmarkt in meerdere segmenten kan worden opgedeeld, dient zich in het segmentatieproces aldus een volgende stap aan. Er dient bepaald te worden welke segmenten men wenst te benaderen en welke niet. De keuze voor een bepaald segment/meerdere segmenten is onder meer afhankelijk van de doelen, de beschikbare middelen, de competenties, … die de desbetreffende organisatie heeft (Wood, 2009: 95). Nadat duidelijk is welke doelgroepen benaderd zullen worden, dient een benaderingsstrategie te worden vastgelegd. Doorgaans worden er drie strategieën onderscheiden om de markt te bewerken, namelijk: (1) ongedifferentieerde marketing, (2) gedifferentieerde marketing, en (3) geconcentreerde marketing (Kotler & Armstrong, 2007; Leunis, 1998; Vanhaverbeke, 2008; Weber, 2006). Bij de ongedifferentieerde marketing (*mass marketing strategy*) richt de aanbieder zich tot alle segmenten met dezelfde marketingstrategie. Het

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

gaat hier met andere woorden om een *massamarketing*methode waarbij de verschillen tussen de segmenten bewust genegeerd worden. Hoewel deze methode relatief minder investeringen vergt, is duidelijk dat – in het geval van een gefragmenteerde markt – deze methode onvoldoende rekening houdt met de specifieke noden binnen de markt. Vandaar dat organisaties die zich op meerdere doelgroepen willen richten, eerder beroep doen op de gedifferentieerde marketing (*multiple segment strategy*). Bij deze techniek wordt voor elk afzonderlijk segment een specifieke marketingstrategie ontwikkeld, vandaar dat men dit ook als *gesegmenteerde marketing* omschrijft. Gedifferentieerde marketing vraagt een investering op het vlak van marktonderzoek, meer bepaald om de noden en behoeften van elk segment in kaart te brengen. De derde strategie om de markt te benaderen, i.c. de geconcentreerde marketing (*single segment strategy*), wordt aangewend wanneer men zich met hetzelfde marketingprogramma op één of hoogstens enkele marktsegmenten richt. Deze benadering wordt in de literatuur ook als *nichemarketing* aangeduid.

Zoals reeds eerder gesuggereerd, is het wellicht niet wenselijk om de methode van ongedifferentieerde marketing te hanteren met betrekking tot de markt van jeugdsporters. Gedifferentieerde en geconcentreerde marketing zijn methoden die hier de voorkeur genieten. Een gedifferentieerd of geconcentreerd jeugdsportbeleid dringt zich aldus op. Sportplanners kunnen gebruik maken van de in deze bijdrage voorgestelde sportsegmenten om de jeugdsportmarkt te bewerken. De gevormde segmenten kunnen met andere woorden als basis dienen voor een doelgroepspecifieke sensibiliserings- en promotiestrategie. De boodschap luidt dus differentiatie of concentratie opdat een zo efficiënt en kwalitatief mogelijk jeugdsportbeleid gevoerd zou kunnen worden.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

DEEL 2

FYSIEKE ACTIVITEIT EN GEZONDHEID BIJ SCHOOLGAANDE JONGEREN

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 5

FYSIEKE ACTIVITEIT EN GEZONDHEID: EEN MAATSCHAPPELIJK PERSPECTIEF

1. Gezondheidsvoordelen van fysieke activiteit bij jongeren

Ondanks de overvloed aan (wetenschappelijke) argumenten die pleiten voor een actieve en gezonde levensstijl, blijkt een preventief gezondheidsgedrag nog niet echt ingeburgerd te zijn. Meer dan vroeger hebben jongeren de keuze om bewegingsactiviteiten te vervangen door een sedentaire vrijetijdsbesteding (internet, TV, computer games) en mondt uit in een toenemende inactieve en ongezonde leefgewoonte.

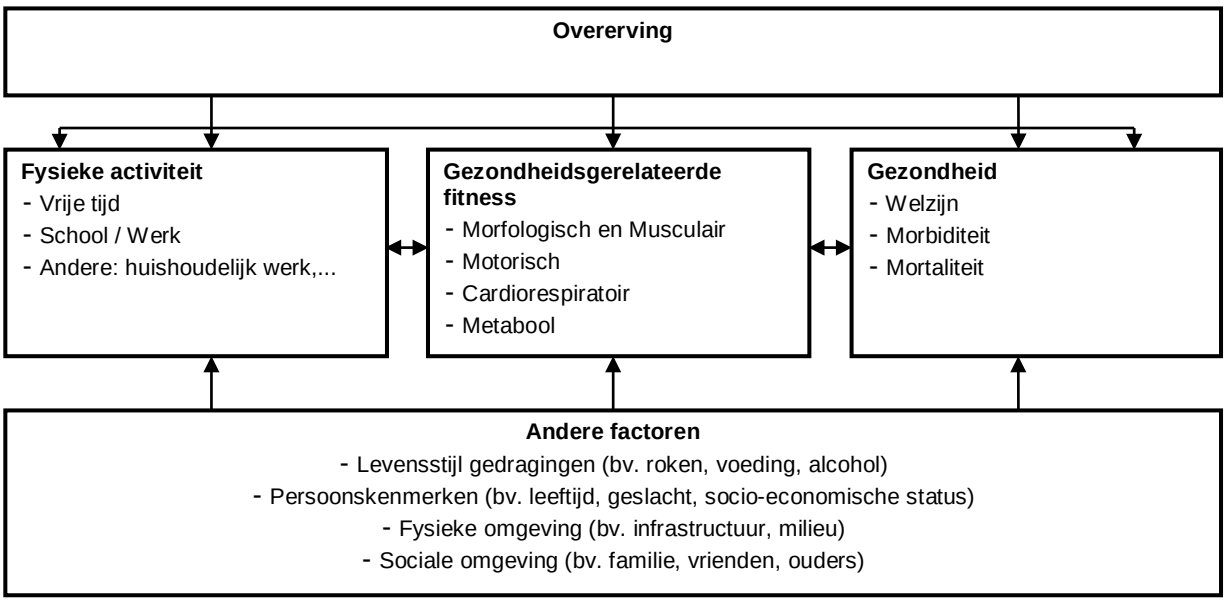
De fysieke, motorische, cognitieve en psychische gezondheidsvoordelen van fysieke activiteit zijn uitvoerig beschreven in de literatuur (Biddle e.a., 2004). Het zogenaamde Toronto-consensusmodel (Bouchard & Shephard, 1994) (zie figuur 1) toont duidelijk de onderlinge (beïnvloedende) relatie tussen de dagelijkse fysieke activiteit, de fysieke fitheid en de gezondheidstatus van het individu. Naast het directe verband tussen deze drie componenten, toont dit model ook aan dat genetische en andere persoons- en omgevingsgebonden factoren op hun beurt de fysieke activiteit, gezondheidsgerelateerde fitheid en gezondheid alsook hun onderlinge relatie kunnen beïnvloeden.

Naast fysiologische en genetische factoren, is er voldoende wetenschappelijke evidentie dat een gebrek aan lichaamsbeweging één van de voornaamste gedragsmatige risicofactor is in het ontstaan van aandoeningen zoals hart- en vaatziekten, diabetes type 2, kankers, osteoporose, rugklachten en obesitas (Biddle e.a., 2004; Rowland, 2007; Strong e.a., 2005). In het bijzonder is de prevalentie van overgewicht en obesitas de afgelopen jaren sterk toegenomen. Recente cijfers bij Vlaamse jongeren tussen 12 en 18 jaar tonen een prevalentie van overgewicht (inclusief obesitas) van 15,2 procent bij meisjes en 14,4 procent bij jongens (Roelants, Hauspie, & Hoppenbrouwers, 2009). Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de prevalentie van overgewicht in noord Europese landen (10-20%), maar beduidend lager dan de prevalentiegraad in het Verenigd Koninkrijk en Zuid-Europa (20-40%) (Brettschneider & Naul, 2007). Obesitas gaat gepaard met velerlei co-morbiditeit, zoals hart- en vaatziekten, diabetes type II, klachten van het bewegingsapparaat (knieklachten), slaapproblemen

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(apneu's) en psychosociale problemen (pesten) (Nadeau, Maahs, Daniels, & Eckel, 2011). Daarnaast draagt overgewicht en obesitas op jonge leeftijd ook bij tot gezondheidsklachten op volwassen leeftijd (Reilly & Kelly, 2011). Om deze chronische aandoeningen te vermijden, wordt regelmatige fysieke activiteit aanzien als een preventieve behandeling voor het verminderen van deze morbiditeiten en de mortaliteit in de volledige populatie.

Figuur 5.1 *Model dat de samenhang tussen fysieke activiteit, fitheid en gezondheid beschrijft*

Bron: Bouchard & Shephard (1994: 78)

2. Fysieke (in)activiteit van de Vlaamse jeugd in internationaal vergelijkend perspectief

Volgens de internationale norm voor gezond bewegen moeten kinderen en jongeren minimum één uur per dag bewegen aan matige tot hoge intensiteit (Strong e.a., 2005). Kinderen die deze richtlijn halen, ondervinden zowel op korte als lange termijn gezondheidsvoordelen en hebben een betere controle over hun gewicht (Biddle e.a., 2004).

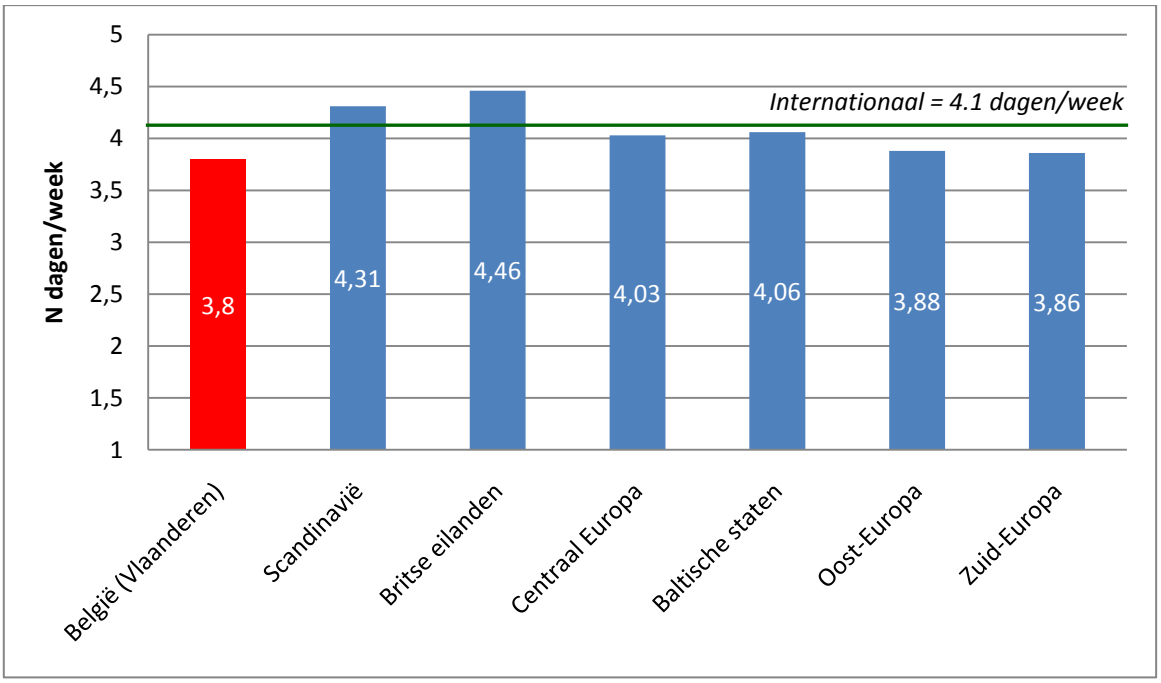
Hoewel de meeste kinderen en jongeren fysiek actiever zijn dan volwassenen, wordt in recente (Europese) gezondheidsrapporten aangetoond dat *een groot aantal jongeren onvoldoende fysiek actief* is.

De meest recente cijfers van de Health-Behaviour in School-aged Children (HBSC) studie, gecoördineerd door de Wereldgezondheidsorganisatie, tonen echter aan dat slechts een klein

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

percentage van de Vlaamse jongeren aan deze richtlijn voldoet (Currie e.a., 2008). Ongeveer 17 tot 20 procent van de 11– tot 15-jarige jongens en 10 tot 15 procent van de 11– tot 15-jarige meisjes in Vlaanderen voldoet aan de richtlijn voor gezond bewegen. Bovendien doen ze het in alle leeftijdsgroepen slechter dan het internationale gemiddelde (Melkevik e.a., 2010) (zie figuur 2).

Figuur 5.2 *Gemiddeld aantal dagen dat de respondenten rapporteerden te voldoen aan de richtlijn van 60 minuten matig tot intens bewegen*

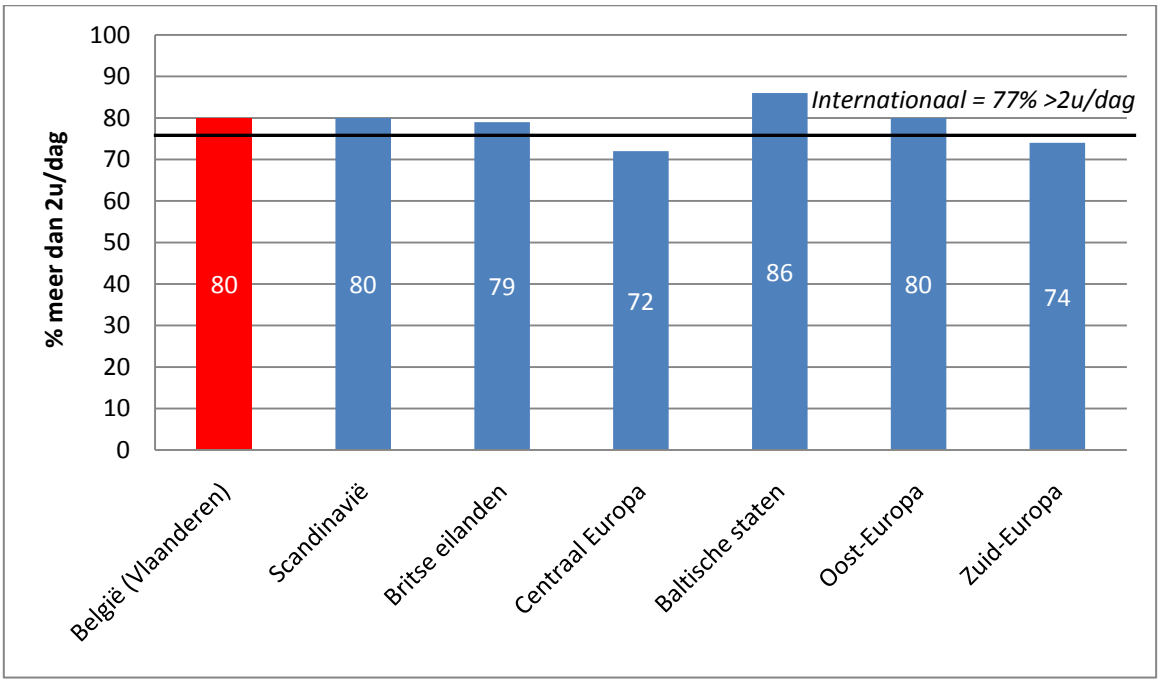
Bron: Melkevik e.a. (2010)

Op het vlak van fysieke inactiviteit kan men vaststellen dat een meerderheid van jongeren de richtlijn voor sedentair gedrag overschrijden. Een richtlijn van de American Academy of Pediatrics (2001) stelt voor om bij kinderen niet langer dan twee uur per dag schermtijd toe te laten in het kader van de preventie of remediëring van gewichtsproblemen. De onderzoekers vonden een bijkomend argument voor deze richtlijn in de bevinding dat kinderen en jongeren met een schermtijd die twee uur overschrijdt, een hogere kans hebben op aandachtsproblemen (Swing e.a., 2010).

De cijfers van de internationale HBSC-studie tonen aan dat de Vlaamse jongeren op het vlak van schermtijd (TV-kijken, computer en/of videospelletjes) slechter scoren in vergelijking met het internationale gemiddelde. Acht op tien van de 11- tot 15-jarige Vlaamse jongens en meisjes rapporteerden een totale schermtijd van meer dan twee uur per dag, tegenover het internationale gemiddelde van 77 procent (zie figuur 3).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 5.3 *Percentage 11- tot 15-jarige jongeren uit Europa met een gemiddelde zelfgerapporteerde schermtijd (TV-kijken, computer en/of videospelletjes) van meer dan 2 uur per dag*

Bron: Melkevik e.a. (2010)

Desondanks de hoge graad van sedentariteit, bestaat er weinig wetenschappelijke evidentie voor het populaire denkbeeld dat het intensief mediagebruik in de plaats zou zijn gekomen van een deelname aan fysieke activiteiten (Biddle, 2007). Daarenboven wordt vaak vastgesteld dat jongens meer TV kijken dan meisjes, terwijl jongens daarnaast ook meer fysiek actief zijn dan meisjes. Uit een bevraging van 300 Vlaamse jongeren kon door middel van clusteranalyse een groep tieners worden geïdentificeerd die zowel zeer actief was op het vlak van sportbeoefening als wat betreft het gebruik van beeldschermmedia zoals tv en computer (Seghers & Rutten, 2010). Ook hun voedingspatroon was gemixt en bestond uit de consumptie van zowel gezonde als ongezonde voedingsmiddelen. De zogenaamde 'sporty media-oriented mixed eaters-groep' was gemiddeld acht uur per week fysiek actief, maar spendeerde daarnaast ook gemiddeld 36 uur per week aan beeldschermactiviteiten. Dit type omvat 17 procent van de jongeren waarbij jongens (68% van de groep) een meerderheid vormen. Het aantal uren beeldschermgedrag in deze meest actieve groep was echter vergelijkbaar met de hoeveelheid in de minst fysiek actieve groep, in het bijzonder de 'inactive media-oriented unhealthy eaters'. In deze laatste groep werd ook een overmatige consumptie van ongezonde voeding vastgesteld. Bij dit leefstijlpatroon is er dus duidelijk sprake van een negatieve energiebalans

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

wat op lange termijn nefast kan zijn voor de gezondheid van deze jongeren. Van de jongeren behoort 27 procent tot dit type, met een groter relatief aandeel meisjes (60%) dan jongens (40%).

3. Fysieke activiteit en gezondheidsbevordering in een beleidscontext

Steunend op de wetenschappelijk (evidence-based) gefundeerde argumenten met betrekking tot het gezondheidsbevorderende effect van voldoende fysieke activiteit, werd op 23 oktober 2008 door de toenmalige Vlaamse minister van Volksgezondheid, Steven Vanackere, een *gezondheidsconferentie over voeding en beweging* georganiseerd. Een werkgroep van deskundigen werkte in de aanloop naar de gezondheidsconferentie een voorstel voor de gezondheidsdoelstelling en het actieplan uit (www.gezondheidsconferentie.be). De commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid van het Vlaams Parlement keurde op 12 november 2009 de *gezondheidsdoelstelling voeding en beweging en het bijhorend actieplan* unaniem goed. Op 24 juli 2009 bekrachtigde de Vlaamse Regering die beslissing. Om de gezondheidsdoelstelling rond gezonde voeding en beweging te realiseren wil het Vlaams actieplan voeding en beweging 2009-2015 alle Vlamingen aanzetten tot meer beweging en evenwichtiger eten (http://www.zorg-en-gezondheid.be/Beleid/Gezondheidsdoelstellingen/Gezondheidsdoelstelling-voeding-en-beweging/). Het actieplan stelt zes strategieën voorop, met daarin telkens aandacht voor educatieve acties, aanpassingen in de omgeving, beleidsmaatregelen en deskundigheidsbevordering. Deze zes strategieën zijn:

1. in de lokale gemeenschap
2. in de leefomgeving van zuigelingen en jonge kinderen
3. op school
4. op de werkplek
5. met een ondersteuningsaanbod voor gezondheidszorgverstrekkers
6. via informatie en communicatie.

Met die strategieën bereikt het actieplan verschillende doelgroepen zoals kinderen, jongeren, gezinnen, sociale risicogroepen, ouderen, leden van socio-culturele organisaties en de werkende bevolking.

Ook in de *Beleidsnota Sport 2009-2014* wordt gesteld dat de sportsector actief zal meewerken aan de uitvoering van het Actieplan Gezonde Voeding en Beweging 2009-2015 (Muytters, 2009). Dit

resulteerde op 25 oktober 2010 in het ondertekenen van een intentieverklaring tussen de Vlaamse minister van Sport en de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin over de afstemming van het beleid op het gebied van gezondheid, beweging en sport (http://www.cjsm.vlaanderen.be/sport/beleidsdocumenten/). De ministers plaatsen volgende vier doelstellingen met betrekking tot fysieke activiteit voorop:

- Tegen 2015 stijgt het percentage personen dat voldoende actief is om gezondheidswinst te behalen met 10 procent
- Tegen 2015 daalt het percentage sedentaire personen met 10 procent
- Tegen 2015 neemt het relatief aantal en de ernst van sportletsels af ten gevolge van het sensibiliseren van het brede publiek betreffende letselpreventie
- Tegen 2015 is er een divers laagdrempelig beweeg- en sportaanbod ter bevordering van de fysieke fitheid en een actieve levensstijl

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 6

DETERMINANTEN VAN FYSIEKE ACTIVITEIT: EEN THEORETISCH KADER

De reden waarom het belangrijk is om zicht te krijgen op de factoren die fysieke activiteit beïnvloeden, is dat interventiestrategieën hierop kunnen worden afgesteld. Fysieke activiteit is een complex gedrag en verschillende overzichtsartikels tonen aan dat meerdere factoren een invloed kunnen hebben op de graad van fysieke activiteit bij kinderen en jongeren (Ferreira e.a., 2007; Sallis e.a., 2000; Uijtdewilligen e.a., 2011; Van der Horst e.a., 2007). Sommige factoren zullen kinderen aanzetten tot beweging, andere zullen die verhinderen of bemoeilijken. Het is echter belangrijk op te merken dat tal van deze factoren niet als echte determinanten mogen beschouwd worden, aangezien slechts zelden een 'oorzaak-gevolg'-relatie kon worden aangetoond. Het gaat hierbij meestal om een correlatie tussen fysieke activiteit en deze variabelen. Bij het bespreken van de determinanten van gedragsverandering is het belangrijk een onderscheid te maken tussen niet-modificeerbare en modificeerbare factoren.

Niet-modificeerbare determinanten worden ook wel achtergrondfactoren of risicodeterminanten genoemd. Voorbeelden hiervan zijn *biologische factoren*, zoals leeftijd en geslacht, en *socio-demografische factoren,* zoals etniciteit, opleidingsniveau en socio-economische status.

Epidemiologische studies tonen consistent aan dat jongens fysiek actiever zijn dan meisjes. Daarnaast tonen verschillende longitudinale studies aan dat de graad van fysieke activiteit zowel bij jongens als bij meisjes afneemt met toenemende leeftijd. In het bijzonder kent de graad van fysieke activiteit een daling tijdens belangrijke transitieperiodes zoals de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs (Hirvensalo & Lintunen, 2011). Het verband tussen socio-demografische factoren en de graad van fysieke activiteit bij kinderen en jongeren is minder eenduidig. Toch hebben verschillende onderzoeken aangetoond dat overgewicht en een verminderd activiteitenpatroon vaker voorkomen bij jongeren uit gezinnen met een lage sociaal economische status (SES) in vergelijking met jongeren afkomstig uit gemiddelde tot hoge socio-economische klassen (Gustafson & Rhodes, 2006; Wardle e.a., 2006). Hoelang iemand op school heeft gezeten, welk type onderwijs hij/zij volgt en welk diploma hij/zij behaalt, is bepalend voor de deelname aan zowat alle cultuuruitingen, en dus ook aan sport. Hoe hoger de scholingsgraad, hoe groter de kans dat jongeren

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

ook aan sport zullen deelnemen. Hoger opgeleiden vinden we verhoudingsgewijs meer terug in sportclubs, doen meer uit eigen beweging aan sport en hebben gemakkelijker toegang tot verschillende sportvormen. Maar bovendien blijkt dat de meeste sportstimulerende initiatieven genomen door de overheid of door de particuliere sector ook weer vooral de hoger opgeleide jongeren bereiken. Nieuwe sportinitiatieven bereiken vooral jongeren die al sportgezind of sportactief zijn. Het omgekeerde geldt dus eveneens. Een lager opleidingsniveau verkleint de kans op deelname aan een bewegingscultuur. Laaggeschoolde jongeren vinden we verhoudingsgewijs minder terug bij publieke en private sportinitiatieven. Deze oude sociale ongelijkheid blijft voortbestaan in de sport (Scheerder e.a., 2005a; 2005b; 2007; Vanreusel e.a., 2004). Met de opkomst van commerciële sport, sport tegen betaling, zal ook de sociaaleconomische scheidingslijn een grotere rol spelen. Sport voor Allen dreigt te verworden tot 'sport voor allen… die het kunnen betalen' (Seghers & Vanreusel, 2011). De etnische achtergrond van jongeren is ook meebepalend voor deelname aan bewegingscultuur. Allochtone jongeren zijn vaak sterk ondervertegenwoordigd in het formele traditionele sportgebeuren (clubs, bonden). Vaak zien we afzonderlijke zelfgeorganiseerde sportorganisaties voor allochtone jongeren ontstaan.

Binnen de **modificeerbare determinanten** werden de voorbije decennia verschillende modellen en theorieën naar voor geschoven in een poging om gezondheidsgedrag en gedragsverandering te verklaren. Deze modellen trachten elk op hun manier inzicht te geven in gedragsdeterminanten, de factoren die het voorkomen van een bepaald gedrag bepalen. In het algemeen kunnen twee benaderingen voor preventieve gedragsverandering naar voor worden geschoven: **het psychosociale gedragverklaringsmodel en het sociaal-ecologische gedragsmodel**.

1. Het psychosociale gedragsverklaringsmodel

Het psychosociale gedragsverklaringsmodel is vooral gericht op het individu en maakt een onderscheid tussen de intrapersoonlijke en interpersoonlijke gedragsdeterminanten. De intrapersoonlijke gedragsdeterminanten zijn gelegen *binnen* het individu en omvat psychologische, cognitieve en emotionele variabelen. De interpersoonlijke gedragsdeterminanten richten zich op de *sociale relaties tussen individuen.*

In deze paragraaf worden twee belangrijke psychosociale modellen besproken met als doel het verklaren van gedrag en gedragsveranderingen: de sociaal-cognitieve theorie en de zelfdeterminatietheorie.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

1.1. Sociaal Cognitieve Theorie

De Sociaal Cognitieve Theorie werd ontwikkeld door de sociaal psycholoog Albert Bandura (Bandura, 1986) en is een model waarin persoonlijke, gedrags- en (sociale) omgevingsfactoren elkaar wederzijds beïnvloeden om gedrag te voorspellen.

Zelf-effectiviteit (self-efficacy) is de meest bestudeerde component in deze theorie. Zelf-effectiviteit is het vertrouwen dat een persoon heeft dat hij/zij in staat is een bepaald gedrag uit te voeren. Met betrekking tot fysieke activiteit gaat het vooral over de mate waarin een persoon denkt dat hij/zij in staat is de bewegingsactiviteit te blijven uitvoeren wanneer er zich moeilijke situaties voordoen. Een andere belangrijke component is *het verwachte resultaat van een gedrag*. Mensen worden verondersteld in keuzesituaties het alternatief te kiezen dat het grootste subjectieve voordeel oplevert. Indien een persoon een belangrijk positief resultaat verwacht, is de kans groter dat hij het gedrag zal stellen. Verder legt de Sociaal Cognitieve Theorie extra de nadruk op de *interactie tussen de persoon en zijn sociale omgeving*. Het principe van het observationeel leren of 'modeling' als determinant van gedrag wordt aangetoond. Als mensen zien dat belangrijke anderen in hun omgeving fysiek actief zijn (gezinsleden, vrienden, collega's, ouders, buren, …) dan is de kans groter dat ze zelf ook fysiek actief zullen worden. Tenslotte wordt de nadruk gelegd op *(sociale) bekrachtiging of steun*. Iemand die veel steun ervaart bij het veranderen van gedrag zal eerder succesvol zijn dan iemand die deze steun niet krijgt.

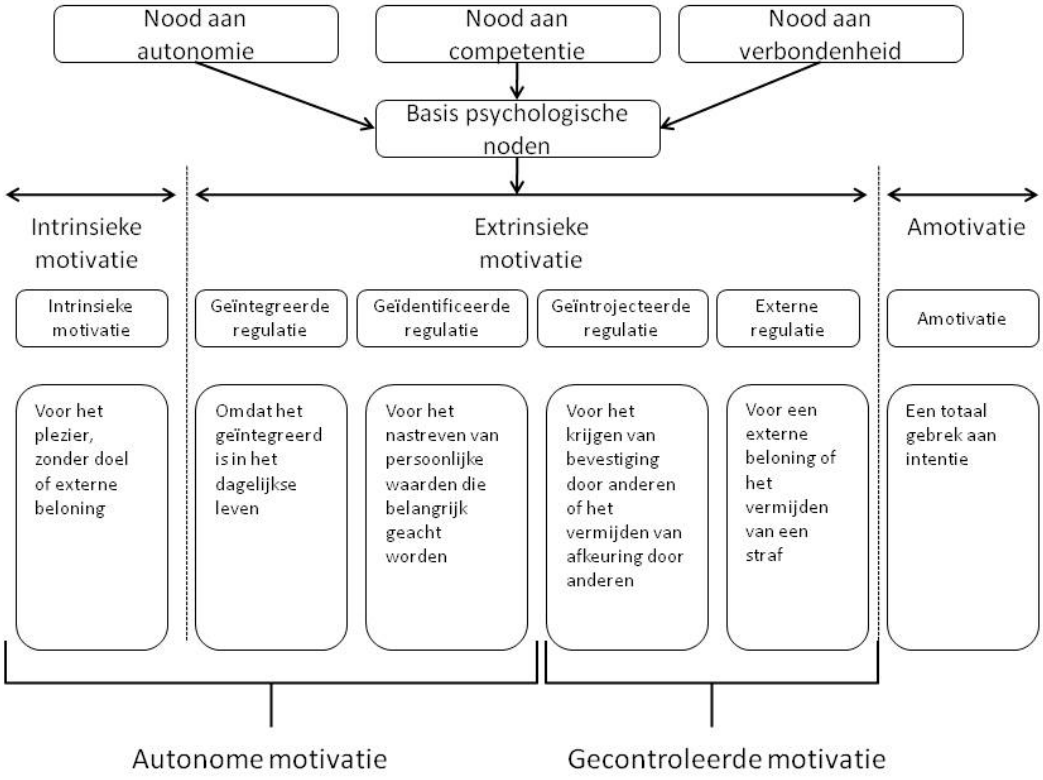
1.2. Zelfdeterminatietheorie

Eerder onderzoek heeft aangetoond dat wanneer mensen sporten en bewegen vanwege het plezier (en andere intrinsieke motieven), effectief meer bewegen en dit langer gaan volhouden dan wanneer ze gaan sporten om externe motieven zoals een beloning of lichamelijke effecten (Ryan e.a., 1997). Een sterk opkomende theorie binnen de motivatie om te bewegen is de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000).

Twee kernelementen binnen dit model zijn enerzijds de nadruk op de *kwaliteit van de motivatie* en anderzijds het belang van *drie psychologische basisbehoeften* van de persoon *(autonomie, verbondenheid en competentie)* (zie figuur 1).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 6.1 *Schematische voorstelling van zelfdeterminatietheorie*

Bron: Hagger & Chatzisarantis (2007: 8)

De zelfdeterminatietheorie (ZDT) vertrekt vanuit de klassieke indeling van intrinsieke en extrinsieke motivatie. Onder intrinsieke motivatie verstaat men het stellen van gedrag omwille van het inherente plezier bij de uitvoering. Het gedrag is het doel op zich. Bij extrinsieke motivatie is er een instrumentale functie, het gedrag wordt gesteld in functie van het bereiken van een ander doel. De oorspronkelijke indeling van intrinsieke en extrinsieke motivatie wordt in de zelfdeterminatietheorie aangepast tot autonome en gecontroleerde motivatie. Onder autonome motivatie verstaat men de types waarbij men bewust zelf kiezen (autonomie) om een activiteit uit te voeren. Meer bepaald gaat het om intrinsieke motivatie, geïntegreerde motivatie en geïdentificeerde motivatie. Gecontroleerde motivatie komt voor bij regulatietypes waarbij personen gecontroleerd worden door druk binnen het individu zelf (geïntrojecteerde regulatie) of door druk van buitenaf (externe regulatie). Tenslotte is er de amotivatie waarbij de intentie tot het stellen van een bepaald gedrag volledig ontbreekt.

Verder beschouwt de zelfdeterminatietheorie de bevrediging van de drie aangeboren psychologische basisbehoeften (autonomie, competentie en verbondenheid) als cruciale voedingsstoffen voor persoonlijke ontwikkeling en optimaal functioneren:

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

- **Autonomie** is de mate waarin mensen zelf hun gedrag kunnen sturen. Het ervaren van vrije wil en de mogelijkheid hebben om beslissingen te nemen zonder zich gecontroleerd te voelen.
- **Competentie** is mate waarin mensen verstaat efficiënt kunnen handelen. Van nature uit zal een persoon pas aan een activiteit willen deelnemen wanneer hij ervan overtuigd is dat hij deze taak zal kunnen volbrengen.
- **Sociale verbondenheid** is de mate dat men samen is met anderen en gerespecteerd wordt door anderen.

Volgens de zelfdeterminatietheorie zal er autonome motivatie ontstaan als de drie basisnoden bevredigd worden, en zal gecontroleerde motivatie ontstaan als deze ondermijnd worden. Autonomie kan men bevredigen door het geven van keuzevrijheid en erkenning van de gedachten en gevoelens van een individu. De behoefte aan competentie kan men bevredigen door het geven van optimale uitdagingen, feedback en open communicatie. De behoefte aan verbondenheid wordt bevredigd als mensen de kans hebben om een veilige relationele basis op te bouwen.

2. Het sociaal-ecologische model

De psychosociale gedragsverklaringsmodellen beschrijven belangrijke sociaal-cognitieve of motivationele variabelen die gezondheidsgedrag helpen verklaren, maar niet de methodes om ze te beïnvloeden. Zou het niet effectiever zijn om gezondheidsgedrag te beïnvloeden door de omgeving te veranderen waarin dit gedrag voorkomt? Men kan de omgeving zodanig inrichten dat gezond gedrag makkelijker en ongezond gedrag moeilijker wordt gemaakt. Binnen het sociaal-ecologische model voor gedragsverandering wordt de nadruk gelegd op **de rol van de omgeving als invloed op een bepaald gedrag** (Sallis e.a., 2008). Dit model gaat uit van het beïnvloeden van gedrag vanuit determinanten op verschillende niveaus. Naast het microniveau (individu), is er dus ook plaats voor het mesoniveau (gezin, school, werk, vriendengroep, buurt, …), en het macroniveau (beleid, wetgeving, economie, …). Deze benadering suggereert dat het combineren van verschillende niveaus een grotere impact heeft op gezondheidsgedrag (Sallis & Owen, 1997).

Meestal worden hierbinnen *verschillende types omgevingsdeterminanten* onderscheiden. Ten eerste zijn er de *fysische en sociale omgevingsfactoren*, waarbij het vooral gaat over het zorgen voor fysische voorzieningen (bv. aanleg van wandel- en fietspaden, het bouwen van sportinfrastructuur, het openstellen van sportvelden tijdens pauzes op de scholen, enz.) en sociale ondersteuning en aanmoediging (bv. van ouders, vrienden, LO-leraar, enz.) voor gezond gedrag. Jongeren die in hun

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

sociale omgeving mensen hebben die samen met hen fysiek actief zijn, of hen ondersteunen om fysiek actief te zijn, rapporteren meer fysieke activiteit (Ferreira e.a., 2007). Belangrijke referentiepersonen in de leefomgeving kunnen een modeleffect hebben en bijdragen tot het veranderen van de sociale norm. Vaak gaat men hier in de eerste plaats uit van de invloed van de ouders. Dit is zeker terecht bij zeer jonge kinderen. Naarmate kinderen ouder worden, wordt de invloed van leeftijdsgenoten en vrienden belangrijker (Sallis e.a., 2000). Naast verschillen in de personen die belangrijk zijn in het ondersteunen van fysieke activiteit, is het ook nodig om een onderscheid te maken in het soort ondersteuning op basis van de effectiviteit. In dit kader is niet enkel het rolmodel van de ouders of vrienden belangrijk, maar is ook de bereidheid van de ouders om hun kinderen bijvoorbeeld naar de sportclub te brengen (= logistieke ondersteuning) een even bepalende factor voor de fysieke activiteit van hun kind.

Vervolgens onderscheidt men *de regel- en wetgevende maatregelen*. Dergelijke maatregelen kunnen van tweeërlei aard zijn. Enerzijds kunnen ze gericht zijn op de preventie van mogelijke letsels die als negatieve neveneffecten van sportactiviteiten kunnen optreden, anderzijds kunnen ze gericht zijn op de bevordering van de activiteiten zelf (bv. meer verplichte uren lichamelijke opvoeding op school).

Tot slot zijn er de *economische maatregelen* die bijvoorbeeld kunnen inspelen op de prijs voor deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten, of de prijs voor materiaal, of zelfs het terugverdienen van het inschrijvingsgeld bij regelmatige participatie.

3. Besluit

In het verleden werd fysieke activiteit louter beschouwd als het product van de keuze van een individu. Doorheen de tijd werd echter duidelijk dat fysieke activiteit een complex gedrag is dat beïnvloed wordt door heel wat verschillende variabelen. Er werd overgegaan naar een meer sociaal ecologische benadering van gedrag en gedragsverandering. Binnen deze sociaal ecologische benadering spelen zowel interne invloeden (attributies, attitudes, overtuigingen en gedrag) als externe invloeden (fysische omgevingsfactoren, sociale en culturele factoren en beleid) een rol. Huidige modellen over gedrag en gedragsverandering richten zich dus niet meer enkel op het individu maar wel op het individu binnen zijn omgeving. Rekening houdend met bovenstaande inzichten biedt een *multi-component bewegingsinterventie* de beste garantie om fysieke activiteit bij kinderen en adolescenten te promoten. Om de kans op een reële gedragsverandering te verhogen moeten individugerichte interventies dus best samengaan met interventies die gericht zijn op veranderingen van de omgeving.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 7

DETERMINANTENANALYSE VAN FYSIEKE ACTIVITEIT BIJ SCHOOLGAANDE JONGEREN

1. Proefgroep

Tijdens het schooljaar 2009-2010 werd bij een representatieve steekproef van Vlaamse lagere schoolkinderen en hun ouders een kwantitatieve determinantenanalyse van de fysieke activiteit uitgevoerd. De finale steekproef bestond uit 2 418 leerlingen uit het zesde leerjaar basisonderwijs en 1 017 ouders. De karakteristieken van de leerlingen op het vlak van gewichtstatus en hoeveelheid fysieke (in)activiteit zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 7.1 *Karakteristieken van de proefgroep (N = 2418)*

	Jongens (N=1 185)	**Meisjes (N=1 233)**	**p-waarde (t-test of χ^2 test)**
Leeftijd (jaren)	11.04 ± 0.51	11.02 ± 0.50	.054
Gewichtstatus (%)			.261
Ondergewicht	10.1%	12.0%	
Normaal gewicht	75.3%	71.6%	
Overgewicht	11.8%	13.7%	
Zwaarlijvig (obees)	2.8%	2.6%	
Fysieke (in)activiteit			
Hoeveelheid fysiek activiteit (Aantal stappen/dag)	16 708 ± 5 376	13 431 ± 3 950	≤ .001
Stappennorm (% ♂ > 15.000/dag; % ♀ > 12.000/dag)	58.6%	61.4%	.249
Hoeveelheid fysieke inactiviteit (Aantal uren schermtijd/dag)	2.22 ± 1.34	2.02 ± 1.27	≤ .001
Gezondheidsnorm schermtijd (% < 2u/dag)	42.1%	48.8%	≤ .05

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Uit de karakteristieken van de proefgroep kan men afleiden dat jongens enerzijds fysiek actiever zijn dan meisjes, maar anderzijds meer schermtijd rapporteerden in vergelijking met de meisjes. Op het vlak van gewichtstatus werden geen geslachtsverschillen vastgesteld.

2. Meetinstrumenten

Voor de kwantitatieve determinantenanalyse werd zowel gebruik gemaakt van objectieve als subjectieve meetmethoden.

2.1. Gewichtstatus

Over- en ondergewicht werden bepaald door middel van de Body Mass Index (BMI) (kg/m²), die de verhouding tussen lengte en gewicht aangeeft. Om de Body Mass Index (BMI) te bekomen werden de leerlingen gemeten en gewogen. Aangepaste grenswaarden voor kinderen werden gebruikt om ondergewicht, normaal gewicht, overgewicht en zwaarlijvigheid te bepalen (Cole e.a., 2000).

2.2. Fysieke activiteit

Om de dagelijkse hoeveelheid fysieke activiteit van de kinderen op een objectieve manier te meten, werd gebruik gemaakt van een pedometer (Yamax Digiwalker SW-200, Tokyo, Japan). Een pedometer of stappenteller is een klein meetapparaat dat stappen registreert om zo op een objectieve manier de fysieke activiteit van een persoon in kaart te brengen. De stappenteller is een valide en betrouwbaar meetinstrument (Corder e.a., 2008).

Er werd aan de leerlingen gevraagd om de pedometer gedurende zeven opeenvolgende dagen te dragen. Er werd aan de leerlingen gevraagd om de stappenteller bij het slapen en bij wateractiviteiten (bv. zwemmen) uit te doen. Ook bij activiteiten waarbij het toestel mogelijks beschadigd kan geraken of hinder zou veroorzaken, werd het toestel niet gedragen. Er werd aan de kinderen gevraagd een beweegdagboekje bij te houden waarin men registreerde wanneer ze deze voor een activiteit uitdeden. Als ze de stappenteller uitdeden, werd er genoteerd welke activiteit ze uitvoerde (de duur en de intensiteit van de activiteit) om dit in rekening te brengen.

Het gemiddeld aantal stappen per dag werd berekend wanneer data beschikbaar was van minstens één weekenddag en drie weekdagen zoals aanbevolen in de literatuur. De stappennorm werd vastgelegd op 12 000 stappen per dag voor meisjes en 15 000 stappen per dag voor jongens (Tudor-Locke e.a., 2011).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

2.3. Vragenlijst kind

De vragenlijst van het kind bestond uit vragen over over demografische factoren (geslacht, leeftijd), perceptie over de fysische schoolomgeving (Questionnaire Assessing School Physical Activity Environment) (Robertson-Wilson e.a., 2007) en de kwaliteit van motivatie om te bewegen (Behavioural Regulation in Exercise Questionnaire) (Markland & Tobin, 2004).

2.4. Vragenlijst ouders

De vragenlijst van de ouders bestond uit vragen over demografische factoren, fysieke activiteit bij de ouders (Godin Leisure-Time Exercise Questionnaire) (Godin & Shepard, 1985), sociale steun van de ouders (Davison e.a., 2003) en perceptie over de thuisomgeving (Motl e.a., 2005).

3. Resultaten

Uit de resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie (zie tabel 2) kan men vaststellen dat geslacht (jongens), autonome (zelfgedetermineerde) motivatie om te bewegen, de mate van logistieke ondersteuning van de ouders en de gepercipieerde veiligheid van de woonomgeving significante voorspellers waren van de hoeveelheid fysieke activiteit, uitgedrukt in het aantal stappen per dag.

Het rolmodel van de ouders en de fysische schoolomgeving blijken in mindere mate bij te dragen aan de graad van fysieke activiteit bij lagere schoolkinderen. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het voorbeeldgedrag van de ouders wel een significante voorspeller was van de hoeveelheid fysieke activiteit van het kind ($\beta = .068$, $p \leq .05$) in het regressiemodel zonder toevoeging van de fysische omgevingsvariabelen (stap 3).

Het finale regressiemodel verklaarde 25 procent van de totale variante aantal stappen per dag. Deze bevindingen onderstrepen het belang van het eerder beschreven ecologische gedragsverklaringsmodel waarin wordt gesteld dat een wisselwerking tussen demografische, individuele en omgevingsfactoren een invloed uitoefenen op het beweeggedrag van kinderen.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 7.2 *Finaal model van stapsgewijze lineaire regressie ter voorspelling van de objectieve graad van fysieke activiteit (aantal stappen per dag) bij lagere schoolkinderen in Vlaanderen (N=724)*

Predictor-variabelen	**Gestandaardiseerde βeta-coefficient**	**p-waarde**	**R^2change**
Stap 1: Biologische factoren			**.137**
Geslacht	-.346	≤ .001	
Leeftijd	-.030	.360	
Stap 2: Persoonlijke factor (kwaliteit motivatie)			**.062**
Autonome motivatie om te bewegen	.181	≤ .001	
Gecontroleerde motivatie om te bewegen	.040	.274	
Amotivatie om te bewegen	-.034	.377	
Stap 3: Sociale omgeving			**.027**
Fysieke activiteit ouders	.057	.086	
Logistieke ondersteuning van ouders	.143	≤ .001	
Stap 4: Fysische omgeving			**.022**
Veiligheid van de woonbuurt	.139	≤ .001	
Schoolomgeving (infrastructuur)	.050	.151	
Schoolomgeving (sportaanbod)	-.040	.247	

4. Besluit

Om de kans op een reële gedragsverandering te verhogen moeten individugerichte interventies dus best samengaan met interventies die gericht zijn op veranderingen van de omgeving. De twee voornaamste omgevingen bij kinderen en adolescenten zijn de woonomgeving en de school.

Op basis van de resultaten van de kwantitatieve determinantenanalyse bij Vlaamse kinderen kan men besluiten dat toekomstige interventies best aandacht besteden aan het verhogen van de *autonome motivatie van kinderen om te sporten en te bewegen* (bv. tijdens de lessen lichamelijke opvoeding op school) alsook aan de bepalende rol van de *sociale en fysische woonomgeving* (bv. ondersteuning ouders en veiligheid).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

HOOFDSTUK 8

STRATEGIEËN TER PROMOTIE VAN FYSIEKE ACTIVITEIT BIJ SCHOOLGAANDE JONGEREN

1. Woonomgeving

In het geheel van sport- en bewegingsactiviteiten, vormt het (ongeorganiseerd) spelen in de onmiddellijke woon- een leefomgeving van jongeren een belangrijke bron van informele fysieke activiteit. In de eerste leerjaren van het basisonderwijs bewegen kinderen het meest gedurende ongestructureerd (informeel) buitenspelen (Burdette & Whitaker, 2005) en draagt zodoende bij tot de gezondheid en ontwikkeling van kinderen en jongeren (Ginsburg, 2007).

In een grootschalig onderzoek bij een representatieve steekproef van 6- tot 14-jarige jongens en meisjes in Vlaanderen werd door middel van vragenlijstonderzoek nagegaan welke persoonlijke en omgevingsfactoren het (buiten)speelgedrag gunstig of ongunstig beïnvloeden (Seghers e.a., 2008). Uit de resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie (zie tabel 1) kan men vaststellen dat *geslacht (*jongens), de *persoonlijke voorkeur en autonomie* (ik mag zelf beslissen waar en wanneer ik ga buiten spelen) om buiten te spelen, *deelname aan het sociale verenigingsleven* (sportclub en/of jeugdvereniging) alsook de beschikbare *materiële (hoeveelheid sport- en spelmateriaal waarover men beschikt) en ruimtelijke (beschikbare plaatsen in de woonomgeving) spelstimuli in de woonomgeving* op significante en positieve wijze bijdragen tot de hoeveelheid buitenspelen, uitgedrukt in uren per week. Het finale regressiemodel verklaarde elf procent van de totale variante in de hoeveelheid buitenspelen.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 8.1 *Finaal model van stapsgewijze lineaire regressie ter voorspelling van de gerapporteerde hoeveelheid buiten spelen bij 6- tot 14-jarigen in Vlaanderen*

Predictor-variabelen	**Gestandaardiseerde βeta-coefficient**	**p-waarde**	**R^2change**
Stap 1: Biologische factoren			**.010**
Geslacht	-.070	≤ .01	
Leeftijd	.015	.595	
Stap 2: Persoonlijke factoren			**.072**
Autonomie om buiten te spelen	.128	≤ .001	
Voorkeur om buiten te spelen	.168	≤ .001	
Stap 3: Sociale omgeving			**.008**
Deelname aan het verenigingsleven	.071	≤ .05	
Stap 3: Woonomgeving			**.023**
Materiële spelstimuli	.059	≤ .05	
Ruimtelijke spelstimuli	.142	≤ .001	

Bron: Seghers e.a. (2008: 109)

2. Schoolomgeving

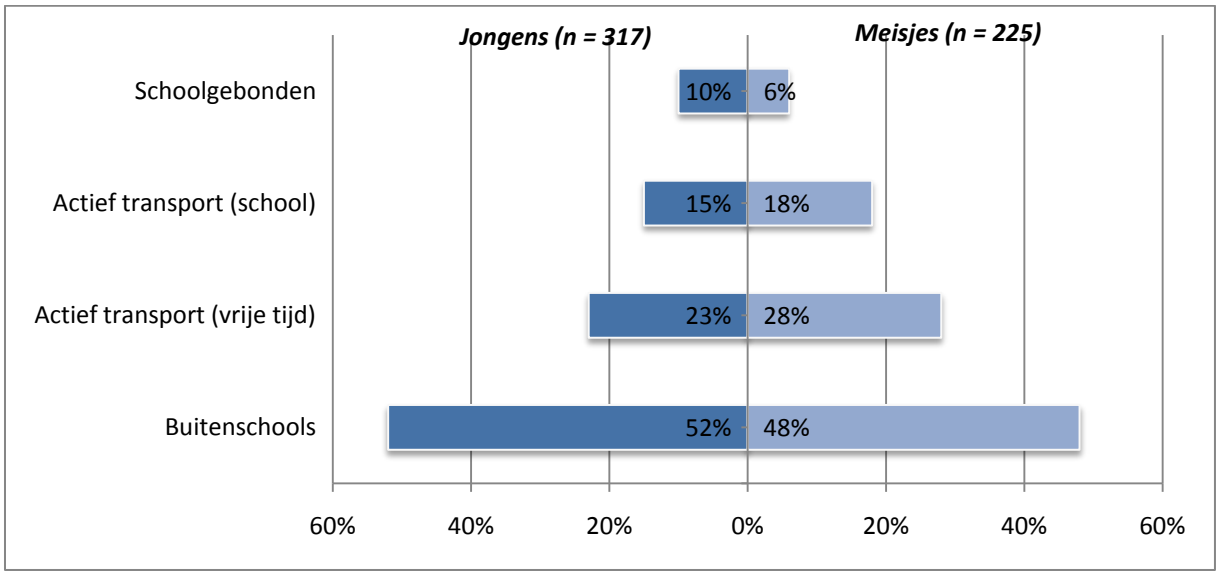
De *fysische en sociale schoolomgeving* is een ideale setting voor de promotie van een gezonde en actieve levensstijl aangezien via de school quasi alle kinderen, ongeacht hun talenten, socio-economische achtergrond of etniciteit, op systematische wijze bereikt kunnen worden. Geen enkele andere instelling heeft een dergelijk continu en intens contact met alle jongeren. Daarenboven beschikken scholen over geschoold en gemotiveerd personeel om leerlingen te begeleiden (Pate e.a., 2006).

Niettegenstaande jongeren een aanzienlijk tijd van de week op school doorbrengen, blijkt de bijdrage van schoolgerelateerde fysieke activiteit (o.a. extra-curriculaire sport- en bewegingsactiviteiten, actief transport naar school) in de totale hoeveelheid fysieke activiteit relatief beperkt te zijn (zie figuur 1). Een onderzoek bij middelbare schoolstudenten in Vlaanderen heeft aangetoond dat schoolgerelateerde fysieke activiteit slechts 25% van de totale hoeveelheid fysieke activiteit vertegenwoordigd (Seghers & Martien, 2009). Deze opmerkelijke vaststelling sluit aan bij bevindingen in de literatuur waarin ook wordt vastgesteld dat de relatieve bijdrage van schoolgerelateerde fysieke activiteit bij leerlingen uit het secundair onderwijs beduidend lager was

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

dan bij lagere schoolkinderen (Gidlow e.a., 2008). Bovendien bestaat er top op heden een gebrek aan evidentie voor de lange termijneffecten van bewegingsinterventies op school (Van Sluijs e.a., 2007).

Figuur 8.1 *Relatieve bijdrage van de verschillende componenten van fysieke activiteit (Percentage van de totale zelfgerapporteerde hoeveelheid fysieke activiteit) bij Vlaamse adolescenten (14-18 jaar) in functie van geslacht*

Bron: Seghers & Martien (2009: 51)

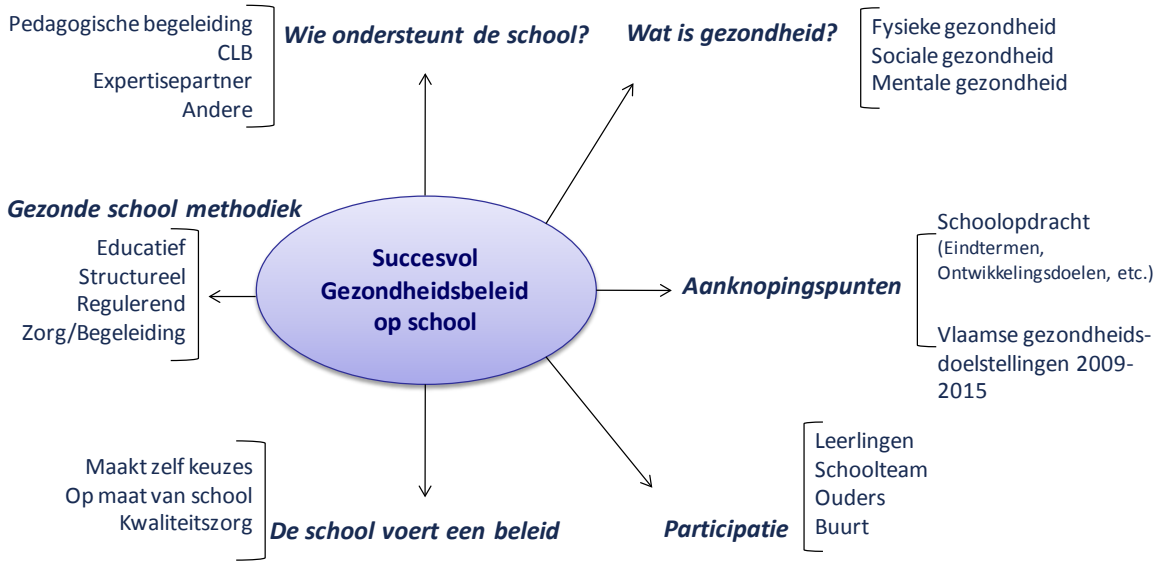
2.1. Gezondheidsbeleid op school

Begin 2006 ondertekenden vier Vlaamse ministers een intentieverklaring waarin zij gezamenlijk willen bijdragen tot de gezondheidsbevordering in het basis- en secundair onderwijs. Concreet wordt er vanaf september 2007 van de scholen verwacht dat ze een gezondheidsbeleid uitstippelen op maat van hun leerlingen, met specifieke aandacht voor lichaamsbeweging en gezonde voeding ter bestrijding van obesitas.

Het 'gezonde scholenconcept' dat begin jaren negentig werd ontwikkeld vanuit de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) biedt scholen een geschikte kadermethodiek aan om rond gezondheid te werken (Stewart-Brown, 2006). Voor Vlaanderen werd dit model vanaf 1992 experimenteel geïmplementeerd en verder uitgewerkt door het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie & Ziektepreventie (VIGeZ) om de eerste jaren van deze eeuw radicaal geactualiseerd te worden tot een faciliterende kadermethodiek (Gezonde School) voor de uitwerking van een gezondheidsbeleid op school (VLOR, 2009). In deze methodiek wordt duidelijk gesteld dat een *effectief gezondheidsbeleid* op school uit een *educatief, structureel en regulerend luik* moet bestaan. Hierbij dient de school zowel aandacht te hebben voor de begeleiding van de individuele

leerling, de uitwerking van degelijke lesprogramma's en de organisatie van het gezondheidsteam, als voor de betrokkenheid van ouders en de samenwerking met externe partners (zie figuur 2).

Figuur 8.2 *Effectief gezondheidsbeleid op school*

Bron: VLOR (2009: 11)

De dag van vandaag leveren scholen heel wat *educatieve inspanningen* om hun leerlingen aan te zetten tot een actieve en gezonde levenswijze. De schoolopdracht op het gebied van gezondheidsbevordering sluit onder meer perfect aan bij enkele vakgebonden en vakoverschrijdende ontwikkelingsdoelen/eindtermen. Met betrekking tot het bewegingsbeleid op school (als onderdeel van het globale gezondheidsbeleid op school), is het evident dat de *kwaliteitsvolle en actieve lessen lichamelijke opvoeding* binnen het schoolcurriculum een sleutelrol vervullen. Leerlingen opvoeden tot levenslange fitte en gezonde bewegers is dan ook expliciet opgenomen in de vakspecifieke ontwikkelingsdoelen/eindtermen lichamelijke opvoeding. Daarenboven kunnen een groot aantal vakspecifieke ontwikkelingsdoelen/eindtermen lichamelijke opvoeding ook gekaderd worden binnen de gezondheidsgerelateerde contexten van de vakoverschrijdende ontwikkelingsdoelen/eindtermen zoals lichamelijke gezondheid en veiligheid, mentale gezondheid en socio-relationele ontwikkeling (Vakgroep Pedagogische Begeleiders Lichamelijke Opvoeding VVKSO, 2010).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

2.2. Promotie van een actieve en gezonde levensstijl in de lessen Lichamelijke Opvoeding.

Als vak van de basisvorming worden via de lessen lichamelijke opvoeding alle schoolkinderen van 2,5 tot 18 jaar bereikt. Aangezien de les lichamelijke opvoeding op school voor alle leerlingen verplicht is, kunnen langs deze weg zowel de sportief gemotiveerde of getalenteerde als de minder gemotiveerde of getalenteerde leerling op een systematische wijze worden bereikt. Dit heterogene karakter van de leerlingenpopulatie op het vlak van talent en motivatie om te bewegen zorgt echter wel voor een niet te onderschatten uitdaging voor iedere leraar lichamelijke opvoeding. Een schoolcurriculum dat echter aansluit bij de traditionele sportopvattingen en gekenmerkt wordt door kortstondige blootstellingen aan een veelheid aan sport- en bewegingsactiviteiten biedt geen afdoende garantie voor een succesvolle en levenslange inwijding in onze bewegingscultuur.

Op het vlak van het *aanbod en de inhoud* vindt de dominante aanwezigheid van een sportgerichte invulling van het vak lichamelijke opvoeding onvoldoende aansluiting bij de hedendaagse noden en interesses van de leerlingen. Rekening houdend met de populariteit van solosporten bij de huidige generatie jongeren, kan gesuggereerd worden dat het promoten van individuele lifestylesporten en informele of aangepaste varianten van populaire teamsporten (bijvoorbeeld ‘five-a-side’-voetbal) tijdens de lessen lichamelijke opvoeding een succesvollere strategie zou kunnen zijn om levenslange sportparticipatie te realiseren (Scheerder e.a., 2008).

Aanvullend op de inhoud van de les zijn het *klasklimaat en de manier waarop de leraar zijn les geeft (didactiek)* van groot belang voor de (intrinsieke) motivatie van leerlingen om fysiek actief te zijn. Zoals uit de resultaten van de kwantitatieve determinantenanalyse bij Vlaamse kinderen kan worden afgeleid, draagt de autonome motivatie om te bewegen op een positieve manier bij tot de hoeveelheid lichaamsbeweging (zie Hoofdstuk 7, tabel 2).

Retrospectief onderzoek bij universiteitsstudenten in Vlaanderen heeft bovendien aangetoond dat autonoom gemotiveerde leerlingen voor de les lichamelijke opvoeding meer geneigd waren om buitenschools aan sport te doen (Haerens e.a., 2010).

De leraar Lichamelijke opvoeding draagt dus de verantwoordelijkheid om (autonome) motivatie van de leerling om te sporten en bewegen te verhogen. Gesteund op de principes van de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000) (zie Hoofdstuk 6, paragraaf 1.2) dient de leraar lichamelijke opvoeding activiteiten aan te bieden in een context die de drie psychologische basisnoden (autonomie, competentie en verbondenheid) maximaal ondersteunen (Ntoumanis & Standage, 2009). Men spreekt in dit kader van een autonomie-ondersteunend schoolklimaat (Van Steenkiste e.a., 2005) (zie tabel 2).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 8.2 *Autonomie-ondersteunend klasklimaat in de les lichamelijke opvoeding*

Autonomie-ondersteunend leerklimaat tijdens de les lichamelijke opvoeding	
Autonomie-ondersteuning	• Vragen wat leerlingen wensen • Tijd om zelfstandig te werken (experimenteren) • Empathische uitdrukkingen • Onvoorwaardelijke positieve feedback • Aanmoedigen • Keuzes aanbieden (binnen bepaalde grenzen) • Aanbieden van zinvolle en specifieke uitleg (vb. bij regels en afspraken)
Competentie-ondersteuning	• Taakgericht klimaat in plaats van prestatiegericht klimaat • Optimaal uitdagende leerstof
Verbondenheid-ondersteuning	• Zorgen dat leerlingen samen zijn met anderen en gerespecteerd worden door anderen • Groepsopdrachten • Samenwerkend leren (partnerleren)

Bron: Seghers (2010: 11)

3. Brede school met sportaanbod

Lichamelijke opvoeding op school kan slechts ten dele voorzien in het noodzakelijke sport- en beweegaanbod voor kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren opvoeden en hen hierbij voldoende bewegingskansen geven en hun eigen weg laten ontdekken in de huidige bewegingscultuur is immers niet enkel de verantwoordelijkheid en opdracht van de leraar lichamelijke opvoeding (Seghers e.a., 2009). Om zoveel mogelijk kinderen en jongeren gezond en actief te maken dient de school structureel samen te werken met partners uit de buurt en schoolsportorganisaties. Deze samenwerking kan gerealiseerd worden door een *brede school* te creëren. Een Brede school is een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren, waaronder één of meerdere scholen, die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school, met als doel het creëren van maximale ontwikkelingskansen voor álle kinderen en jongeren. Aanvankelijk lag de nadruk vooral op achterstandsbestrijding, maar later ontstonden er brede scholen met andere accenten, zoals het verzorgen van opvang of het aanbieden van extra activiteiten op het terrein van cultuur en sport. Om een brede school met aanbod voor sport en bewegen te realiseren, is een structurele samenwerking tussen onderwijs, sport en andere lokale organisaties nodig, kortweg de BOS-driehoek (buurt, onderwijs en sport) genoemd. In opdracht van de Vlaamse Overheid zijn op basis van een voorgaand onderzoek op het gebied van promotie van sport en beweging op school, en initiatieven in binnen- en buitenland, twee werkmodellen (één voor lagere en één voor secundaire scholen) ontwikkeld voor de uitbouw van een brede school met sportaanbod: één voor lagere

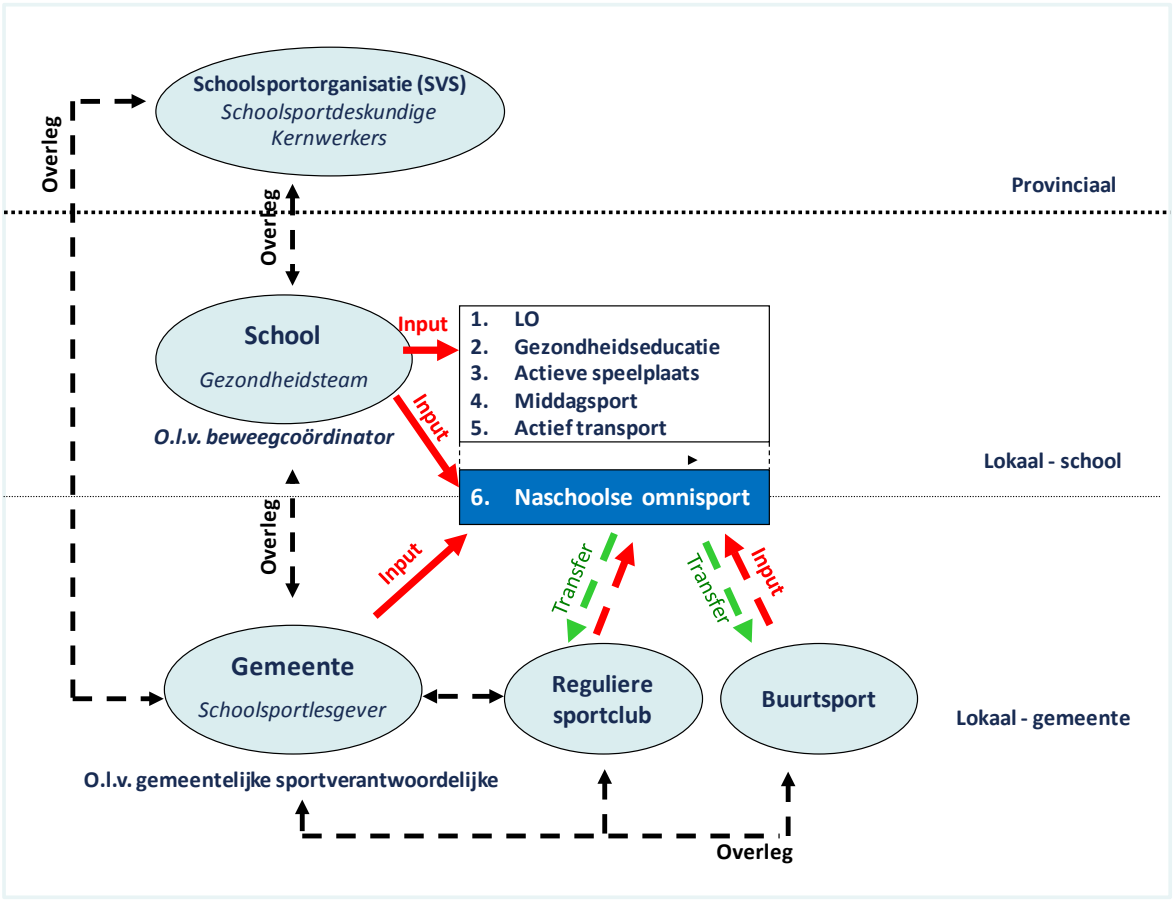
© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

scholen en één voor secundaire scholen (zie Cardon e.a., 2007; Van Acker e.a., 2011a; 2011b). De werkmodellen bieden richtlijnen voor scholen en de andere bredeschoolpartners om brede scholen met sport en beweging uit te bouwen (zie figuur 3 en figuur 4). Inhoudelijk adviseren de werkmodellen om kinderen en jongeren zowel binnen als na de schooluren tot meer sport en beweging aan te zetten. Binnen de schooluren moeten de mogelijkheden voor beweging en sport maximaal worden benut. Naast de *kwaliteitsvolle en actieve lessen lichamelijke opvoeding (pijler 1)* dienen de vrije momenten op school maximaal 'actief' te worden ingevuld. De promotie van sport en beweging buiten de lessen lichamelijke opvoeding steunt op vier bijkomende pijlers die zijn weergegeven in het hart van de werkmodellen. Deze vier overige pijlers zijn voor Vlaanderen wetenschappelijk onderzocht en hebben hun effect bewezen (Haerens & Cardon, 2008; Seghers e.a., 2009): (1) de promotie van middagsport, (2) het creëren van een actieve speelplaats, (3) de promotie van actief transport, en (4) gezondheidseducatie met betrekking tot bewegen en sport (bewegingseducatie). Ook buiten de reguliere schooluren is een sport- en bewegingsaanbod noodzakelijk: de naschoolse sport. De naschoolse sport is daarom de zesde pijler die ook is weergegeven in het hart van de werkmodellen.

De werkmodellen bevelen ook een aantal organisatorische principes aan voor de verschillende bredeschoolpartners. Zo moet de gezondheidscoördinator op school kunnen rekenen op de medewerking en steun van een gezondheidsteam, op gemotiveerde schoolsportlesgevers en op de ondersteuning door de gemeentelijke sportdienst. Voor de uitbouw van de Brede school met sportaanbod speelt tevens de Stichting Vlaamse Schoolsport (SVS) een sleutelrol. Primair ondersteunen zij de scholen en secundair hebben zij ook de taak om de gemeenten te sensibiliseren om de nodige ondersteuning te bieden aan de scholen. De taak van SVS wordt enerzijds vervuld door de schoolsportdeskundigen, namelijk de FOLLO's en SVS-coaches (adviserende functie) en anderzijds door de huidige kernwerkers (ondersteunende functie).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

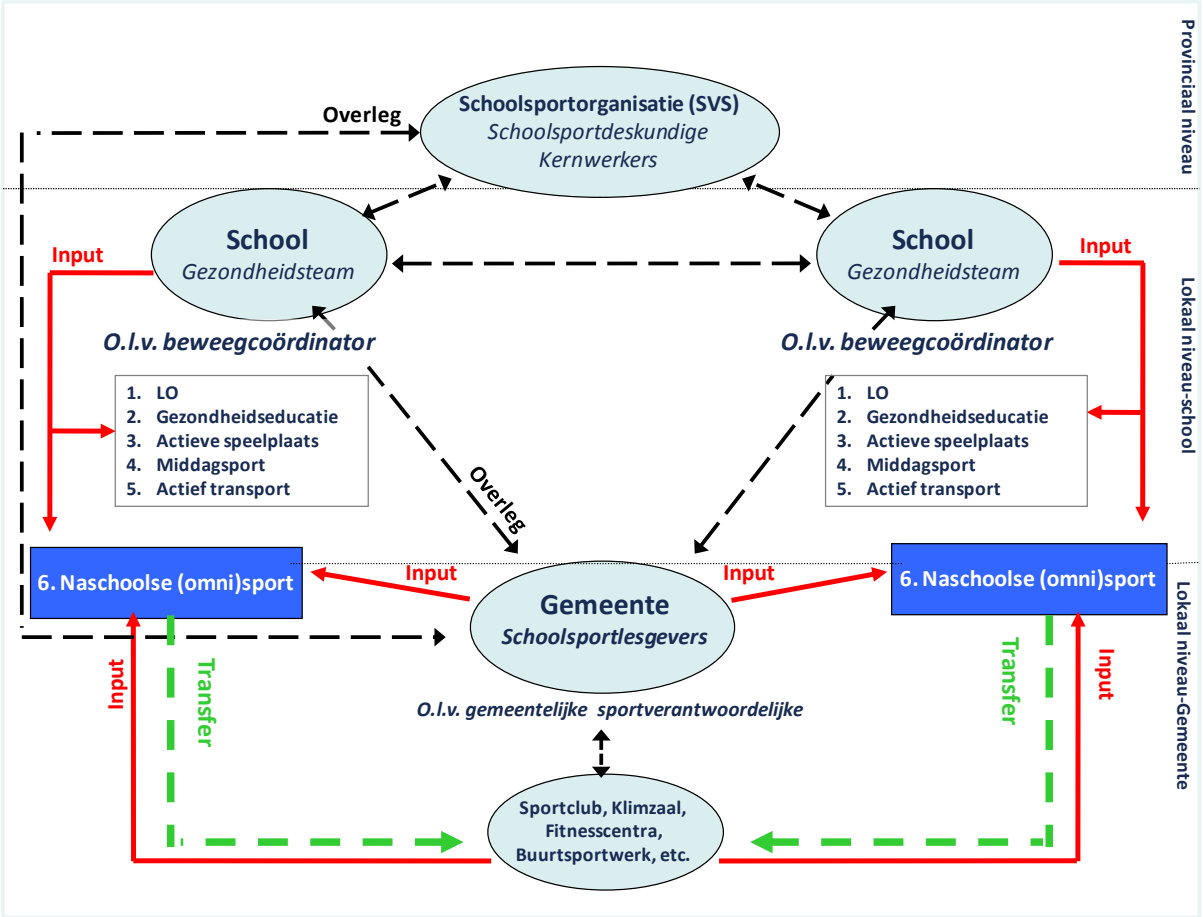
Figuur 8.3 *Brede school met sportaanbod: werkmodel lagere school*

Bron: Van Acker e.a. (2011a: 107; 2011b: 7)

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Figuur 8.4 *Brede school met sportaanbod: werkmodel secundaire school*

Bron: Van Acker e.a. (2011a: 108; 2011b: 7)

De FOLLO's, genoemd naar het proefproject *Flexibele Opdracht Leerkracht Lichamelijke Opvoeding* (zie De Boever e.a., 2001; Scheerder, 2003; Swinnen, 2006), zijn halftijds gedetacheerde leerkrachten lichamelijke opvoeding die sinds meerdere jaren praktische expertise en competenties hebben opgebouwd in initiatieven rond brede school met sportaanbod. Concreet bieden de FOLLO's en SVS-coaches ondersteuning onder de vorm van advies aan alle actoren die meewerken aan het uitbouwen van de lokale schoolsport, wisselen ze goede praktijken uit tussen alle betrokken actoren, en hebben ze een deskundigheidsbevorderende functie naar de SVS begeleiders. Een mogelijke concrete invulling is hier de directe begeleiding van scholen en gemeenten in het opstarten en verder uitwerken van *specifieke naschoolse projecten zoals en Sport Naschools-Actieve Kids (Sportsnack) of Sport Na School (SNS)* (www.schoolsport.be).

In het kader van het Steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport (2007-2011) werd een implementatieonderzoek naar 'Brede school met sportaanbod' uitgevoerd in een representatieve steekproef van 236 scholen uit Vlaanderen en Brussel (Van Acker e.a., 2011a;

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

2011b). De resultaten van dit implementatieonderzoek zijn weergegeven in tabel 3, tabel 4 en tabel 5.

Op vlak van de **implementatie van de pijlers** van het bredeschoolmodel, tonen de resultaten van het onderzoek aan dat het merendeel van de (brede school) pijlers door meer dan 50 procent van zowel de lagere als secundaire scholen werd toegepast (zie tabel 3). In beide scholengroepen werden twee pijlers echter door minder dan de helft van de scholen toegepast. In de groep van lagere scholen werd geleide middagsport door vier op de tien scholen en geleide naschoolse sport (exclusief de reguliere woensdagnamiddagactiviteiten van SVS) door minder dan drie op tien scholen aangeboden. In de groep van secundaire scholen was geleide naschoolse sport eveneens de minst toegepaste pijler (één op drie scholen) en werd actieve verplaatsing door vier op tien scholen aangemoedigd.

Tabel 8.3 *Implementatie van de zes pijlers van de werkmodellen*

Lagere scholen (n = 111)		***Secundaire scholen (n = 125)***	
Pijler werkmodel	*Percentage*	Pijler werkmodel	*Percentage*
Wekelijkse lessen LO	*100%*	Wekelijkse lessen LO	*100%*
Beweging als thema in andere schoolvakken	*87%*	Beweging als thema in andere schoolvakken	*84%*
Sportveldjes en sport- en spelmaterialen	*81%*	Geleide middagsport	*72%*
Aanmoediging actieve verplaatsing	*76%*	Sportveldjes en sport- en spelmaterialen	*64%*
Geleide middagsport	***41%***	**Aanmoediging actieve verplaatsing**	***43%***
Geleide naschoolse sport	***26%***	**Geleide naschoolse sport**	***35%***

Percentage scholen in dalende orde van toepassing en gemiddelde score voor toepassing op 6 pijlers samen. **In vet: pijlers toegepast door < 50% van scholen.**

Bron: Van Acker e.a. (2011a: 111; 2011b: 8)

Wat betreft de **implementatie van de 'evidence-based' (bredeschool)principes**, tonen de resultaten dat het merendeel van de algemene (bredeschool)principes door minder dan de helft van de lagere en secundaire scholen werden toegepast (zie tabel 4). Bovendien gaat het in beide doelgroep over bijna dezelfde principes die niet werden toegepast: inspraak van leerlingen in het schoolbeleid voor beweging en sport, beleidsafspraken binnen de school over samenwerking met partners en, als minst toegepast principe tenslotte, inspraak van ouders in het schoolbeleid voor beweging en sport. Verder werd bij de lagere scholen een werkgroep voor gezondheid of beweging en sport maar door een

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

minderheid van de scholen ingericht. Bij de secundaire scholen werkte slechts een minderheid samen met externe partners in functie van beweging en sport.

Tabel 8.4 *Algemene organisatorische principes van de werkmodellen*

Lagere scholen (n = 111)		***Secundaire scholen (n = 125)***	
Algemene principe	***Percentage***	***Algemene principe***	***Percentage***
Coördinator gezondheid/beweging en sport	*78%*	Coördinator gezondheid/beweging en sport	*68%*
Samenwerking met externe partners	*60%*	Werkgroep gezondheid/beweging en sport	*66%*
Werkgroep gezondheid/beweging en sport	***43%***	**Inspraak van leerlingen**	***48%***
Inspraak van leerlingen	***38%***	**Samenwerking met externe partners**	***38%***
Beleidsafspraken omtrent samenwerking	***31%***	**Beleidsafspraken omtrent samenwerking**	***25%***
Inspraak van ouders	***14%***	**Inspraak van ouders**	***10%***

Percentage scholen in dalende orde van toepassing en gemiddelde score voor toepassing op alle principes samen. **In vet: pijlers toegepast door < 50% van scholen.** SD= standaarddeviatie.

Bron: Van Acker e.a. (2011a: 112; 2011b: 8)

Bij de **pijlerspecifieke (bredeschool)principes** zien we een meer evenwichtig beeld. Een kleine meerderheid van deze principes werd door meer dan de helft van de lagere en secundaire scholen toegepast (zie tabel 5). Zo bleek in bijna alle scholen een gediplomeerde leerkracht lichamelijke opvoeding de lessen lichamelijke opvoeding te voorzien, en scholen die middagsport en naschoolse sport aanboden scoorden goed wat betreft de invulling van de lesgevers. Principes die door minder dan de helft van de scholen werden toegepast waren dezelfde binnen de groepen van de lagere en secundaire scholen, namelijk de promotie van clublidmaatschap tijdens de geleide middagsport en naschoolse sport, de integratie van beweging als lesthema doorheen alle schooljaren, en toegang voor leerlingen uit andere scholen in de naschoolse sport. Er was een trend merkbaar waarbij lagere scholen beter scoorden dan secundaire scholen op de gemiddelde totaalscore voor de toepassing van de organisatorische principes (respectievelijk 5.17 $\pm$ 1.72 op 10 en 4.84 $\pm$ 1.62 op 10).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tabel 8.5 *Pijlerspecifieke organisatorische principes van de werkmodellen*

Lagere scholen (n = 111)		***Secundaire scholen (n = 125)***	
Pijlerspecifieke principes	***Percentage***	***Pijlerspecifieke principes***	***Percentage***
Nadruk op recreatie (naschoolse sport)	*90%*	Lesgever middagsport: Leraar LO/gemeente/sportclub	*84%*
Lesgever middagsport: Leraar LO/gemeente/sportclub	*87%*	Veilige en overdekte fietsenstalling	*74%*
Lesgever naschools: Leraar LO/gemeente/sportclub	*83%*	Nadruk op recreatie (middagsport)	*72%*
Nadruk op recreatie (middagsport)	*78%*	Lesgever naschools: Leraar LO/gemeente/sportclub	*68%*
Veilige en overdekte fietsenstalling	*69%*	Nadruk op recreatie (naschoolse sport)	*52%*
Aanmoediging van beweging tijdens toezicht	*57%*	**Aanmoediging van beweging tijdens toezicht**	***39%***
Promotie lidmaatschap (naschoolse sport)	***35%***	**Promotie lidmaatschap (naschoolse sport)**	***34%***
Beweging als lesthema in alle schooljaren	***27%***	**Promotie lidmaatschap (middagsport)**	***20%***
Toegang voor leerlingen uit andere scholen (naschoolse sport)	***21%***	**Toegang leerlingen van andere scholen (naschoolse sport)**	***16%***
Promotie lidmaatschap (middagsport)	***20%***	**Beweging als lesthema in alle schooljaren**	***15%***

Percentage scholen in dalende orde van toepassing en gemiddelde score voor toepassing op alle principes samen. **In vet: pijlers toegepast door < 50% van scholen.** SD= standaarddeviatie.

Bron: Van Acker e.a., (2011a: 112; 2011b: 8)

Op basis van de resultaten kunnen we stellen dat de scholen in dit onderzoek beter scoorden op de toepassing van de pijlers van de werkmodellen (product) dan op de toepassing van de algemene en pijlerspecifieke organisatorische principes aanbevolen door de werkmodellen (proces). De resultaten voor de afzonderlijke **pijlers van de werkmodellen** tonen echter aan dat er nog een grote groeimarge is voor lagere scholen wat betreft het aanbieden van *geleide middagsport en vooral geleide naschoolse sport* (exclusief de reguliere SVS-activiteiten op woensdagnamiddag). Voor secundaire scholen kan hetzelfde gezegd worden over geleide naschoolse sport. Vier op tien secundaire scholen rapporteerden dat ze hun leerlingen aanmoedigen tot *actieve verplaatsing*. Een groot aandeel van de Vlaamse adolescente leerlingen verplaatst zich vandaag al fietsend of wandelend van/naar de school, wat kan verklaren waarom secundaire scholen minder inspanningen leveren om actieve verplaatsing nog te promoten. Toch zou een aanmoedigingsbeleid van actieve verplaatsing in meer secundaire scholen toegepast kunnen worden om een mogelijke daling van actieve verplaatsing door leerlingen preventief tegen te gaan. Voor de aanmoediging van actieve verplaatsing is een goede

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

verkeersveiligheid een belangrijke voorwaarde, zeker bij jonge kinderen die extra kwetsbaar zijn bij verplaatsingen buiten de school en buiten de schooluren.

Bij de resultaten voor de **algemene bredeschoolprincipes** van het werkmodel kunnen enkele aandachtspunten geformuleerd worden die zowel voor lagere als secundaire scholen gelden.

- Een eerste aandachtspunt is *inspraak van leerlingen en vooral van ouders in het schoolbeleid voor beweging en sport*, wat door slechts een minderheid van de scholen werd voorzien. Inspraak van leerlingen en ouders kan nochtans beschouwd worden als een structurele vorm van 'participatie', één van de 3 toetsstenen voor de uitwerking van een brede school volgens het Vlaams referentiekader van brede school (http://www.ond.vlaanderen.be/bredeschool/). Om een kwalitatieve bredeschoolwerking te verspreiden in het Vlaams onderwijs is de nood aan meer inspraak van leerlingen en ouders bijgevolg een belangrijk aandachtspunt.
- Een tweede aandachtspunt voor lagere en secundaire scholen is de bevinding dat amper drie op tien scholen *informele of formele beleidsafspraken* had gemaakt *over een mogelijke samenwerking rond sport en beweging met lokale partners*. Bij secundaire scholen had deze bevinding ook deels te maken met het feit dat een meerderheid (ruim zes op tien scholen) nog geen samenwerking met externe partners had opgestart.
- Een laatste aandachtspunt heeft enkel betrekking op lagere scholen: slechts vier op tien scholen had een *werkgroep voor de thema's gezondheid of beweging en sport*. Dergelijke werkgroep met een brede deelname van directie, klasleerkrachten, LO-leerkrachten, ouders en kinderen moet bij lagere scholen en hun LO-leerkrachten intensiever gepromoot worden als instrument voor de uitbouw van een duurzaam schoolbeleid rond gezondheid en beweging.

De resultaten voor de **pijlerspecifieke principes** zijn gelijklopend voor lagere en secundaire scholen, zeker wat de minst toegepaste principes betreft. Meerdere pijlerspecifieke principes werden door slechts een minderheid van de scholen toegepast en deze vereisen dan ook de nodige aandacht. Zo bleef de *brugfunctie van scholen naar sportclubs inhoudelijk onderbenut*: slechts een klein deel van de scholen die naschoolse en middagsport aanboden promootten tijdens deze aangeboden activiteiten de sportclubs in de schoolbuurt. Indien er van scholen verwacht wordt om sportclubs meer te gaan promoten is het anderzijds wel een voorwaarde dat sportclubs openstaan voor laagdrempelige en recreatieve formules van deelname. Tenslotte kwam een *vakoverschrijdende werking rond beweging als gezondheidsthema* wel aan bod op veel scholen, maar slechts weinig scholen integreerden deze werking als een *continue leerlijn doorheen alle leerjaren*. Dit zou in de

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

bestaande schoolwerkgroepen aangepakt kunnen worden, die de vakgroep LO dan ook moeten overstijgen. Met andere woorden, een mix van LO-leraren en andere leden van het leerkrachtenteam met de ondersteuning van externe partners zoals CLB (Centra voor Leerlingenbegeleiding), Schoolsportorganisatie (SVS) of LOGO's (Lokaal GezondheidsOverleg) is hiervoor aangewezen.

In de werkmodellen heeft *SVS een belangrijke rol als overkoepelende en regionale brede schoolpartner*. Uit het implementatieonderzoek blijkt alvast het potentieel van samenwerking met SVS. Naast de woensdagnamiddag-activiteiten kan SVS de brede schoolwerking op duurzame wijze ondersteunen met o.a. het Fitte School-project (www.fitteschool.be), de kernwerking en in bepaalde regio's ook de FOLLO's. Bij lagere scholen was samenwerking met een FOLLO geassocieerd met hogere totaalscores voor de pijlers van de werkmodellen. De taak van de FOLLO's spitst zich tot op heden toe op kennisuitwisseling en opstartondersteuning voor de organisatie van middagsport en naschoolse sport. Daarom hebben we ook analyses verricht op de afzonderlijke pijler van naschoolse sport (niet besproken in deze bijdrage). Hieruit bleek dat niet alleen lagere scholen maar ook secundaire scholen meer kans hadden op een naschools sportaanbod indien men samenwerkte met een FOLLO. Wel rapporteerden slechts elf procent van de scholen samenwerking met een FOLLO.

Hoewel het aanbod van activiteiten in brede scholen goed zichtbaar is, is er nog niet veel hard bewijs voor de positieve effecten op het niveau van leerlingen. Kortom, het is nog onduidelijk welk type leerlingen gebruikmaakt van dit aanbod en in welke mate het kinderen en jongeren effectief aanzet tot meer deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten. Om de effectiviteit op het vlak van leerlingendeelname en plezierbeleving te verhogen, is het belangrijk dat het referentiekader voor een brede school gekoppeld wordt aan het principe van de 'inclusieve pedagogiek', dat wil zeggen: laat iedereen succes beleven. Dit naschoolse sportaanbod moet zich bijgevolg vooral richten op kinderen en jongeren die het sportief talent of de sociale steun missen om in een formele setting zoals de sportclub te sporten. Er dient in een ruim en gevarieerd aanbod van sportactiviteiten te worden voorzien en het accent moet liggen op de plezierbeleving. Het creëren van een naschools sport- en bewegingsaanbod moet zich vooral richten op continuïteit en niet zozeer op eenmalige activiteiten.

4. Besluit

Niettegenstaande de school door het intensieve en continue contact met quasi alle kinderen een ideale omgeving is voor de promotie van een gezonde en actieve levensstijl, zijn een nauwe samenwerking met ouders en lokale sportaanbieders noodzakelijke voorwaarden om tot een reële

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

gedragsverandering te komen. In dit kader bieden de werkmodellen met betrekking tot ‘brede school met sportaanbod’ het ideale referentiekader om een duurzame samenwerking tot stand te brengen. Inhoudelijk adviseren de werkmodellen om kinderen en jongeren zowel binnen als na de schooluren tot meer sport en beweging aan te zetten. Binnen de schooluren moeten de mogelijkheden voor beweging en sport maximaal worden benut. Naast de kwaliteitsvolle en actieve lessen lichamelijke opvoeding dienen de vrije momenten op school (o.a. middagpauze) maximaal ‘actief’ te worden ingevuld. Ook buiten de reguliere schooluren is een sport- en bewegingsaanbod noodzakelijk: de naschoolse sport. Desalniettemin kan er zowel in lagere als secundaire scholen op het vlak van het naschoolse sportaanbod nog een belangrijke inhaalbeweging worden gerealiseerd.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

SYNTHESE

Op basis van het in dit rapport gerapporteerde onderzoeksmateriaal met betrekking tot de sport- en bewegingsdeelname van jongeren in Vlaanderen, geven we onderstaand de belangrijkste bevindingen weer en formuleren we eveneens enkele krachtlijnen en aanbevelingen ten aanzien van het Vlaamse sportbeleid. Centaal in het voorliggende rapport staan de factoren die een invloed hebben op het al of niet deelnemen aan sport en strategieën om jongeren aan te zetten tot meer beweging.

Negen op tien jongeren komen op een actieve manier met sport in contact gedurende vrije tijd

Hoewel het overgrote merendeel van de schoolgaande jongeren met actieve sportbeoefening in contact komt, blijkt tegelijkertijd dat één op de tien helemaal niet sportactief te zijn gedurende de vrije tijd. Indien we om als sportbeoefenaar beschouwd te worden een criterium hanteren van 'meerdere keren per week sportactief zijn', dan blijkt iets meer dan de helft van de jongeren als sportbeoefenaar gedefinieerd te kunnen worden. Bijna één op twee jongeren voldoet dus niet aan dit criterium.

Opkomst van andere sportcontexten

Recente sportparticipatiegegevens tonen een daling in het actieve lidmaatschap van een sportclub. In vergelijking met tien jaar geleden zijn vandaag minder jongeren actief lid van een sportclub. Andere sportcontexten verschijnen dan ook op het sporttoneel. Zo blijkt de helft van de sportieve jongeren in een lichte gemeenschap te sporten, een derde in individueel verband en een tiende in commercieel verband.

Populariteit van solosporten

Dat de sportclub haar monopoliepositie verloren heeft, blijkt ook uit de voorkeur voor sporten. Uit de top tien van de meest beoefende sporttakken komt duidelijk de populariteit van solosporten naar voor. Duo- en teamsporten, alsook typische clubsporten als basketbal, volleybal en tafeltennis, gaan er daarentegen op achteruit qua positie. Alleen voetbal vormt hier een uitzondering en neemt de koppositie over van het recreatief zwemmen. Loopsport, dans, paardensport en fitness duiken voor

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

de eerste keer op in de top tien. De loopsport slaagt er zelfs in meteen door te stoten naar de tweede plaats.

Sociale gelaagdheid van de sportbeoefening door jongeren

Ongeacht de vastgestelde popularisering van de sportdeelname door jongeren, is er nog steeds sprake van een sociaal gelaagd sportparticipatiepatroon bij deze groep. Achtergrondkenmerken zoals geslacht, socio-economische status en het sportkapitaal van de ouders oefenen nog steeds een sterke invloed uit op het sportparticipatiegedrag van jongeren. Kinderen van hoger opgeleiden vinden we verhoudingsgewijs meer terug in sportclubs, doen meer uit eigen beweging aan sport en hebben gemakkelijker toegang tot verschillende sportvormen. Bovendien blijkt dat heel wat sportstimulerende initiatieven vooral jongeren bereiken die reeds heel wat sportparticipatiekansen krijgen.

Jong 'niet' geleerd is oud 'niet' gedaan

Uit longitudinaal onderzoek blijkt dat sportinactiviteit op laatadolescente leeftijd een grotere kans inhoudt om ook als volwassene sportinactief te blijven. Slechts een minderheid van de sportinactieve adolescenten slaagt erin om op volwassen leeftijd sportactief te worden. Hieruit kunnen we afleiden dat er zich een sterkere continuïteit voordoet tussen adolescentie en volwassenheid van een sportinactieve dan van een sportactieve levensstijl. Met andere woorden, niet alleen actieve participatie maar vooral drop-out en non-participatie vertonen een *tracking* van jeugd naar volwassenheid. Het vermoeden dat ook non-participatie op een of ander wijze aangeleerd en verworven wordt gedurende de levensloop wordt aldus bevestigd.

Segmentatie van de jeugdsportmarkt

In het sportbeleid en heel wat sportpromotiecampagnes worden jongeren gemakkelijk als een homogene (doel)groep beschouwd. De bevindingen uit de gepresenteerde analyse van de jeugdsportmarkt tonen aan dat binnen de groep van jeugdsporters meerdere segmenten onderscheiden kunnen worden. Sportplanners kunnen gebruik maken van de voorgestelde sportsegmenten om de jeugdsportmarkt te bewerken. De segmenten kunnen als basis dienen voor een doelgroepspecifieke sensibiliserings- en promotiestrategie. De boodschap luidt dus differentiatie of concentratie opdat een zo efficiënt en zo kwalitatief mogelijk jeugdsportbeleid gevoerd zou kunnen worden.

Sociaal ecologische benadering van gedrag en gedragsverandering

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Binnen het sociaal-ecologische model voor gedragsverandering wordt de nadruk gelegd op de rol van de omgeving als invloed op een bepaald gedrag. Binnen deze benadering spelen zowel interne invloeden (motivatie en attitudes) als externe invloeden (fysische omgevingsfactoren, sociale en culturele factoren en beleid) een rol. Om de kans op een reële gedragsverandering te verhogen moeten individugerichte interventies dus best samengaan met interventies die gericht zijn op veranderingen van de omgeving. De twee voornaamste omgevingen bij kinderen en adolescenten zijn de woonomgeving en de school.

Autonome motivatie en noodondersteunend klimaat

Om motivatie te onderzoeken, biedt de zelf-determinatie theorie (ZDT) een zinvol theoretisch kader. Deze theorie suggereert dat kinderen die het plezierig of zinvol vinden om te bewegen (= autonome motivatie), zullen fysiek actiever zijn en ook spontaan een actievere levensstijl ontwikkelen. Deze positieve vorm van motivatie kan bevorderd worden door het creëren van autonomieondersteunend klimaat. Een autonomieondersteunend klimaat speelt in op de psychologische basisnood aan autonomie (een gevoel van vrijheid en keuze), verbondenheid (positieve sociale relaties hebben) en competentie (het gevoel iets goed te kunnen, effectief te zijn).

Zes pijlers van een succesvol bewegingsbeleid op school

Om zoveel mogelijk kinderen en jongeren de beweegnorm van dagelijks 1 uur matig tot intens bewegen te laten halen, dienen scholen naast de verplichte lessen lichamelijke opvoeding ook een vakoverschrijdende werking rond beweging als een continue leerlijn doorheen alle leerjaren uit te bouwen. Daarnaast dienen scholen structurele maatregelen te nemen zoals het aanbieden van geleide middagsport, het creëren van een bewegingsvriendelijke speelplaats, het promoten van actieve verplaatsingen naar school en het aanbieden van een laagdrempelig naschools sport- en beweegaanbod. Het aanbieden van geleide naschoolse sport is zowel voor lagere (aanbod in slechts één op vier scholen) als secundaire scholen (aanbod in één op drie scholen) een aandachtspunt.

Brede school met sportaanbod

Om zoveel mogelijk kinderen en jongeren, gezond, actief en sportief te maken dient de school samen te werken met partners uit de buurt en schoolsportorganisaties. Deze samenwerking kan gerealiseerd worden door een ‘brede school’ te creëren. Onderzoek naar de implementatie van de organisatorische principes van “Brede School met Sportaanbod” in Vlaanderen toont aan dat inspraak van leerlingen en vooral van ouders in het schoolbeleid voor beweging en sport slechts door een minderheid van de scholen wordt voorzien. Verder maken amper drie op de tien scholen

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

(informele of formele) beleidsafspraken over een mogelijke samenwerking rond sport en beweging met lokale partners en blijft de brugfunctie van scholen naar sportclubs inhoudelijk onderbenut. Tot slot blijkt een samenwerking met SVS en in het bijzonder met de FOLLO's een absolute meerwaarde voor de opbouw van brede scholen met sportaanbod. De Vlaamse overheid kan een structureel beleid van 'combinatiejobs' opstarten voor een efficiëntere tewerkstelling in de sectoren sport, jeugd en onderwijs.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIELIJST

American Academy of Pediatrics (2001). Children, adolescents and television? *Pediatrics* 107(2): 423-426.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory* (Prentice-Hall Series in Social Learning Theory). Englewood-Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thoughts and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Beunen, G., Borms, J., Vrijens, J., Lefevre, J., Claessens, A.L. & Pion, J. (1991). *Fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd van 6 tot 18 jaar* (Fysieke fitheid & Sportbeoefening van de Vlaamse jeugd 1; Onderzoek in opdracht van de Gemeenschapsminister van Cultuur). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Beunen, G., Borms, J., Lefevre, J., Vrijens, J., Vanreusel, B. & Van der Aerschot, H. (1993). *Eurofit-barometer 1993* (Onderzoek in opdracht van het Commissariaat-generaal voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport & de Openluchtrecreatie). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Beunen, G.P., Lefevre, J., Philippaerts, R.M., Delvaux, K., Thomis, M., Claessens, A.L., Vanreusel, B., Lysens, R., Vanden Eynde, B. & Renson, R. (2004). Adolescent correlates of adult physical activity. A 26-year follow-up. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 36(11): 1930-1936.

Beunen, G.P., Malina, R.M., Van't Hof, M.A., Simons, J., Ostyn, M., Renson, R. & Van Gerven, D. (1988). *Adolescent growth and motor performance. A longitudinal study of Belgian boys* (HKP Sport Science Monograph). Champaign, Ill.: Human Kinetics.

Biddle, S.J.H. (2007). Sedentary behavior. *American Journal of Preventive Medicine* 33(6): 502-504.

Biddle, S.J.H., Gorely, T. & Stensel, D.J. (2004). Health-enhancing physical activity and sedentary behaviour in children and adolescents. *Journal of Sports Sciences* 22(8): 679-701.

BLOSO (diverse jaargangen). *Jaarverslagen 1993 tot en met 2002*. Brussel: Commissariaat-generaal voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport & de Openluchtrecreatie.

Bouchard, C. & Shephard, R.J. (1994). Physical activity, fitness, and health. The model and key concepts. In: C. Bouchard, R.J. Shephard & T. Stephens (Eds.). *Physical activity, fitness and health. Consensus statements* (2nd International Consensus Symposium on Physical Activity, Fitness & Health; Toronto; May 1992). (pp. 77-88). Champaign, IL: Human Kinetics.

Bouchard, C., Shephard, R.J. & Stephens, T. (Eds.) (1994). *Physical activity, fitness and health. Consensus statements* (2nd International Consensus Symposium on Physical Activity, Fitness & Health; Toronto; May 1992). Champaign, IL: Human Kinetics.

Brettschneider, W.D. & Naul, R. (2007). Obesity in Europe. Young people's physical activity and sedentary lifestyles. In: W.D. Brettschneider & R. Naul (Eds.). *Obesity in Europe. Young people's physical activity and sedentary lifestyles*. (pp. 7-26). Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Buekers, M. (Ed.) (1997). *Jeugdsport in versnelling*. Leuven: Faculteit Lichamelijke Opvoeding & Kinesitherapie.

Burdette, H.L. & Whitaker, R.C. (2005). Resurrecting free play in young children. Looking beyond fitness and fatness to attention, affiliation and affect. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 159(1): 46-50.

BVLO (1982). *Witboek lichamelijke opvoeding* (Bijdrage bij het Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding 87(1)). Gent: Bond voor Lichamelijke Opvoeding.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I., De Martelaer, K., Vanreusel, B. & Van Waes, E. (2007). Brede school met sportaanbod. In: G. Steens (Ed.). *Naar een nieuwe bewegingscultuur. Sport, beweging en gezondheid in Vlaanderen* (Volume 2). (pp. 103-113). Antwerpen: F&G Partners.

Coakley, J. (1993). Sport and socialization. *Exercise & Sport Science Reviews* 21(1): 169-200.

Coakley, J. & Pike, E. (2009). *Sports in society. Issues and controversies*. London: McGraw Hill.

Cole, T.J., Bellizzi, M.C., Flegal, K.M. & Dietz, W.H. (2000). Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide. International survey. *British Medical Journal* 320(7244): 1240-1243.

Corder, K., Ekelund, U., Steele, R. M., Wareham, N. J. & Brage, S. (2008). Assessment of physical activity in youth. *Journal of Applied Physiology* 105(3): 977-987.

Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecties over de bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur.

Currie, C., Gabhainn, S.N., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R., Currie, D., Picket, W., Richter, M., Morgan, A. & Barnekow, V. (2008). *Inequalities in young people's health. HBSC international report from the 2005/2006 Survey* (Health Policy for Children & Adolescents 5). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Davison, K.K., Cutting, T.M. & Birch, L.L. (2003). Parents' activity-related parenting practices predict girls' physical activity. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 35(9): 1589-1595.

De Boever, E., Lambrix, J. & Dumoulin, L. (2001). De flexibele opdracht van de leerkracht lichamelijke opvoeding. Een proefproject van de Vlaamse Minister voor Onderwijs Marleen Vanderpoorten en de Vlaamse Minister voor Sport Bert Anciaux. *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding* 192(4): 4-10.

De Bourdeaudhuij, I., Cardon, G., De Martelaer, K., Vanreusel, B. & Van Waes, E. (2006). Brede school met sportaanbod. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 163-166). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

De Haan, J. & Breedveld, K. (2000). *Trends en determinanten in de sport* (Werkdocument 68). Den Haag: Sociaal & Cultureel Planbureau.

De Knop, P. (1998). *Jeugdsportbeleid, quo vadis? De noodzaak van kwaliteitszorg* (Uitgaven van het Jan Luiting Fonds 59). Zeist: Jan Luiting Fonds.

De Knop, P. & Buisman, A. (Eds.) (1998). *Kwaliteit van jeugdsport*. Brussel: VUBPress.

De Knop, P., De Martelaer, K., Theeboom, M., Van Engeland, E. & Van Puymbroeck, L. (1994). *Sport als integratie voor migrantenjongeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

De Knop, P., De Martelaer, K., Theeboom, M., Van Puymbroeck, L., Wittock, H. & Wylleman, P. (1992). *Sportclubs investeren in jeugd. Op weg naar een verantwoord jeugdsportbeleid*. Gent: Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding.

De Knop, P., Engström, L.-M.; Skirstad, B. & Weiss, M.R. (Eds.) (1996). *Worldwide trends in youth sport*. Champaign, Ill.: Human Kinetics.

De Knop, P., Laporte, W., Van Meerbeek, R., Vanreusel, B., De Martelaer, K., Impens, G. & Roelandt, F. (1991). *Analyse van de georganiseerde sport in Vlaanderen* (Fysieke fitheid & Sportbeoefening van de Vlaamse jeugd 2; Onderzoek in opdracht van de Gemeenschapsminister van Cultuur). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

De Knop, P., Van Hoecke, J., De Martelaer, K., Theeboom, M., Van Heddegem, L. & Wylleman, P. (2000). *Kwaliteitszorg in de sportclub. Jeugdwerking* (Monografie voor Lichamelijke Opvoeding 37). Gent: Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding.

De Knop, P. & Van Lierde, A. (2000). Historisch overzicht van veertig jaar Vlaams sportbeleid. In: P. De Knop (Ed.). *Veertig jaar sport- en vrijetijdsbeleid in Vlaanderen. Een terugblik op de loopbaan van Livin Bollaert*. (pp. 77-103). Brussel: VUBPress.

De Knop, P. & Walgrave, L. (Eds.) (1992). *Sport als integratie. Kansen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

De Knop, P., Wylleman, P., Theeboom, M., De Martelaer, K., Van Puymbroeck, L. & Wittock, H. (1994). *Youth-friendly sport clubs. Developing an effective youth sport policy*. Brussels: VUBPress.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

De Rijcke, J. & Van Kenhove, P. (2000). Marktsegmentatie. In: J. De Rijkcke (Ed.). *Handboek marketing*. (pp. 169-187). Leuven: Garant.

Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits. Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11(4): 227-268.

Dishman, R.K. & Dunn, A.L. (1988). Exercise adherence in children and youth. Implications for adulthood. In: R.K. Dishman (Ed.). *Exercise adherence. Its impact on public health*. (pp. 155-200). Champaign, Ill.: Human Kinetics.

Duquet, W., De Knop, P. & Bollaert, L. (Eds.) (1993). *Youth sport. A social approach*. Brussel: VUBPress.

Duvigneaud, N., Wijndaele, K., Matton, L., Philippaerts, R., Duquet, W. & Lefevre, J. (2006). Trends in fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd. In: G. Steens (Ed.). *Moet er nog sport zijn? Sport, beweging en gezondheid in Vlaanderen 2002-2006* (Volume 1). (pp. 85-95). Antwerpen: F&G Partners.

Engström, L.-M. (1990). Exercise adherence in sport for all from youth to adulthood. In: P. Oja & R. Telama (Eds.) *Sport for all* (Proceedings of the World Congress on Sport for All; Tampere, June, 3-7, 1990). (pp. 473-483). Amsterdam: Elsevier.

Fairclough, S., Stratton, G. & Baldwin, G. (2002). The contribution of secondary school physical education to lifetime physical activity. *European Physical Education Review* 8(1): 69-84.

Faveere, J. (1998). Schoolsport. In: K. Poté, M. Lambrechts, S. Van Mulders, P. De Knop, R. Wagemans, W. Walraeve & H. Van Pelt (Eds.). *Praktijkgids sportmanagement.* (II.4 Afl. 17, Fav. 1-6). Diegem: Kluwer.

Ferreira, I., van der Horst, K., Wendel-Vos, W., Kremers, S., van Lenthe, F.J. & Brug, J. (2007). Environmental correlates of physical activity in youth. A review and update. *Obesity Reviews* 8(2): 129-154.

Gidlow, C., Cochrane, T., Davey, R. & Smith, H. (2008). In-school and out-of-school physical activity in primary and secondary school children. *Journal of Sports Sciences* 26(13): 1411-1419.

Ginsburg, K.R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics* 119(1): 182-191.

Godin, G. & Shepard, R.J. (1985). A simple method to assess exercise behavior in the community. *Canadian Journal of Applied Sport Sciences* 10(3): 141-146.

Godin, G. & Shephard, R.J. (1990). Use of attitude-behavior models in exercise promotion. *Sports Medicine* 10(2): 103-121.

Goyvaerts, W. (1994). *Buurtvoetbal. Een doelpunt voor integratie*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Gustafson, S.L. & Rhodes, R.E. (2006). Parental correlates of physical activity in children and early adolescents. *Sports Medicine* 36(1): 79-97.

Haerens, L. & Cardon, G. (2008). Physical education and physical activity in Flemish schools. What's the evidence. In J. Seghers & H. Vangrunderbeek (Eds.). *Physical education research. What's the evidence*. (pp. 41-54). Leuven: Acco.

Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I. & Vansteenkiste, M. (2010). Motivational profiles for secondary school physical education and its relationship to the adoption of a physically active lifestyle among university students. *European Physical Education Review* 16(2): 117-139.

Hagger, M. & Chatzisarantis, N. (2007). *Intrinsic motivation and self-determination in exercise and sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Hasbrook, C.A. (1986). The sport participation–social class relationship. Some recent youth sport participation data. *Sociology of Sport Journal* 3(2): 154-159.

Hirvensalo, M. & Lintunen, T. (2011). Life-course perspective for physical activity and sports participation. *European Review of Aging & Physical Activity* 8(1): 13-22.

Kotler, P. & Armstrong, G. (2007). *Marketing. De essentie*. 7de editie. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J. & Wong, V. (2006). *Principes van marketing*. 4de editie. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Kuh, D.J.L. & Cooper, C. (1992). Physical activity at 36 years. Patterns and childhood predictors in a longitudinal study. *Journal of Epidemiology & Community Health* 46(2): 114-119.

Laporte, W., Van Oost, P., Musch, E., Buysse, A. & Dhuyvettere, H. (1991). *Gedragsdeterminantenonderzoek voor sportparticipatie, non-participatie en drop-out bij jongeren tussen 12 en 18 jaar* (Fysieke fitheid & Sportbeoefening van de Vlaamse jeugd 3; Onderzoek in opdracht van de Gemeenschapsminister van Cultuur). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Lefevre, J., Bouckaert, J., Duquet, W. & Van der Aerschot, H. (1999). *Barometer van de fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd. Een evolutie van de fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd (12-18 jarigen) in de jaren '90.* Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Lefevre, J., Philippaerts, R., Van Lierde, A. & Van der Aerschot, H. (2006). De barometer van de fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd (1990-2005). In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 107-112). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Lefevre, J., Taks, M., Philippaerts, R., De Bourdeaudhuij, I., Theeboom, M., Matton, L., Balduck, A. & Wijndaele, K. (2002). *Onderzoek naar de graad van sportparticipatie en fysieke activiteit op Vlaams niveau en het opstellen van een instrument voor de evaluatie van sportpromotiecampagnes. Deelrapport 2: Graad van sportparticipatie en fysieke activiteit op Vlaams niveau* (Onderzoeksproject in opdracht van BLOSO). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Leunis, J. (1998). *Inleiding tot de marketing*. 8ste editie. Leuven: Acco.

Loret, A. (1995). *Génération glisse. Dans l'eau, l'air, la neige … la revolution du sport des 'années fun'* (Mutations 155-156). Paris: Autrement.

Maeschalck, J., Paquay, P. & Coomans, C. (2001). *Sportcodex 2001-2002. Geannoteerde verzameling van alle reglementaire teksten in de Vlaamse Gemeenschap.* (pp. 351-355). Brugge: Die Keure.

Malina, R.M. (1996). Tracking of physical activity and physical fitness across the lifespan. *Research Quarterly for Exercise & Sport* 67(3, Supplement): 48-57.

Malina, R.M. (2001a). Physical activity and fitness. Pathways from childhood to adulthood. *American Journal of Human Biology* 13(2): 162-172.

Malina, R.M. (2001b). Adherence to physical activity from childhood to adulthood. A perspective from tracking studies. *Quest* 53(3): 346-355.

Markland, D. & Tobin, V. (2004). A modification to the behavioural regulation in exercise questionnaire to include an assessment of amotivation. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 26(2): 191-196.

Martens, L. (1997). *Strategisch plan voor sportend Vlaanderen.* Brussel: Kabinet van de Vlaamse Minister van Cultuur, Gezin & Welzijn.

Matton, L., Beunen, G., Duvigneaud, N., Wijndaele, K., Philippaerts, R., Claessens, A., Vanreusel, B., Thomis, M. & Lefevre, J. (2007). Methodological issues associated with longitudinal research. Findings from the Leuven Longitudinal Study on Lifestyle, Fitness and Health (1969-2004). *Journal of Sports Sciences* 25(9): 1011-1024.

Melkevik, O., Torsheim, T., Iannotti, R.J. & Wold, B. (2010). Is spending time in screen-based sedentary behaviors associated with less physical activity. A cross national investigation. *International Journal of Behavioral Nutrition & Physical Activity* 7.

Motl, R.W., Dishman, R.K., Ward, D.S., Saunders, R.P., Dowda, M., Felton, G. & Pate, R.R. (2005). Perceived physical environment and physical activity across one year among adolescent girls. Self-efficacy as a possible mediator? *Journal of Adolescent Health* 37(5): 403-408.

Muyters, P. (2009). Beleidsnota Sport 2009-2015. Door samenspel scoren – Naar een gezond, duurzaam en resultaatgericht sportbeleid. Brussel: Vlaams Parlement.

Nadeau, K.J., Maahs, D.M., Daniels, S.R. & Eckel, R.H. (2011). Childhood obesity and cardiovascular disease. Links and prevention strategies. *Nature Reviews Cardiology* 8(9): 513-525.

Nixon, H.L. (1990). Rethinking socialization and sport. *Journal of Sport & Social Issues* 14(1): 33-47.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Ntoumanis, N. & Standage, M. (2009). Motivation in physical education classes. A self-determination theory perspective. *Theory & Research in Education* 7(2): 194-202.

Ormrod, J.E. (1999). *Human learning*. 3rd edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall

Ostyn, M., Simons, J., Beunen, G., Renson, R., Van Gerven, D. (Eds.) (1980). *Somatic and motor development of Belgian secondary schoolboys. Norms and standards.* Leuven: Leuven University Press.

Pate, R.R., Davis, M.G., Robinson, T.N., Stone, E.J., McKenzie, T.L. & Young, J.C. (2006). Promoting physical activity in children and youth: a leadership role for schools. A scientific statement from the American Heart Association Council on Nutrition, Physical Activity and Metabolism (Physical Activity Committee) in collaboration with the Councils on Cardiovascular Disease in the Young and Cardiovascular Nursing. *Circulation* 114(11): 1214-1224.

Reilly, J.J. & Kelly, J. (2011). Long-term impact of overweight and obesity in childhood and adolescence on morbidity and premature mortality in adulthood. Systematic review. *International Journal of Obesity* 35(7): 891-898.

Renson, R. (1979). The dynamics of the sports socialization process. Some Belgian data. In: Swedish Sport Federation (Ed.). *Final report from the seminar 'Sport for Young School Leavers'* (Stockholm-Bosön; 1978). (pp. 21-33). Stockholm: Swedish Sport Federation.

Renson, R. (1993). Sport, youth and culture. In: W. Duquet, P. De Knop & L. Bollaert (Eds.). *Youth sport. A social approach*. (pp. 20-34). Brussel: VUBPress.

Renson, R. (1995). De school en de ontwikkeling van de sport- en spelbeweging in België. In: M. D'hoker & J. Tolleneer (Eds.). *Het vergeten lichaam. Geschiedenis van de lichamelijke opvoeding in België en Nederland*. (pp. 77-101). Leuven: Garant.

Renson, R. & Vanreusel, B. (1990). The sociocultural and physical activity inventories. In: J. Simons, G.P. Beunen, R. Renson, A.L.M. Claessens, B. Vanreusel & J.A.V. Lefevre (Eds.) (1990). *Growth and fitness of Flemish girls. The Leuven Growth Study* (HKP Sport Science Monograph 3). (pp. 41-45). Champaign, Ill.: Human Kinetics.

Rijsdorp, K. (1957). *Sport als jong-menselijke activiteit*. Utrecht: Jan Luiting Fonds.

Robertson-Wilson, J., Lévesque, L. & Holden, R.R. (2007). Development of a questionnaire assessing school physical activity environment. *Measurement in Physical Education & Exercise Science* 11(2): 93-107.

Roelants, M., Hauspie, R. & Hoppenbrouwers, K. (2009). References for growth and pubertal development from birth to 21 years in Flanders, Belgium. *Annals of Human Biology* 36(6): 680-694.

Rowland, T.W. (2007). Promoting physical activity for children's health. Rationale and strategies. *Sports Medicine* 37(11): 929-936.

Ryan, R.M., Frederick, C.M., Lepes, D., Rubio, N. & Sheldon, K.M. (1997). Intrinsic motivation and exercise adherence. *International Journal of Sport Psychology* 28(4): 335-354.

Sallis, J.F. & Owen, N. (1997). Ecological models. In: K. Glanz, B.K. Rimmer & F.M. Lewis (Eds.). *Health behavior and health education. Theory, research and practice* (2nd edition). (pp. 403-424). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Sallis, J.F., Owen, N. & Fisher, E.B. (2008). Ecological models of health behavior. In: K. Glanz, B.K. Rimer & K. Viswanath (Eds.). *Health behavior and health education. Theory, research and practice* (4th edition). (pp. 465-486). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Sallis, J.F., Prochaska, J.J. & Taylor, W.C. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 32(5): 963-975.

Scheerder, J. (2003). School, sport en samenleving. Naar een flexibele opdracht voor de leerkracht lichamelijke opvoeding. In: G. Steens & K. Geeraerts (Eds.) *Praktijkgids sportmanagement*. (II.4 – Afl. 26(2003); pp. 19-40; Sch.1-22). Mechelen: Kluwer.

Scheerder, J. (2004a). Zo de ouders sprongen, zo bewegen hun jongen? Sportgedrag van jongeren in relatie tot het ouderlijk sportkapitaal. *Vrijetijdstudies* 22(4): 7-20.

Scheerder, J. (2004b). *Spelen op het middenveld. Vrijetijdssport als ontspanning, ontplooiing en ontmoeting* (Cultuursociologische Essays 4). Tielt: Lannoo.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Scheerder, J. (2004/2005). Je bent jong en (niet) sportactief? Op zoek naar sociale profielen van jeudsport(in)activiteit (Deel 1). *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 184: 37-47 + Erratum in: *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* (2005) 185: 17.

Scheerder, J. (2005a). Je bent jong en (niet) sportactief? Op zoek naar sociale profielen van jeudsport(in)activiteit (Deel 2). *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 185: 17-33.

Scheerder, J. (2005b). De spelers op het veld. De catwalk van de jeugdsport. In: S. Burm, K. Jacobs, I. Ligtvoet & G. Redig (Eds.). *Smakers. Jongeren en cultuur 2004*. (pp. 56-59). Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap/Afdeling Jeugd & Sport en Cultureel Jeugd Paspoort (CJP).

Scheerder, J. (2005c). Jongeren en/in beweging. Over jeugdsport in Vlaanderen. *Krax* 5(3): 36-44.

Scheerder, J. (2005d). Jongeren in beweging. De jeugdsport in Vlaanderen in kaart gebracht. *Welwijs* 16(2): 12-19.

Scheerder, J. (2006a). Segmentatie van jeugdsporters. Een exploratieve analyse. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Studies* (Volume 2). (pp. 61-68). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Scheerder, J. (2006b). Sportsegmenten. Een sociaal-wetenschappelijke aanzet tot marktsegmentatie van de actieve sportdeelname bij jongeren. In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.) *Sportsociologie. Het spel en de spelers.* 2de uitgave. (pp. 500-515). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

Scheerder, J. (2007a). *Tofsport in Vlaanderen. Groei, omvang en segmentatie van de Vlaamse recreatiesportmarkt*. Antwerpen: F&G Partners.

Scheerder, J. (2007b). Naar een tweede loopsportgolf in Vlaanderen? Van atleten naar joggers en runners. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 200: 25-28.

Scheerder, J., m.m.v. Noppe, L. (2009a). Local running. Ontwikkeling en potentiële groei van de loopsportparticipatie in Vlaanderen. In: J. Scheerder & F. Boen (Eds.). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt*. (pp. 79-123). Gent: Academia Press.

Scheerder, J. (2009b). De Vlaamse loopsportmarkt in beweging. Verschuivingen in het aanbod. In: J. Scheerder & F. Boen (Eds.). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt*. (pp. 125-149). Gent: Academia Press.

Scheerder, J. & Breedveld, K. (2004). Incomplete democratisation and signs of individualisation. An analysis of trends and differences in sports participation in the Low Countries. *European Journal for Sport & Society* 1(2): 115-134.

Scheerder, J., De Knop, P., Vanreusel, B. & De Bosscher, V. (2006a). Sportbeleid in Vlaanderen. Een sociaal-historisch overzicht. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 25-37). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Scheerder, J., Dehaese, J. & Vanreusel, B. (Eds.) (2003). *Jeugdsport in cijfers. De sportdeelname van jongeren in Vlaanderen in 2000 tabellen en grafieken* (CD-rom met steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Administratie Cultuur / Afdeling Jeugd & Sport). Tielt: Lannoo.

Scheerder, J., Taks, M. & Lagae, W. (2007). Teenage girls' participation in sports. An intergenerational analysis of socio-cultural predictor variables. *European Journal for Sport & Society* 4(2): 133-150.

Scheerder, J., Taks, M., Vanreusel, B. & Renson, R. (2001). Hoe sportief zijn jongeren in Vlaanderen? De 'doe-cijfers' 1969-1979-1989-1999. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 161: 35-42 + Erratum in: *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 162: 51.

Scheerder, J., Taks, M., Vanreusel, B. & Renson, R. (2002). *30 jaar breedtesport in Vlaanderen: participatie en beleid. Trends 1969-1999* (Sport & Maatschappij 1). Gent: Publicatiefonds voor Lichamelijke Opvoeding.

Scheerder, J., Taks, M., Vanreusel, B. & Renson, R. (2005a). Social changes in youth sports participation styles 1969-1999. The case of Flanders (Belgium). *Sport, Education & Society* 10(3): 321-341.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Scheerder, J., Thibaut, E., Pauwels, G., Vandermeerschen, H. & Vos, S. (2011c). *Sport in clubverband (Deel 1). Analyse van de clubgeorganiseerde sport in Vlaanderen* (Beleid & Management in Sport 8). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement (in voorbereiding).

Scheerder, J., Thomis, M., Vanreusel, B., Lefevre, J., Renson, R., Vanden Eynde, B. & Beunen, G.P. (2006). Sports participation among females from adolescence to adulthood. A longitudinal study. *International Review for the Sociology of Sport* 41(3/4): 413-430.

Scheerder, J. & Van Bottenburg, M. (2010). Sport light. De opkomst van lichte organisaties in de sport. In: B. Pattyn & B. Raymaekers (Eds.). *In gesprek met morgen* (Lessen voor de eenentwintigste eeuw 16). (pp. 89-120). Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Scheerder, J., Van Bottenburg, M. & Pauwels, G. (2008). De opkomst van lichte sportgemeenschappen. Nieuwe organisatievormen in de sport als uitdaging voor sportaanbieders. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 206: 27-33.

Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2006). Jong geleerd, oud gedaan? Over lifetime-sportbeoefening. In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.) *Sportsociologie. Het spel en de spelers.* 2de uitgave. (pp. 373-380). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

Scheerder, J. & Vanreusel, B. (2009). Over gulzige instituties en lichte gemeenschappen. Het Vlaams Sport voor Allen-beleid in een stroomversnelling. (pp. 30-53). In: H. Wittock & T. Van Steendam (Eds.). *Sport verruimd. 5 jaar Vlaams sportbeleid (2004-2009)*. Kessel-Lo: Van der Poorten.

Scheerder, J & Vanreusel, B. (2011). Een leven lang sporten? Longitudinaal onderzoek naar sport(in)activiteit. In A. Elling & F. Kemper (Eds.). *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet-sporters*. (pp 41-55). Nieuwegein: Arko Sports Media.

Scheerder, J., Vanreusel, B., Beunen, G., Claessens, A., Renson, R., Thomis, M., Vanden Eynde, B. & Lefevre, J. (2008). Lifetime adherence to sport and physical activity as a goal in physical education. In search of evidence from longitudinal data. In: J. Seghers & H. Vangrunderbeek (Eds.). *Physical education research. What's the evidence?* (pp. 29-40). Leuven: Acco.

Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. & Renson, R. (2005b). Social stratification patterns in adolescents' active sports participation behaviour. A time trend analysis 1969-1999. *European Physical Education Review* 11(1): 5-27.

Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. & Renson, R. (2006b). Sportbeoefening door jongeren en volwassenen in Vlaanderen. Een follow-up over de voorbije decennia. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 39-62). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Scheerder, J. & Vos, S. (2010). Sport participation in a time-trend perspective. Results from a 40-year follow-up study. *Portuguese Journal of Sport Sciences* 10(1): 58-59.

Scheerder, J. & Vos, S. (2011). Social stratification in adults' sports participation from a time-trend perspective. Results from a 40-year household study. *European Journal for Sport & Society* 8(1+2): 31-44.

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2010a). *Sportclubs in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportclub Panel 2009 (VSP09)* (Beleid & Management in Sport 4). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Scheerder, J. & Vos, S., m.m.v. Breesch, D., Lagae, W. & Van Hoecke, J. (2010b). *De fitnesssector in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Fitness Panel 2009 (VFP09)* (Beleid & Management in Sport 3). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement.

Scheerder, J. & Vos, S., e.a. (2011). *Sportdiensten in beeld. Basisrapportering over het Vlaamse Sportdienst Panel 2010 (VSDP10)* (Beleid & Management in Sport 11). Leuven: K.U.Leuven/Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement (in voorbereiding).

Scheerder, J., Vos, S., Pabian, S., De Martelaer, K., Lefevre, J. & Philippaerts, R. (2011a). Actieve vrijetijdssport in Vlaanderen. Trends, profielen en settings. In J. Lievens & H. Waege (Eds.). *Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2009*. (pp. 43-82). Leuven/Den Haag: Acco.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Scheerder, J., Vos, S. & Thibaut, E. (2011b). De tijd fietst voorbij. De deelname aan fietssport in Vlaanderen vanuit een tijdstrendperspectief. In: J. Scheerder, W. Lagae & F. Boen (Eds.). *Vlaanderen fietst! Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*. (pp. 71-111). Gent: Academia Press.

Seghers, J. (2010). Optimalisatie van de schoolomgeving ter bevordering van lichaamsbeweging en sport op school. *School & Samenleving* 23: 45-64.

Seghers, J., De Martelaer, K. & Cardon, G. (2009). Young people's health as a challenge for physical education in schools in the 21st century. The case of Flanders (Belgium). *Physical Education & Sport Pedagogy* 14(4): 407-420.

Seghers, J. & Martien, S. (2009). Schoolgerelateerde fysieke activiteit en het bewegingsgedrag tijdens de vrije tijd bij adolescenten in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding* 224(8): 11.

Seghers, J. & Rutten, C. (2010). Clustering of multiple lifestyle behaviours and its relationship with weight status and cardiorespiratory fitness in a sample of Flemish 11-to 12-year-olds. *Public Health Nutrition* 13(11): 1838-1846.

Seghers, J., Scheerder, J. & Boen, F. (2008). *(Buiten)speelgedrag in Vlaanderen anno 2008. Survey-onderzoek bij 6- tot en met 14-jarigen*. Leuven: K.U.Leuven/Departement Humane Kinesiologie.

Seghers, J. & Vanreusel, B. (2011). Leerlingen en hun bewegingscultuur. In: Stegeman H., Brouwer B. Mooij C. (Eds.). *Onderwijs in beweging. Basisthema's in bewegingsonderwijs en sport op school* (pp. 121-158). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Shephard, R.J. & Trudeau, F. (2000). The legacy of physical education. Influences on adult lifestyle. *Pediatric Exercise Science* 12(1): 34-50.

Simons, J., Beunen, G.P., Renson, R., Claessens, A.L.M., Vanreusel, B. & Lefevre, J.A.V. (Eds.) (1990). *Growth and fitness of Flemish girls. The Leuven Growth Study* (HKP Sport Science Monograph 3). Champaign, Ill.: Human Kinetics.

Sisjord, M.-K. (1994). *Youth, sport and social stratification* (Paper presented at the 12th Symposium of the International Sociology of Sport Association; Bielefeld; 1994).

Smits, W. (2004). *Maatschappelijke participatie van jongeren. Bewegen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte* (Eindverslag van het Programma Beleidsgericht Onderzoek 'Maatschappelijke participatie van jongeren' (PBO99A/14/85) in opdracht van de Administratie Cultuur, Afdeling Jeugd & Sport van de Vlaamse Gemeenschap). Brussel: Vrije Universiteit Brussel/Onderzoeksgroep TOR.

Steenbergen, J., Buisman, A.J., De Knop, P. & Lucassen, J.M.H. (Eds.) (1998). *Waarden en normen in de sport. Analyse en beleidsperspectief* (Lichamelijke Opvoeding & Sport: Praktijk, Theorie & Onderzoek). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Stewart-Brown, S. (2006). *What is the evidence on school health promotion in improving health or preventing disease and specifically what is the effectiveness of the health promoting schools approach?* (Health Evidence Network report) Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Stokvis, R. (2010). *De sportwereld. Een inleiding*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Stokvis, R. (2011). Sporters en niet-sporters. Habitus en motieven. In A. Elling & F. Kemper (Eds.). *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet-sporters*. (pp 29-39). Nieuwegein: Arko Sports Media.

Strong, W.B., Malina, R.M., Blimkie, C.J.R., Daniels, S.R., Dishman, R.K., Gutin, B., Hergenroeder, A.C., Must, A., Nixon, P.A., Pivarnik, J.M., Rowland, T., Trost, S. & Trudeau, F.O. (2005). Evidence based physical activity for school-age youth. *Journal of Pediatrics* 146(6): 732-737.

Swing, E.L., Gentile, D.A., Anderson, C.A. & Walsh, D.A. (2010). Television and video game exposure and the development of attentionpProblems. *Pediatrics* 126(2): 214-221.

Swinnen, E. (2006). Het FOLLO-project. Flexibele Opdracht Leerkracht LO. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 215-217). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Taks, M. & Scheerder, J. (2006). Youth sports participation styles and market segmentation profiles. Evidence and applications. *European Sport Management Quarterly* 6(2): 85-121.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Tammelin, T., Näyhä, S., Hills, A.P. & Järvelin, M.-R. (2003). Adolescent participation in sports and adult physical activity. *American Journal of Preventive Medicine* 24(1): 22-28.

Ter Bogt, T. & Hibbel, B. (Eds.) (2000). *Wilde jaren. Een eeuw jeugdcultuur*. Utrecht: Lemma.

Theeboom, M., De Knop, P., Scheerder, J., De Martelaer, K., Wylleman, P. & Buisman, A. (2006). Sport en jeugd. In: P. De Knop, J. Scheerder & B. Vanreusel (Eds.) *Sportsociologie. Het spel en de spelers.* 2de uitgave. (pp. 359-373). Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

Thompson, A.M., Humbert, M.L. & Mirwald, R.L. (2003). A longitudinal study of the impact of childhood and adolescent physical activity experiences on adult physical activity perceptions and behaviors. *Qualitative Health Research* 13(3): 358-377.

Tudor-Locke, C., Craig, C.L., Beets, M.W., Belton, S., Cardon, G.M., Duncan, S., Hatano, Y., Lubans, D.R., Olds, T.S., Raustorp, A., Rowe, D.A., Spence, J.C., Tanaka, S. & Blair, S.N. (2011). How many steps/day are enough for children and adolescents? *International Journal of Behavioral Nutrition & Physical Activity* 8.

Uijtdewilligen, L., Nauta, J., Singh, A.S., Van Mechelen, W., Twisk, J.W.R., van der Horst, K. & Chinapaw, M.J.M. (2011). Determinants of physical activity and sedentary behaviour in young people. A review and quality synthesis of prospective studies. *British Journal of Sports Medicine* 45(11): 896-905.

Vakgroep Pedagogische Begeleiders Lichamelijke Opvoeding VVKSO (2010). Lichamelijke opvoeding en de vakoverschrijdende eindtermen (VOET) en ontwikkelingsdoelen (VOOD). Brussel: Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs.

Van Acker, R., De Bourdeaudhuij, I., De Martelaer, K., Seghers, J. & Cardon, G. (2011a). Sport en beweging binnen een Brede school. In: R. Philippaerts (Ed.). *Sport voor Allen. Strategieën voor laagdrempelig bewegen en sporten in Vlaanderen*. (pp. 105-122). Leuven: Acco.

Van Acker, R., De Bourdeaudhuij, I., De Martelaer, K., Seghers, J. & Cardon, G. (2011b). Beweging en sport binnen een Brede school. Inzichten in de implementatie binnen Vlaanderen en Brussel. *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding* 231: 6-12.

Van Acker, R., De Bourdeaudhuij, I., De Martelaer, K., Seghers, J., Kirk, D., Haerens, L., De Cocker, K. & Cardon, G. (2011c). A framework for physical activity programs within school-community partnerships. *Quest* 63(3): 300-320.

Van der Aerschot, H. (1994). De barometer van de fysieke fitheid van de Vlaamse jeugd 1993. De resultaten (Bloso-Jeugdsportcampagne 94). *Sport* (Bloso) 36(2): 20-22.

Van der Aerschot, H., Van Lierde, A., Mahy, J. & De Knop, P. (2006). Contract JeugdSport 2000-2004. In: P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (Eds.). *Sportbeleid in Vlaanderen. Trends, visies, cases en cijfers* (Volume 1). (pp. 205-213). Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.

Van der Horst, K., Paw, M.J.C.A., Twisk, J.W.R. & Van Mechelen, W. (2007). A brief review on correlates of physical activity and sedentariness in youth. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 39(8): 1241-1250.

Van der Meulen, R. (2000). *Een leven lang in beweging! Een dynamisch sociologisch onderzoek naar drop-out in de sport*. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen; niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling.

Van Driessche, H. (2001). Een nieuw schoolsportbeleid. In: K. Poté, M. Lambrechts, S. Van Mulders, P. De Knop, R. Wagemans, W. Walraeve & H. Van Pelt (Eds.). *Praktijkgids sportmanagement*. (V.3 Afl. 22, Svs. 1-40). Diegem: Kluwer.

Van Raaij, W.F. & Antonides, G. (1997). *Consumentengedrag. Een sociaal-wetenschappelijke benadering*. Utrecht: Lemma.

Van Sluijs, E.M.F., McMinn, A.M. & Griffin, S.J. (2007). Effectiveness of interventions to promote physical activity in children and adolescents. Systematic review of controlled trials. *British Medical Journal* 335(7622): 703.

Van Steenkiste, M., Soenens, B., Sierens, E. & Lens, W. (2005). Hoe kunnen we leren en presteren bevorderen? Een autonomie-ondersteunend versus controlerend schoolklimaat. *Caleidoscoop* 17(4): 18-25.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Vanhaverbeke, J., m.m.v. Boschloos, E. & Janssens, M. (2008). *Handboek marketing. Klant- en marktgericht ondernemen*. Antwerpen: Intersentia Educatief.

Vanreusel, B., De Knop, P., De Martelaer, K., Impens, G., Roelandt, F., Teirlynck, P. & Wylleman, P. (1992). *Participatie en drop out. Een onderzoek naar jongeren van 12 tot 18 jaar in sportverenigingen* (Fysieke fitheid & Sportbeoefening van de Vlaamse jeugd 4; Onderzoek in opdracht van de Gemeenschapsminister van Cultuur). Brussel: Interuniversitair Onderzoekscentrum voor Sportbeleid.

Vanreusel, B., Renson, R., Beunen, G., Claessens, A., Lefevre, J., Lysens, R., Maes, H., Simons, J. & Vanden Eynde, B. (1993a). Involvement in physical activity from youth to adulthood. A longitudinal analysis. In: A.L. Claessens, J. Lefevre & B. Vanden Eynde (Eds.). *World-wide variation in physical fitness* (Proceedings of the 1992 Symposium of the ICPAFR; Leuven; July 1992). (pp. 187-195). Leuven: Institute of Physical Education.

Vanreusel, B., Renson, R., Beunen, G., Claessens, A.L., Lefevre, J., Lysens, R., Maes, H.; Simons, J. & Vanden Eynde, B. (1993b). Adherence to sport from youth to adulthood. In: W. Duquet; P. De Knop & L. Bollaert (Eds.). *Youth sport. A social approach.* (pp. 99-109). Brussels: VUBPress.

Vanreusel, B., Renson, R., Beunen, G., Claessens, A.L., Lefevre, J., Lysens, R. & Vanden Eynde, B. (1997). A longitudinal study of youth sport participation and adherence to sport in adulthood. *International Review for the Sociology of Sport* 32(4): 373-387.

Vanreusel, B., Renson, R., Lefevre, J., Beunen, G., Simons, J., Claessens, A., Lysens, R., Vanden Eynde, B. & Maes, H. (1990). Sportdeelname. Is jong geleerd ook oud gedaan? *Sport* (Brussel) 32(3): 68-72.

Vanreusel, B., Scheerder, J., Rzewnicki, R., Meulders, B. & Tegenbos, B. (2004). *Young people's lifestyles and sedentariness. Belgium* (Final report in part fulfilment of the European Commission Service Contract 2003-4453/001-001 SPO-SPOBAM). Leuven: Faculty of Kinesiology & Rehabilitation Sciences – Department of Sport & Movement Sciences.

Vlaams Parlement (1999). Regeringsverklaring van de Vlaamse Regering. *Stuk* 31(1).

Vlaams Parlement (2000). Met redenen omklede motie over het invoeren van een flexibele opdracht voor de leerkrachten lichamelijke opvoeding. *Stuk* 203 (1999-2000)-1/2.

Vlaamse Raad (1992). Regeringsverklaring van de Vlaamse Executieve. *Stuk* 10(1).

Vlaamse Raad (1995). Regeringsverklaring van de Vlaamse Regering. *Stuk* 10(1).

Vlaamse Regering (2004). *Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen. De ontplooiing van Vlamingen en Vlaanderen duurzaam bevorderen, een zorgzame, lerende samenleving, goed en doelmatig bestuur* (Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2004-2009). Brussel: Vlaamse Regering.

Vlaamse Regering (2009). *Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame en warme samenleving* (Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2009-2014). Brussel: Vlaamse Regering.

VLOR (2009). *Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school*. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad.

Vos, S. & Scheerder, J., m.m.v. Breesch, D., Késenne, S., Lagae, W., Van Hoecke, J. & Vanreusel, B. (2011). De aanbodzijde van de sportmarkt op lokaal niveau. Eigenheid, gelijkenissen en interorganisationele verhoudingen. In: R. Philippaerts (Ed.). *Sport voor Allen. Strategieën voor laagdrempelig bewegen en sporten in Vlaanderen*. (pp. 33-69). Leuven: Acco.

Vrijens, J., Piéron, M., Maes, M., Rogge, J. & Didisheim, M. (1991). *Witboek over de fysieke conditie van de jeugd in België.* Brussel: Koning Boudewijnstichting/Belgisch Olympisch & Interfederaal Comité.

Wardle, J., Brodersen, N.H., Cole, T.J., Jarvis, M.J. & Boniface, R. (2006). Development of adiposity in adolescence. Five year longitudinal study of an ethnically and socioeconomically diverse sample of young people in Britain. *British Medical Journal* 332(7550): 1130-1132A.

Weber, A.A. (2006). *Consumentengedrag. De basis*. 3de editie. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Wylleman, P., De Knop, P., Theeboom, M., De Martelaer, K., Van Hoecke, J. & Van Heddegem, L. (2000). Jeugdsportbeleid in Vlaanderen. In: P. De Knop (Ed.). *Veertig jaar sport- en vrijetijdsbeleid in Vlaanderen. Een terugblik op de loopbaan van Livin Bollaert*. (pp. 189-202). Brussel: VUBPress.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

Yang, X. (1997). *A multidisciplinary analysis of physical activity, sport participation and dropping out among young Finns. A 12-year follow-up study* (LIKES – Research Reports on Sport & Health 103). Jyväskylä: LIKES – Research Centre for Sport & Health Sciences.

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

GERAADPLEEGDE WEBSITES

http://gezondopschool.be

www.cjsm.vlaanderen.be/sport/beleidsdocumenten

www.fitteschool.be

www.ond.vlaanderen.be/bredeschool

www.schoolsport.be

www.sportakus.be

www.steunpuntcjs-sport.be

www.vigez.be/onderwijs

www.zorg-en-gezondheid.be

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement

OVER DE AUTEURS

Jeroen Scheerder is professor sportbeleid en sportmanagement aan de Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen van de K.U.Leuven. Van 2005 tot 2007 was hij gastprofessor sportsociologie aan de Faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hij doceert binnen het vakgebied van (publiek) beleid en management inzake sport en fysieke activiteit en verzorgt gastlezingen in internationale onderwijsprogramma's ondersteund door de Europese Commissie. Hij is gastprofessor aan de universiteiten van Cassino, Jyväskylä, Kaunas, Keulen en Porto en gastdocent in de *Expert Class in Professioneel Sportmanagement* aan de Vrije Universiteit Brussel en in de opleiding tot sportfunctionaris aan de Vlaamse Trainersschool (VTS). Hij verricht sociaalwetenschappelijk onderzoek m.b.t. het (marketing)beleid van private en publieke sportactoren enerzijds en participatie- en consumptiepatronen van vrijetijdssport anderzijds. Hij is (co-)auteur van een dertigtal artikels in internationale vaktijdschriften, is auteur/editor van een vijftiental boeken omtrent sport, participatie en beleid en is reekseditor van de BMS-rapporten (*Beleid & Management in Sport*) en de MBS-boeken (*Management & Bestuur in Sport* uitgegeven bij Academia Press). Hij voerde studies uit voor diverse opdrachtgevers waaronder de Europese Commissie, de Koning Boudewijnstichting, de Vlaamse overheid, de stad Antwerpen en een aantal sportfederaties en sportorganisaties in Vlaanderen en is een van de promotoren van het wetenschappelijk steunpunt voor beleidsgericht onderzoek Cultuur, Jeugd & Sport. Tussen 1999 en 2007 was hij tewerkgesteld bij een aantal overheidsinstanties op het vlak van sport, cultuur en toerisme. Uithoudingssport is een van zijn passies.

Jan Seghers is professor sportpedagogie aan de Faculteit Bewegings- & Revalidatiewetenschappen van de K.U.Leuven. Hij doceert binnen het vakgebied van de sport- en bewegingspedagogie en is mede verantwoordelijk voor de afstudeerrichting Bewegingsonderwijs binnen de masteropleiding Lichamelijke Opvoeding en Bewegingswetenschappen van de K.U.Leuven. Hij verricht onderzoek naar de psychosociale en omgevingsdeterminanten van fysieke (in)activiteit bij kinderen en adolescenten en naar de effeciviteit van interventies ter bevordering van een gezonde leefstijl in diverse pedagogisch relevante settings zoals de school en de (jeugd)sportclub. Hij is als promotor betrokken bij het wetenschappelijk steunpunt voor beleidsgericht onderzoek Cultuur, Jeugd & Sport (2006-2011) (Thema Sport voor Allen: brede school met promotie van sport en beweging) en voert daarnaast studies uit voor diverse opdrachtgevers waaronder de Vlaamse overheid, de provincie Vlaams-Brabant en een aantal sportorganisaties in Vlaanderen. Hij is lid van de raad van bestuur van de Bond voor Lichamelijke Opvoeding (BVLO), voorzitter van de Centrale Stuurgroep voor Bewegingsopvoeding van het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO), permanent lid van het overlegplatform Gezondheid van het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO) en permanent lid van de Commissie Gezondheidsbevordering van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR).

© K.U.Leuven, Afdeling Sociale Kinesiologie & Sportmanagement